

## **YA:SUKUNU OELAMEPI DUBUINO ODODILI KOMOKOMO**

*Ba:moe Bukoeno Ododi Komoeno Mabu*

<sup>1-2</sup> Naeno hido lumagi Tiypolasi, nolata. Ba:moe ba: netewa tetema: eda: nale ama:tamo buka ododi. Hibila, Ya:suti ebena oko da:tupuimiya: ba:ba tetene pete ebete Hunu Habamo dodoluya: ba:ba teta:mo puluhuku, ebete kebe komokomo kododilinakui ba:gala tawakalubi keba ka:na kiya:tulamenakui ba:bi komo hiliyonomo nale naeno dopo bukalo a:hawakalilamiya:mo. ✧

*Ya:suti Hido-talona Gobogobote Pema: Hibilo  
Da:goiya:*

Ba: hibila, Godote Ya:suku Hunu Habamo pelaweheno dopamo ebete ebena oelamepi dubu Hido-talona Gobogoboeni heloamo tutumulateliya:, iyo, ba:bi dubu ebete ebena oelamepima: ya:lo a:ka:lamiya:. <sup>3</sup> Ba:bene Ya:sukunu koko temeteme da:wibomiya:, ba:ba tetelo ebete 40 hegela ipuwalo komo hiya:hiya: tetelo iba:tamo ebena holoholonomamo uluhukunakui iba:te ebena ka:ka:mo mahiga komo umiti ebe hibima: komidima:, ba:gala ba:bi atu tetelo ebete Godokono Ko Gawadalagi komoma: ibi ba:bo iya:tulamenakui. ✧ <sup>4</sup> Ba:bene eta tetelo ebete iba:go ba emede ibi ba:ma ka:na

---

✧ **1:1-2:** Mak 16:19; Luk 1:3; 24:49-51 ✧ **1:3:** Luk 24:36-49; Oel 10:41

tutumulatelya; “La: Yelusalema ko habane muhino akatolama:la; mabu naeno Nabiwiti la:tamo ikalamema: hibilo da:goiya: la: ba:be komo na:latimiya:la:. Iyo, nale la: dopamo da:kiyalamima, ba:be komo la: ba:ma ka:na ulimata, ✧ <sup>5</sup> Yonete dopamo tetelo tawakalubi beyanomamo wadulatelenakui, huiyatiya la: hegela kapiyakapiya pola:nate Godote ebene Gobogobamo ba:bo kopewadulatelema:na:ta.” ✧

*Godote Ya:suku Hunu Habamo Da:pelawiya:*

<sup>6</sup> Ba:ba tetelo Ya:suti ebene oelamepi dubago kapiyuimi habalo ba pola:na, iba:te ebe alateda:lo na:ga:lamiya; “Kodawa, ama: ba:ma tetelo ba:moe hopo konomoeno namutulubima: eda:ha komo amia:no Isalaela tawakaluba:tamo gala ba:kikalameomena:?” ✧

<sup>7</sup> Ya:suti ibino tabo ba huiya na:goiya; “Hiya:hiya: komoeno pelame tete naeno Nabiwiti ebene heloamo ha:kiya kolamagima:ne. Ebe ubihinola la:le ba:bi komokomoeno tete iya:tawaha, ✧ <sup>8</sup> huiyatiya ebene Gobogobote la: hunamo da:pemedemene, ba:ba tetelo ebene helo komote la:eno tepo ipuwa da:tabuilamemene, la:le naeno komo hawakalimima: tabo atapima: keda:hama:nemata. Ba:be mabuma: ba:moe Yelusalemalo ba:gala Yudiya hopoeno komo habahabalo ba:gala Samaliya hopoeno habahabalo ba:gala ba:moe hopo konomoeno kuititi hapuhapulu la:le naeno tabo konolamagimima:nemata.” ✧ <sup>9</sup> Ba:bene Ya:suti

✧ **1:4:** Luk 24:49; Yon 14:16-17; Oel 2:33 ✧ **1:5:** Ma:t 3:11

✧ **1:6:** Luk 24:21 ✧ **1:7:** Mak 13:32 ✧ **1:8:** Ma:t 28:19; Luk 24:48

ba:moe tabo olamagi da:wibuya:, iba:te ebe ba umita Godote hunamo ba:bo adipatiya:, iyo, ebete hawai ipuwamo da:nopeguya: iba:te ebe gala kumiya:ha:

<sup>10</sup> Iba:te hunamo tala:te ba umita, dubu netewate keyakeya kaliko pupula:go iba:tamo uluhukuti ibi tamelo ba la:mota:na <sup>11</sup> iba:tamo na:ga:luya:, “La: Ga:lilinapi dubala:, la: bada mabuma: hunamo tala:lo da:la:mota:hanama? Ba:moe Ya:suku la:le ba umita Godote ebe Hunu Habamo da:pelawe, ebete la:godone hunamo keba ka:na ka:nodolo, galane ebete ba: ba:ba ka:na kakapema:ne.” ☆

*Matayasiti Yudasikono Oko Haba Da:lawiya:*

<sup>12</sup> Ba:bema: Ya:sukunu oelamepi dubate Olibi Kehakeha Hunu Hakane nepalagate Yelusalema ko habamo ba:bo tolamiya:, ba:be haka Yelusalema tamelo itana, ba:bamo tolame gabo muhuluha:, kapiya kilomita keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala. ☆ <sup>13</sup> Ba:bene iba:te ko habamo nikuliti, iba:te demedenama: ba:be hunu genamalo ditanami ba:be habamo dito nalehawaminuya:. Ba:ba tetelo ba:be genamalo ba:moi ba:bi oelamepi dubate pola:nuya:— Pitako, Yoneko, Ya:imesiko, ba:gala A:nduluku, Pilipiko ba:gala Tomasiko, Batolomuku ba:gala Ma:tiyuku, ba:gala eta Ya:imesiko Alapiyasekono gudu, ba:gala Saimonoko ebete dopamo Loma gabomani tawakaluba:go alaholohodawama: eda:nami, ba:gala Yudasiko Ya:imesikono gudu. ☆ <sup>14</sup> Ba:bene ba:moi oelamepi dubago Ya:sukunu

---

☆ **1:11:** Ma:t 26:64; Luk 21:27 ☆ **1:12:** Luk 24:50-53 ☆ **1:13:** Ma:t 10:2-4

ekaki ba:gala ebeno menoko Ma:liko ba:gala komo kamenakamena, iba:te 40 hegela ipuwalo ba:be atu genamalo pekapiyanakui, ba:bene komo hiya:hiya: tetelo iba:te Godotamo toetoe tabo ba:bo polamagiminakuya:.

<sup>15</sup> Ba:bene komo hegela da:wibohuya:, ba:ba tetelo 120 hibima: midipa:te gala da:kakapiyuya:, Pitate ibi ipuwalo mahigate iba:tamo ba:ma ka:na olamagiya:, <sup>16-17</sup> “Ekaka:la:, Godokono Gobogobote dopamo Da:ibidikono tabone Yudasikono komoma: da:goiya:, ba:be Buka tabote hibima: keda:ma: olalati komote ebetamo ba:ba ka:na ba:bema: uluhukui. La: iya:tawahala Yudasiko ba: aeno eta kapiyuimidawama: eda:nami, iyo, Ya:suti ebe a:lawi ago kapimilo oko kowatinama:. Huiyatiya ba:moe dubuti eta dulu Ya:suku anakapumipi ba owalubilina, iba:te ebe ba:bo laweniya:.” ✧

<sup>18</sup> Ba:bema: buka ka:lamiholedawa, wadiyala ama: ba:moe komo niya:tawa, ba:moe dubu Yudasiti ebeno ko kuba ododi ipuwalo kebe mani kuwatiya:, ebete ba:be mana:mo eta dubuino pali haka benelawiya:, ba:bene ebete tote ba:be hakalo da:nehoiya:, ebeno apete hakamo ba pega tepo bolagalemete maladiti ba:bo pikulimiya:. ✧ <sup>19</sup> Ba:ba tetelo Yelusalema ko habalo da:pola:nuya:, ba:bi Yu tawakalubi hiliyonomate ebeno hoe komo uliti ba:be pali hakoeno mahilo ibino tabamo Akeledamama: ka:miya:, ba:be mahiloeno ipuwa nitana ‘Hawa:goeno Pali Hakala.’

---

✧ **1:16-17:** Ohale 41:9 ✧ **1:18:** Mat 27:3-8

20 Ba:bene Pitate tabo moga:melo gala na:kagoiya;, “Da:ibiditi Sam Ohale Bukalo Godokono tabo ba:ma ka:na miya:tiya;,  
‘Wadiyala kuba lumagino genamate dito ni-tanamene,

iyo, ba:be genama gulu eta lumagiti gala a:kalutamene.’

Huiyatiya Da:ibiditi ba:be lumagino oko haboeno komoma: eta tabo ba:ma ka:na kagoiya;,

‘Wadiyala kuba lumagino oko haba etate na:lawa:mene.’ ☆

21-22 Ba:bema: eta lumagiti oko ipuwalo ago na:kapiyamene, Kodawa Ya:suti hoe ipuwane da:mahigui ba:be tabo konehawakaliminakoma:.  
Iyo, ago tete ga:ga:nomolo demedenami, wadiyala ba:bako lumagiti ago oko kotupuim-ima:ne, ba:ma ka:na Yonete tawakalubi beyamo wadulatelema: tabo da:polamagi ba:ba tetene tupuimiti, Ya:suti Hunu Habamo da:nodolui ba:ba teta:mo nuluhuku, ba:be tete ga:ga:nomolo puya:te Ya:sukuba: da:wapata:lamenama: ibi ipuwalo a eta kapiya kolawema:nema:.” ☆

23 Ba:bema: iba:te dubu netewoeno mahilo beka:lamiya;, Yausepe Basabasiko ebena eta mahilo Yasitasitila, ba:gala Matayasiko. 24 Ba:ba tetelo iba:te Godotamo ba toetoeho na:ga:luya;,  
“Kodawa, hiliyonomo tawakalubino tepo ipuwoeno komokomo ama: iya:tawala, ba:bema: aeno Kodawa, ba:moi netewa dubu ipuwalo ama:le ya:lo poko da:lawiya:la, wadiyala ama: a niya:tua:ma:.” 25 Ba:ma ka:na amia:no eta oemedawa Yudasiti da:miya:pui, ba:be oko haba

☆ 1:20: Ohale 69:25; 109:8 ☆ 1:21-22: Ma:t 16:19; Mak 1:9; Yon 15:27

amia:no eta uli lumagiti kolawema:ne, huiy-  
atiya Yudasiti ebena kuba huiya lawema: Koe  
Habamo ya:lo a:tui, ba:be kuba haba eba:go  
na:nemodobona.”

<sup>26</sup> Ibino toetoe tabo olamagimi komo  
da:wibuya:, ba:ba tetelo iba:te nakola  
anagogobeya:midale netewa uwatete, eta  
nakolamo etoeno mahilo ihatemete, eta  
nakolamo etoeno mahilo akihatemiya:. Ba:bene  
iba:te Godokono ubi komo kumima: ba:bi nakola  
da:niya:hekiya: Matayasikono mahilo ba:bo  
lawiya:, ba:bema: ba:be gabodo ba:be dubuti  
Ya:sukunu komo 11 oelamepi dubago kapiyama:  
ba:bo ediya:.

## 2

*Godokono Gobogobote Hibima: Midipa:tamo  
Da:piya:*

<sup>1</sup> Ba:bene Pentekose Poko Hegela\*  
duluhukuya:, ba:ba tetelo Ya:suku hibima: midipi  
hiliyonomate kapiya genamamo pekapiyuimiya:.

☆ <sup>2</sup> Ba:ba tetelo ko diyamonomote Hunu  
Habane iba:tamo puluhukuya:, konomo  
huhuti da:goenape ba:ba ka:na pete iba:te  
da:pola:nuya: ba:be genama gu dito petabuya:.

<sup>3</sup> Ba:bene koe powoeno ma:lapila keba

---

\* **2:1:** Pentekose Poko Yu tawakaluba:te dododinakomena:  
ebena mabu ba:ma ka:nala. Ibino Adaguila: Poko da:wibonako,  
50 hegela gala hapuamo iba:te ba:moe eta poko bekaododinaka.  
Ba:be Poko tetelo iba:te palino witi-laisa iya:hili tupuimi komo  
ba emalagidolo ibino kalakala Godotamo ba:bema: adipatenaka,  
mabu ibi iya:tawahala iba:te Godogodone hido owalubi komo  
a-lawiya:.

☆ **2:1:** Hawi 23:15-21; Tutumu 16:9-11

ka:nala:ka: ibi hiliyonomatamo ba nikuliho, hiya:hiya: kaneka:kehote etatamo etatamo ibi hunamo ba:bo negagahidiya: ☆ 4 Ba:ba tetelo Godokono Gobogobote ibi hiliyonomo da:tabuilamiya;, ebete ibi ba heluilame komo kapela tawakalubino hiya:hiya: tabamo olamagimi ba:bo tupuimiya: ☆

5 Ba:bema: buka ka:lamihole dawa, ama: numa;, ba:be Pentekose Poko hegela peheno dopamo komo Yunapi ba:gala komo Yuha:pi Godoko dadikuminakui, ibi hiliyonomate ibino hiya:hiya: muhulu hopone Yelusalema ko habamo pelameholiya: ba:be poko kapimilo kopododima: 6 Ba:bene Godote ebene Gobogobo Ya:sukunu hibima: midipa:tamo ko diyamago da:poemiya;, hiya:hiya: hopone pokoma: da:pelamiya: komo ibi hiliyonomate ba:be diyamo uliti hibi komo kumima: ba:bo pekapiyuya:. Ba:bema: iba:te koamo hanohanohutiya: mabu hibima: midipa:te Yu tawakalubino tabamo kaga:lutiya:ha: huiyatiya hiya:hiya: tabamo ga:lutiya;, ba:ma ka:na ulihopi ipuwalo etate ebene tabonomo ulinakui, etate atumu ebene tabonomo akulinakui, ibi hiliyonomate ba:ba ka:na ewagelitiya:.

7 Ba:bene iba:te la:wa:hate ba hanohanoho na:ga:luya:, “Ba:moe tabo da:ga:luta, ba:moi tawakalubi aeno hoponapiha;, ibi ba: Ga:lili hoponapila, 8 ba:bema: keba ka:nala:ka: iba:te aeno hiya:hiya: tabonomamo da:ga:luta a nulihutama:? 9 A:iye, a hiliyonomate komo

---

☆ 2:3: Mat 3:11 ☆ 2:4: Oel 4:31; 10:44-46; 19:6; Mak 16:17

muhulu hopone pelameholima! Iyo, a komo Patiyana-pila, Midiyana-pila, Ilamana-pila, ba:gala Mesopotemiya-pila, ba:gala komo a Yudiya-pila, Ka:padosiya-pila, Pontasa-pila, ba:gala A:siya-pila. <sup>10</sup> Ba:gala a komo Piligiya-pila, Pa:mapiliya-pila, ba:gala Isipiti-pila, hibila, komo a Sailiniya haboeno Libiya hopone pelamima:, ba:gala komo a Loma ko habane da:pelamima: ba:bi tawakalubila. <sup>11</sup> Numa:la:, a ipuwalo komo Yu tawakalubinomola, ba:gala a komo Yu tawakalubiha: huiyatiya ale iba:godone hibi Godo adikumi komo belawiya:ma:, iyo, a komo Kuliti-pila ba:gala komo Alebiya-pila, ba:bema: ba:moi tawakaluba:te Godokono koko ododili komoma: da:ga:luta, ale aeno hiya:hiya: tabonomamo badama: kulihutama:?” <sup>12</sup> Ba:be mabuma: ibi hiliyonomate hanohanoholo ukui bilibilima: ba eda:ha, etate etatamo goenakui, etate etatamo goenakui, ba:ba ka:na ewagelitiya:, “A:iye! Ba:moe komoeno ipuwa keba ka:nala:ka:?”

<sup>13</sup> Huiyatiya komopa:te Ya:sukunu oelamepi dubu ba walilatele na:ga:luya:, “Ba:moi dubate helo gao beya nihote da:wigulamehole, ba:bema: daedaeholita!”

*Pitate Ya:sukunu Hido Tabo Dolamagiya:*

<sup>14</sup> Ba:bene Pitate komo 11 oelamepi dubago mahigate ebenu tabo madodo hunamo ba adipate tawakalubi hiliyonomatamo ba:ma ka:na olamagiya:, “Naeno Yu mabuluba:la:, ba:gala komo la: Yelusalemamo da:pelameholima la: hiliyonomo atumu, nale ba:moe komoeno ipuwa la:tamo



kohawakalimima:nemo, ba:bema: wadiyala la:  
 naeno tabo hidamo nulia:la:. <sup>15</sup> Ba:moi dubu  
 la:le helo gao beya nihoma: da:ga:lutama, ebe  
 tabo hibiha:. Iba:te helo gao beya kanihakaha;  
 mabu hibila, dubate helo gao beya duiduiyalo  
 a:kanihala:. Numa:la:, hegela ka:ma: podoluta!  
<sup>16</sup> Huiyatiya ba:moe komo ba: Godokono ukui  
 hawakalimidawa Yowelate dopamo dolamagiya;  
 ba:be tabola. <sup>17</sup> Iyo, Godote Yowelako ipuwado  
 tabo ba:ma ka:na goiya;

‘Ba:moe hopoenon kuititi tetelo

na Godote naeno Gobogobo hiliyonomo  
 tawakalubi hunamo kohaminama:nemo.

Ba:ba tetelo la:eno kuhi ba:gala bohelemele,  
 iba:te naeno ukui hibilo kohawakalim-  
 ima:na;

ba:gala la:eno uli ape dubuino baiditi hiya:ma:  
 eda:halamete

koko komokomo kulameholema:na;

ba:gala la:eno kadelekadela:te atumu  
 hiyolo naeno komokomo kiya:tawahama:na.

☆

<sup>18</sup> Iyo, ba: hibila, ba:be hegelalo naeno huiyaha:  
 okopi dubu ba:gala kamenakamena,  
 nale ibi hunamo naeno Gobogobo  
 da:haminamo,  
 iba:te naeno ukui hibinomolo ba:bo ko-  
 hawakalilamema:na:.

<sup>19</sup> Ba:bene nale alomo hunulu  
 koko hanohano komo kododilima:nemo,  
 ba:gala hopo habalo nale atumu  
 iwawi komokomo ba pododili,

---

☆ **2:17:** Yow 2:28-32

tawakaluba:te hawi ka:ka:la: komo ba:gala  
koe ba:gala ahuta kulamema:na:

<sup>20</sup> Ba:ba tetelo hegelate kuduma:ne,  
ba:gala manomete hawihawinomoma:  
keda:ma:ne,

ba:bene Kodawoeno Ko Hegelate ko alono-  
mago kopuluhukuma:ne.

<sup>21</sup> Ba:bema: hibila, puya:te Kodawoeno mahilo  
da:ka:mimina:  
Godote ibino ka:ka: ba:bo ko-  
mula:lelamema:ne.’”

<sup>22</sup> Ba:bene Pitate tabo moga:melo gala  
na:kagoiya;, “La: Isalaelanapi tawakaluba:la:, la:  
ba:moe tabo nulia:la:. La: iya:tawahanomola  
ba:moe Ya:suku Nasaletenapi Godote hopo  
habamo poemiya;, mabu Godote ebe ipuwado  
koko hanohano komo ba:gala iwawi komo  
la:godolo ba pododili ebeno helo a:pehawakalimi.

<sup>23</sup> Ba: hibila, ba:moe hopo konomolo eta komote  
uluhukuhino Godote ba:be komo dopamo  
kiya:tawama:ne. Ba:bema: ebeno mulu iya:tawa  
komodo ebete nopo ba:ma ka:na ihatiya;, ebete  
Ya:suku la:eno kokotamo ihatete, ba:bene  
kuba ododilipa:te la: ba owalubili la:le ebe  
lawete keha pihigamo pihomotete ikoko ba:bo  
alukulimimata, iyo, la:le ebe ba:moe gabodo  
anakapumimata. <sup>24</sup> Huiyatiya Godote Ya:sukunu  
hoe temeteme pahalamilimiti ebe hoe ipuwane  
ba:bo adipati, mabu hoete ebe lawema: helo  
puliya. <sup>25</sup> Ba:be mabuma: Da:ibiditi Godokono  
heloamo Ya:sukunu komoma: tabo ba:ma ka:na  
miya:tiya;,

‘Na Kelisote naeno Kodawa Godoko na  
tamenomolo buminamo,

iyo, ebete naeno tu hapulu ba:la:na  
nale waguwagukapoma: ☆

26 Ba:bema: naeno tepo ipuwate ba moena,  
nale ko kalakalago olamaginakomo,  
iyo, nale Godoko hibima: midu ipuwalo ba eme-  
dena,  
naeno apeno hoe komoma: nale a:ka-  
ukuibilibila:mo.

27 Mabu, Godo, ama:le naeno ape ha:lahapino  
habalo a:kamiya:pamena:ta,  
iyo, amia:no Talona Guduti da:hoemene,  
ama:le ebena abale komo duhimiti  
ebe ka:ka:mo gala kakadipatema:na:ta.

28 Ba: hibila, ama:le na ka:ka: gabo ya:lo  
iya:tunamiya:ta,  
ba:bene nale amia:no holoholo hapuamo  
da:puluhukumu,  
ama:le natamo ko kalakala  
kikanamema:na:ta.’”

29 Ba:bene Pitate tabo moga:melo gala  
na:kagoiya:, “Ekaka:la:, na hilopoheno aeno  
iniwa Da:ibidikono komo hawakalimima:  
la:tamo kolamagima:nemo. Ebete ba:moe tabo  
Godokono Bukamo da:miya:tiya: ebena komoma:  
kamiya:tiya:ha:, mabu numa:la:, ebete da:hoyia:  
iba:te ebe bobamo ihatiya:, ba:bene ka:lo ebena  
bobo haba agodolo bitama:na. ☆ 30 Da:ibidiko  
ba: Godokono ukui hawakalimidawa etala.  
Ba:be mabuma: Godote ebena mahilamo hibi  
tabonomo Da:ibiditamo da:goiya:, ebete ba:bo  
iya:tawuya: Godote ebena eyoni gugudi ipuwalo  
eta kapiya lawete ebena Ko Gawadalagi emede

☆ 2:25: Ohale 16:8-11 ☆ 2:29: 1Gaw 2:10

baha:mo kadipima:ne. ☆ 31 Ba:gala Kelisote galane tetelo hoe ipuwane da:mahigamene, ba:be komo uluhukuhino dopamo Da:ibiditi Godokono heloamo dumiya:, ba:be komoeno tabo ba:bema: ebena Bukamo ba:ma ka:na miya:tiya:,

‘Godote ebe ha:lahapino habalo a:kamiya:pamene,

ba:gala ebe bobo ipuwalo a:kabala:mene.’ ☆

32 Ba: hibila, Da:ibiditi ba:moe tabo Kelisokono komoma: miya:tiya:, iyo, ba:moe Kelisoko ba: Ya:sutula, Godote ebe hoe ipuwane dadipati ale aeno baidinomamo ebe ba:bo umima:,

33 ba:gala ba:moe Ya:suku Godote hununomamo adapatete ebena tu hapuamo dito adipi. Ba:bema: numa:la:, Nabiwi Godote a hibima: midipa:tamo ikaa:mema: hibilo da:goiya:, ba:be kalakala komote ka:lo ba: uluhuku. Ba: hibila, ebete Ya:sutamo Talona Gobogobo ya:lo ikami, ba:bema: ebete ka:lo a hunamo ebena helo ba: a:hamina, iyo, la:eno galamo dulihtama ba:gala la:eno baida:mo dumitama ba:moe ba:be komola.

☆

34 “Ba:bema: la: ba:moe komo hidamo ne-malagidolala:, Ya:suti Godokono Hunu Habamo keba ka:na ka:nodolui, Da:ibiditi ba:ba ka:na kan-odoluya:ha:. Ba:be mabuma: Da:ibiditi Ya:sukunu komoma: Godokono Bukamo eta tabo gala ba:ma ka:na kamiya:tiya:,

‘Kodawa Godote naeno Kodawa Kelisotamo na:goe,

‘Ama: naeno tu hapuamo na:pemeda:, ☆

☆ 2:30: 2Sa:m 7:12; Ohale 89:3-4; 132:11 ☆ 2:31: Ohale 16:10

☆ 2:33: Oel 5:32; 7:55-56 ☆ 2:34: Ohale 110:1

35 ba:bene ama:go alaholohopi  
nale ibi amia:no nato a:puti bahima: komidil-  
ima:nemo.'

36 Ba:bema: la: Isalaelanapi hiliyonomala:,  
wadiyala la: iya:tawanomo niya:tawahala:,  
ba:moe Ya:suku la:le kehamo da:pihomotima,  
Godote ebe kapiya lawete aeno Kodawama:  
ba:gala aeno Kelisoma: a:midi!" ☆

37 Ba:bene tabo ulihopa:te Pitakono taboeno  
komoma: ko tepo temeteme ba lawita, ebe ba:gala  
komo oelamepi dubatamo na:ga:luya:, "Nana:la:,  
a bada komo na:kododima:?"

38-39 Pitate huiyatiya na:goiya:, "Wadiyala la:  
la:eno tepo ipuwoeno ukui hiya:ma: midiliti  
la:eno kuba ododili ipuwane nohobila:la:,  
ba:bema: ale la: Ya:su Kelisokono mahilamo  
beyamo kowadulatelema:na:ta. Ba:bene  
Kodawa Godote la:eno kuba egebolelamete ba  
adodolelame, ebete ebene Gobogobo malemalelo  
la:tamo dito kopoemema:ne. Iyo, la: ba:gala  
la:eno gugudi ba:gala hiya:hiya: muhulu hopolo  
demedehona ba:bi tawakalubi atumu, la:  
hiliyonomo ipuwalo ebete kebe tawakalubi  
ebetamo pelamema: da:ka:lamina ebete iba:tamo  
ebeno Gobogoboeno helo kikalamema:ne,  
dopamo hibilo keba ka:na ka:goiya: ba:ba ka:na."  
☆

40 Ba:bene Pitate komo ba:makomako  
tabo hiliyonomo ba olamagi ibi ba:ma  
ka:na kiyahalamiya:, "Ba:moe hopolo kuba  
ododili ipuwalo da:wapata:lamena, la:le ba:bi  
tawakalubi ipuwane nikulihala: la:eno ka:ka:

mula: komo kolawema:!” <sup>41</sup> Ba:ba tetelo puya:te ebenu tabo dulihuya: komo ibi hiliyonomate hibima: miditi, ba:bene Ya:sukunu oelamepi dubate ibi beyamo ba:bo wadulateliya:. Ba:hibila, ba:be hegela kapiyalo 3,000 tawakaluba:te hibima: midi ipuwalo iba:go kapiyama: eda:huya:. ☆

*Hibima: Midipino Emede Komo*

<sup>42</sup> Ba:bene komo hegela hiliyonomolo hibima: midipa:te ibino kapiyuimi komo kamiya:panakuiha:, iyo, iba:te kapimilo oelamepi dubuino iya:tulame komo ulihonakuya: ba:gala Ya:suku emalagidolo baa: nahanakui ba:gala Godotamo toetoe tabo akolamagiminakuya:. ☆

<sup>43</sup> Ba: hibila, Godote oelamepi dubu ipuwado hiliyonomo hanohano komo ba:gala iwawi komo dododilinakui, ba:bema: hiliyonomo tawakaluba:godolo ko tolenomote itanami.

<sup>44</sup> Ba:gala eta komo, hibima: midipa:te ukui kapiyama: ba eda:ha, ibino ilina hiliyonomo kapiyama: midiliti, ba:bi ilinamo etate eta owalubinakui, etate eta akowalubinakui, ba:ba ka:na ewagelenama:. ☆ <sup>45</sup> Ba:bema: iba:godolo modoboha: komokomo dikulinakui, ba:ba tetelo etate ebenu pali haka kolowamima: nimidinakui, etate ebenu eta ilina kolowamima: akanimidinakui, iba:te ba:be gabodo mani duwatehonakui awaepi ba:bo owalubilinakuya:.

<sup>46</sup> Ba:gala hibima: midipa:te komo hiya:hiya: hegela hiliyonomolo Godoko Adikumino Hiya: Genamamo pekapiyuiminakuya:, ba:bene

iba:te gala ibino genamamo da:katolamenakui, hegehege kapiyuimi ipuwalo ibino baa: ba alabaha kalakala konomago ba:bo nahanakuya:.  
 47 Ba: hibila, iba:te ba:moi ododili komodo Godokono mahilo hunamo ba adipatena, komo hiliyonomo tawakaluba:te ibino komoma: hidohido tabo ba:bo ga:lanakuya:. Ba:ba tetelo Godote pui dopamo da:ka:lamiholiya:, ba:bi tawakaluba:te ibino ka:ka: mula: komo ebegodone kolawema:, iba:te komo hiya:hiya: hegelalo hibima: midipa:tamo da:pelamenakui, hibima: midipino kuitititi hunamo ba:bema: nodolonami. ✧

### 3

*Pitate Ya:sukunu Heloamo Nato  
 A:ta:buta:midaleme Dubu Da:hiduiminiya:*

<sup>1</sup> Eta hegelalo hegelate nanekela:mo da:nihitigatepaniya:, ba:be tete ba: 3 koloko tetela, Pitako ba:gala Yoneko iba:te Godoko Adikumino Hiya: Genamamo Godotamo toetoe tabo ga:lanama: toniya:. <sup>2</sup> Ba:ba tetelo eta dubuti ba:bo na:lutiya:, ebete menokoeno tepo ipuwane nato a:ta:buta:midaleme ba:ba ka:na pehawakaluya:. Ba:be mabuma: ebene mabuluba:te komo hiliyonomo tetelo ebe Godokono Genamamo agahenakuya:, ebete kala imi tetelo ditana ba:be Hido Holoholo mahilagoeno gigiholo pemedete tawakalubi manima: ba:bo kopetoelameholenakoma:. <sup>3</sup> Ba:bene Pitako Yoneko iba:te Godoko Adikumino Hiya: Genama guamo kona:pa:la:nama: ba tona ba:moe

---

✧ 2:47: Oel 6:7; 11:21

dubuti ibi manima: ba:bo toelameholoniya:  
 4 Huiyatiya ibi netewapa:te ebe baidi kodakodalo  
 ba umihona, Pitate ebe na:goemeniya:, “Ama: a  
 nua:ma:.” ☆

5 Ba:bene ba:be dubuti ibi netewapi ba ula-  
 mena nemalagidoloniya:, “Iba:te natamo mani  
 kikanamema:na:.”

6 Ba:ba tetelo Pitate ebetamo na:goeniya:,  
 “Nagodolo eta mani kitanaha:, huiyatiya  
 nagodolo eta komo bitana ama:tamo ikamema:  
 Nale ama: Ya:su Kelisoko Nasaletanapino  
 mahilamo goememata, wadiyala ama: mahigate  
 na:pata:!” ☆ 7 Ba:bene Pitate ba:be dubu tu  
 hapu kokotone lawenate dadipateniya:, ebeno  
 natote ba:ba tetenomolo hidohidohomeniya:  
 8 Ba:bema: ebete hunamo epateganate pata:  
 ba:bo tupuiminiya:, ba:bene ebete epategahago  
 ba:gala Godoko milimihago ebe Adikumino Hiya:  
 Genamoeno kala ipuwamo Pitako Yoneko iba:go  
 ba: dito na:pa:la:haniya:.

9-10 Ba:bene ebete ba:bamo da:na:pa:ganiya:,  
 hiliyonomo tawakaluba:te ebe uminate  
 na:ga:laniya:, “A:iye! Ba:moe ba: nato  
 a:ta:buta:midaleme dubula, ebete hiliyonomo  
 tetelo Hido Holoholo mahilagoeno gigiholo  
 emedete manima: toetoitanakui!” Ba: hibila,  
 iba:te ba:be atu dubu buminiya:, ebete nato  
 hidamo a:putihonalo ba:gala ebete Godoko  
 milimihago da:pata:niya:, ba:bema: iba:te koamo  
 ba hanohanohona nipo emalagidoloniya: ba:moe  
 komote ebetamo keba ka:na kuluhuku.

☆ 3:4: Oel 14:9 ☆ 3:6: Oel 4:10; 16:18



*Pitate Godoko Adikumino Genamalo Ya:sukunu  
Hido Tabo Dolamaginiya:*

11 Godoko Adikumino Genamalo eta pana nitanami, tawakaluba:te ba:be pana Solomonokono mahilamo ka:minakuya:, ba:bene Pitako Yoneko iba:te ba:bamo nutihonate, ba:be dubuti ibino kokoto ba uwatelelamena hiliyonomo tawakaluba:te ko hanohano komago pipulila:haniya:. 12 Ba:bene Pitate tawakalubino komo uminate iba:tamo tabo nolamaginiya:, “La: Isalaelanapi tawakaluba:la:, la: bada mabuma: a ua:melo konomamo da:hanohanohonama? La: bada komo kemalagidolonama? Ale ha:kiya aeno heloamo ba:gala aeno tuputupu emede komamo ba:moe dubu na:hiduimimo ka:ga:lonama? 13 Ao, ale kododiha:! Huiyatiya A:ibalahamako, Aisa:keko, Ya:ikoboko, ba:gala aeno komo iniwala:te dadikuminakui, ba:be Godote ba:moe komo ha:kiya ododi ebeno Okodawa Ya:suku kawagaminanama:. Numa:la:, la:le ebe anakapumima: Paeletetamo da:magatuima, ba:ba tetelo Paeletete la:eno kokoto ipuwane ebe dito koemema: ubi dihati, huiyatiya la: ebeno holoholo hapulu Ya:suku gunima:mo ba ihiti ubiha:ma: ga:luimata. ✧ 14 Iyo, ba:moe gabodo la:le hido tuputupu lumagitamo ubiha: komo ba hawakalimi, huiyatiya Paeleteko na:ga:lamimata ebete tawakalubi anakapulamedawa dubu Balabasiko ebeno kuba huiyane dito koemema:. 15 Ba:bema: tawakaluba:tamo ka:ka: dikalamena la:le ba:be Kodawa anakapumimata, huiyatiya Godote ebe hoe ipuwane ka:ka:mo gala

---

✧ **3:13:** Ikuli 3:6,15; Luk 23:13-25; Oel 2:23

a:kadipati, iyo, ba:moe komo ale aeno baida:mo dumima: a ba:bema: ga:lanama:. <sup>16</sup> Ba:bema: hibila, ba:moe dubu la:le duminama ebena nato Ya:sukunu helo mahilote a:hiduilameleme. La: iya:tawahanomola ebete dopamo kebe temeteme ipuwalo kemedenami, huiyatiya Ya:sugodone da:pena ba:be hibima: midi komodo ebete la: hiliyonomoeno holoholo hapulu a:hido.

<sup>17</sup> “Ba:bema: naeno ekaka:la:, na iya:tawala la: ba:gala la:eno watowatopa:te Ya:sukunu hibi komo iya:tawahaheno ebetamo hiya:hiya: kuba komo ba:bo ododilimata. ☆ <sup>18</sup> Huiyatiya ba:be komoma: ukui bilibilima: akeda:hala:, mabu ya:lo tetelo Godote ebena ukui hawakalimipi hiliyonomagodone da:hawakalimiya:, ba:be taboeno hibi komote la:eno ododili komodo puluhukui, iyo, ba:ma ka:na ebena Oemedawa Kelisote la: tawakalubino kokotone koko temeteme uwati. <sup>19</sup> Ba:bema: wadiyala la: la:eno tepo ipuwoeno ukui hiya:ma: midiliti Godotamo nohobila:la:, ba:bene ebete la:eno kuba egebolelamete kadodoholelamema:na:ta. ☆ <sup>20</sup> Ba:moe gabodo komo hiliyonomo tetelo la:eno tepo ipuwa heluimi komote Kodawa Godokono holoholo hapuni ba:penakomene, ba:gala Godote la: mabuma: Ya:suku gala kakapoemema:ne, iyo, Godote ya:lo tetenomolo ebe ebena Oemedawa Kelisoma: ka:miya:. <sup>21</sup> Ba: hibila, ebete Godokono Hunu Habalo nemedenamene ebena pe kuitita:mo, huiyatiya ebete da:pemene ba:ba tetelo ebete hiliyonomo pakalapakala komo ba pehawaminale uliuli

komo kopemiya:tema:ne, Godote ebena talona ukui hawakalimipi ipuwado dopamo keba ka:na ka:hawakalimiya: ba:ba ka:na.

<sup>22</sup> “Numa:la;, Mosesete Kelisokono komoma: dopamo ba:ma ka:na goiya;, ‘La:eno Kodawa Godote la: kopowalubilima: na keba ka:na ka:poenamiya;, ebete ba:ba ka:na ebena eta Hiya:nomo Ukui Hawakalimidawa la: ipuwane kadipatema:ne. Ba:bema: ebete kebe komokomo la: diya:tulamemena;, wadiyala la: ba:bi hiliyonomo tabamo na:papamila:haliya:la;,  
 ☆ <sup>23</sup> mabu la: ipuwalo kebe lumagiti ebena tabo ulihino, Godote ebe hibima: midipi tawakaluba:godone ebe tama:mo ba a:mida ba:bo kokubahimima:ne.’ ”

<sup>24</sup> Ba:bene Pitate gala na:kagoeniya;,  
 “Mosesekono gala hapuni komo Godokono ukui hawakalimipi hiliyonomate ibino tabo olamagimi ipuwalo ba:ma teteno komokomo behawakalilamenakuya;, Sa:miyolokono tetene tupuimiti ba:ma teta:mo puluhuku. <sup>25</sup> Ba:bema: numa:la;, Godote la:eno iniwala:tamo kebe nopo hibilo da:tamotiya;,  
 ba:gala ebete ebena ukui hawakalimipi ipuwado kebe hidohido komo la: galanapi mabuma: kododilima: dolamaginakui, la: ba:ma tetelo ba:bi komo hiliyonomo kuwatema:nemata. Iyo, Godote la:eno eta iniwa A:ibalahamatamo ba:ma ka:na olamagiya;,  
 ‘Nale amia:no galanedawagodolo ba:moe hopo konomolo demedehona ba:bi tawakalubi kapiyuimi hiliyonomo hidonomamo bowalubilinakomo.’ ☆ <sup>26</sup> Ba:moe ba:be mabuma:

☆ **3:22:** Tutumu 18:15,18-19    ☆ **3:25:** Tup Mabu 22:18

Godote ebeno Okodawa Ya:suku adipatete la: Yu tawakaluba:tamo dopamo poemiya:, iyo, ebe ubila Ya:suti la:eno koko kuba ododili ipuwane la: ba ohoba:midale hidonomamo kowalubilinama:.” ✧

## 4

*Yu Watowatopa:te Pitako Ba:gala Yoneko Du Genamamo Da:miya:teniya:*

<sup>1</sup> Ba:bene Yonete ebe ba owalubina Pitate tabo olamagi ipuwalo gapogapo hapuamo da:nuluhukuniya:, ba:ba tetelo Godotamo hawa:goeno ikamehopi, ba:gala Godoko Adikumino Genama lawamepino watodawa, ba:gala komo Sa:diyusi kapiyuimipi, ba:bi koko dubate ibi kopedulamenama: ba:bo pelameniya:. <sup>2</sup> Ba: hibila, iba:te Pitako Yoneko iba:tamo konomamo maubahaleniya:, mabu ba:bi oelamepi dubu netewapa:te tawakalubi ba:ma ka:na iya:tulameniya:, Godote Ya:suku hoene ka:ka:mo adipatiya:. <sup>3</sup> Ba:moe mabuma: ba:bi koko dubate Pitako ba:gala Yoneko uwatenate du genama guamo dito nimiya:teniya:, mabu ba:be tete ba: na:gapogapohoniya:, ba:gala ibi ubila eta hegela powaloholo ibino komo hidamo kanagiya:midalamema:. <sup>4</sup> Huiyatiya puya:te Pitakono tabo dulihoniya: ibi ipuwalo komo hiliyonomate hibima: a:midiniya:, ba:ba tetelo hibima: midipino kuititi ba: 5,000 tawakalubima: eda:niya:. ✧

---

✧ 3:26: Oel 13:46 ✧ 4:4: Oel 2:41

*Yunapi Ka:nisolo Dubate Pitako Ba:gala Yoneko  
Ibino Iya:tulame Komoma: Da:kiyahalamiya:*

<sup>5</sup> Ba:bene eta hegelalo Yu watowatopi, ba:gala Godokono Tutumu iya:tulamepi, ba:gala Yunapino komo koko dubu, ibi hiliyonomate Yelusalema ko habamo pelamete ba:bo pekapiyuya. <sup>6</sup> Ba:ba tetelo ibi ipuwalo ba:moi koko dubate na:pola:nuya:—A:nasiko ebe Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawala, ba:gala Kayapasiko, Yoneko, A:lesandako, ba:gala komo A:nasikono badininipala dubu gugudi. <sup>7</sup> Ba:bene iba:te Pitako ba:gala Yoneko ibino dopo hapuamo magahetele ibi ba:bo alateda:liya;, “La:le dutu gapogapolo ba:moe dubu da:hiduiminima, kebako heloamo ba:gala pokono mahilamo ka:hiduimionima?”

<sup>8</sup> Ba:bema: Godokono Gobogoboeno helote Pitakono tepo ipuwa da:tabuya;, ebete ibino tabo ba huiya na:goiya;, “Naeno tawakalubino watowatopi ba:gala koko dubala;, la: nulia:la:.” <sup>9</sup> Ba:moe nato a:ta:buta:midaleme dubuti da:hidoni, la:le ebeno komo umiti a ba:bema: kalatediutama hido komote ebetamo keba ka:na kuluhukuni? <sup>10</sup> Aeno watowatopa:la;, wadiyala la: ba:gala Isalaela hopo tawakalubi hiliyonomo atumu, la: hiliyonomate ba:moe tabo hidamo niya:tawahala:. Ka:lo la:eno holoholo hapulu hidonomamo da:la:na, ba:moe dubuti Ya:su Kelisoko Nasaletenapino heloamo a:hidoni. Numa:la:, ba:moe Ya:suku ba: la:le keha pihigamo da:pihomotima ba:be dawala, huiyatiya Godote hoene ka:ka:mo ebe gala a:kadipati. ☆ <sup>11</sup> Ba:

---

☆ **4:10:** Oel 3:6,13-16

hibila, Godokono Bukate ebeno komoma: ba:ma  
ka:na goena,

‘La: genama etepa:te tama:mo dihatima,  
ba:be hototote huiyatiya genamoeno helo  
mabuma: eda:na.’ ☆

<sup>12</sup> Ba:bema: numa:la:, Ya:suku kapiyate modobola  
tawakalubino ka:ka: mula:lalamema:, ba:moe  
hopo konomolo eta lumagi puliyala. Iyo, Godote  
Ya:sukunu helo mahilo kapiya atamo ikaa:mi,  
ba:bema: wadiyala ale ka:ka: mula: komo ebe-  
godone kolawema:nema:.” ☆

<sup>13</sup> Ba:bene Yu watowatopa:te iya:tawahuya:  
Pitako ba:gala Yoneko ibino tabo ga:la komo  
hidonomola, tole komo puliyala, huiyatiya iba:te  
sikulamo katuya:ha:. Ba:moe mabuma: iba:te  
hanohanoholo ibino tepo ipuwalo na:ga:luya:,  
“Hibila, ba:moi netewapa:te Ya:sukuba:  
wapata:nama:, ba:bema: diyala, iba:te ebegodone  
ba:moe hido iya:tawa kuda: a:lawiya:.” <sup>14</sup> Ba:ba  
tetelo dopamo nato a:ta:buta:midaleme dubuti  
demedenami, ebete Pitako ba:gala Yoneko  
ibi tamelo da:la:nuya: Yu watowatopa:te ebe  
umiya:, ba:bene iba:te ba:be dubuino hido  
komo umilo kuba tabo ga:lama: gabo nipo  
ohowadiya:. <sup>15</sup> Ba:bema: Yu watowatopa:te  
ibi netewa-kapiya na:kiyalamiya: iba:te ba:be  
kapiyumi habane kikulima:, ba:bene iba:te  
iba:godone dikuliya: Yu watowatopa:te ha:kiya  
tabo ba:ma ka:na ga:luya:, <sup>16</sup> “A Pitako Yoneko  
iba:tamo bada komo na:kododima:? Iba:te  
kebe hanohano komo kododini Yelusalemanapi  
hiliyonomate ba:be komoeno hibi komo

☆ 4:11: Ohale 118:22 ☆ 4:12: Ma:t 1:21

iya:tawahuya:, ba:bema: ba:moe komoma: a modoboha: ha:da tabo ga:lama: 17 Huiyatiya a ubihinola ibino mulu ododi komote ba:moe Yelusalemane komo hiya:hiya: tawakaluba:tamo to, ba:bema: wadiyala a ibi kiyahalamete talona kihatelamema:nema: iba:te Ya:sukunu mahilamo gala a:kaga:lanakamena:”

18 Ba:bema: iba:te Pitako ba:gala Yoneko gala iba:tamo kaka:lamiti ibi ba:ma ka:na kiyahalamiya:, “La: tawakalubi iya:tulamelo Ya:sukunu mahilamo tabo gala akaga:lanakala:!” ✧

19 Ba:bene iba:te ibino tabo ba huiya na:ga:luya:, “Wadiyala la: ba:moe komo ha:kiya nemalagidolala: Ale la:eno tabamo ba:ka:papamila:ma: o Godokono tabamola:ka? Godokono ubi keba ka:nala:ka:? ✧ 20 Ba:bema: numa:la:, ale kebe komokomo kulihuima: ba:gala kebe komokomo kulamima:, a ba:bi komoma: tabo olamagimi a:kamiya:pama:”

21-22 Ba:ba tetelo Yu watowatopa:te ubila kuba huiya iba:tamo kikalamea:, huiyatiya iba:te gabo nipo ohowadiya: mabu hiliyonomo tawakaluba:te Pitako ba:gala Yoneko ibino hido ododi komo ya:lo ulihuya:. Iyo, iba:te Pitako Yoneko mabuma: Godoko na:milimihutiya:, mabu hibila, ebete ibi ipuwado da:hiduiminiya: ba:be nato a:ta:buta:midaleme dubuti 40 gogolo ba:be temetema:go emedenami. Ba:bene watowatopa:te ba:be komo ba iya:tawaha, iba:te eta komo ododihino Pitako ba:gala Yoneko ibi gala kakiyahalamete ibino genamamo ba: dito oelamiya:.

*Hibima: Midipa:te Helo Kolawema: Godotamo  
Da:toetoehuya:*

<sup>23</sup> Ba:bema: Yu watowatopa:te ibi dito doelamiya:, ba:ba tetelo Pitako Yoneko ibino hibima: midipi mabuluba:tamo tote ibi ba:bo nikiyalamiya:, Godotamo hawa:goeno ikamehopino hununomo watowatopi ba:gala komo koko dubate iba:tamo da:ga:luya: ba:be komo.

<sup>24</sup> Ba:bene hibima: midipa:te ba:be komo uliti Godotamo ibino tabo madodo ba adipate kapimilo ba:ma ka:na ga:luya:, “Aeno Helonomo Kodawa, ama:le ha:kiya Hunu Haba ba:gala hopo haba konomo ba:gala hiya:hiya: kehaha: kolomo ba:gala ilina hiliyonomo ododiliya:ta. ✧ <sup>25</sup> Ba:hibila, amia:no okodawa Da:ibidiko ba: aeno iniwa nabiwila, ama:le ebeno tabone amia:no Talona Gobogoboeno heloamo ba:ma ka:na olamagiya:ta,

‘Mabu keka: hibima: midiha:pa:te Godotamo koamo da:maubahalitiya:?’

Ba:gala hopo tawakaluba:te ebe kubahimima:

nopo bada mabuma: ka:tamotiya:?’ ✧

<sup>26</sup> Iyo, ba:moe hopolo koko gawadubate ebetamo kuba ododima: la:mota:hanuya:,

ba:gala watowatopi dubate a:kapiyuimiya:, iba:te Kodawa Godoko ba:gala ebeno Oemedawa Kelisoko

iba:tamo alaholo komo kododima:.’”

<sup>27</sup> Ba:bene hibima: midipa:te toetoe tabo olamagimi ipuwalo gala na:kaga:luya:, “O Godo, hibila, amia:no Hido-talona Okodawa Ya:suku



ama:le amia:no Oemedawa Kelisoma: ya:lo a:midiya:ta, huiyatiya Ko Gawadalagi Helodiko ba:gala Poniyaase Paeleteko, iba:te ba:moe Yelusalema habalo komo hibima: midiha:pi ba:gala Isalaela tawakaluba:go a:kapiyuimiya: eba:go kalaholohoma: ☆ 28 Iyo, ba: hibila, ama:le ya:lo tetelo amia:no heloamo ba:gala ukuia:mo nopo da:tamotiya:la, ba:be nopoeno hibi komote kuluhukuma: iba:te kapiyuimiti alaholo komo Ya:sutamo ba:bo ododiya: ☆ 29 Ba:gala ka:lo, Kodawa, iba:te atumu kuba atamo ododima: da:kakiyahuta, ama: nulitata, ba:bema: wadiyala ama:le a amia:no okopi na:heluia:ma: ale amia:no tabo toleheno kolamagimima: ☆ 30 Ba:gala wadiyala ama:le amia:no kokoto hogaminate temetemete dulamena ba:bi tawakalubi na:hiduilamiya:, iyo, amia:no Talona Okodawa Ya:sukunu mahilamo koko hanohano komo ba:gala iwawi komo a ipuwado nododiliya:”

31 Ba:ba tetelo ibino toetoe tabo olamagimi komote da:wibuya:, iba:te da:pola:nuya: ba:be genamate ba:bo aleguya:, ba:bene Godokono Gobogobote ibino tepo ipuwa ba tabuilame, iba:te toleheno Godokono tabo heloamo olamagimi ba:bo tupuimiya:.

*Hibima: Midipa:te Ibino Ilina Malemalelo Dikama:tihuiya:*

32 Ba:ba tetelo hibima: midipi hiliyonomoeno tepo ipuwoeno komo ba:gala ukui komo kapiyanomoma: eda:halamiya:, ba:bema: ibi ipuwalo etate ebeno ilina ebenonomoma:

☆ 4:27: Ma:t 27:1-2; Luk 23:7-11; Oel 3:13 ☆ 4:28: Oel 2:23

☆ 4:29: Epe 6:19

kagoenakuiha:, huiyatiya ibino ilina hiliyonomo kapiyama: midiliti, ba:bi ilinamo etate eta owalubinakui, etate eta akowalubinakui, ba:ba ka:na ewagelenama:. ✧ <sup>33</sup> Ba:bene Kodawa Ya:suti hoe ipuwane da:mahiguya:, oelamepi dubate ba:be tabo helo konomamo ba olamagimina Godokono malemale komote ibi ipuwado oko helonomamo ba:bo owatinami. <sup>34</sup> Ba:bema: hibima: midipi ipuwalo eta lumagigodolo awae komote kitanamiha:, mabu puya:godolo ibino genama ba:gala pali haka koko da:pola:lama:nami, iba:te komo kolowamima: ba nimidili mani da:nuwatenakui, ✧ <sup>35</sup> ba:bene iba:te oelamepi dubatamo malemalelo ba:bo pikalamenakuya:, iba:te ba:bi mani hidonomamo ba ulamena awaepa:tamo ba:bo kikalameholema:.

<sup>36</sup> Ba:ba tetelo eta Libai gu dawa Yausepeko Saipalase hoponapila, oelamepi dubate ebetamo eta Banabasi mahilo bikamiya, ba:be mahiloeno ipuwa nitana 'Tawakalubino Tepo Ipuwa Gelebadilame Dawala.' <sup>37</sup> Ba:bene ba:be dubuti ebene eta pali haka ba: ba:ba ka:na kolowamima: atumu kanimiditi mani uwatete oelamepi dubatamo malemalelo dito pikalamiya:.

## 5

*A:nanayasiko Ba:gala Sapailako Iba:te Godoko Ha:da Damihomiya:*

<sup>1</sup> Ba:ba tetelo eta dubu ebene mahilo A:nanayasitila, ebete ebene kamena Sapailakoba: ibino eta pali haka kolowamima: nimiditi,

2 ba:bene A:nanayasiti mani uwatete komo ba pugumuili komo wadahete oelamepi dubatamo dito pikalamiya:. Ba: hibila, ebete dododiya: ba:be komo ebena kamenate iya:tawuya:. ☆ 3 Ba:bema: Pitate huiyatiya na:goiya:, “A:nanayasi, bada mabuma: ama:gigiho Saitanatamo da:hiya:midaka? Numa:, ebete amia:no tepo ipuwamo a:pa:gate ama:da:tabuima:ka, ba:ba tetelo ama:le pali haka kolowami ipuwalo duwata:ka ba:bi mani komo ba pugumuili Godokono Gobogobo ha:da ba:bo pamihoma:kata. ☆ 4 Ba:be pali haka ama:le kolowamiha: tetelo amia:nonomoma:eda:nami, ba:gala ama:le ba:be haka ba kolowami duwata:ka ba:bi mani ba: amia:nonomola ama:le ha:kiya amia:no ubi komokomo kododilima:. Ba:bene ama:le amia:no tepo ipuwoeno kuba ukui lawete ba:moe komo badama:kododa:wa? Ba: hibila, ama:le ba:moe hopo lumagi kamihomeha:, Godoko bamihoma:ta!”

5 Ba:bema: A:nanayasiti ba:be tabo uliti hopamo gate hoenomo ba:bo hoiya:, ba:ba tetelo ba:moe komo dulihuya: ibi hiliyonomate konomamo toletolehutiya:. 6 Ba:bene uli ape dubate pelamete ebena ape kalikamo pa:wa:titi ba:bo agatuya: bobamo konihatema:.

7 Ba:bene hegelate nanekela:mo dewegele-gatepuya:, ba:ba tetelo A:nanayasikono kamenate na:piya:, huiyatiya ebena awitamoduluhukuya:, ebete ba:be komo iya:tawaheno Pitate da:lutiya: ba:be genamamo dito pa:pa:guya:. 8 Ba:bene Pitate ebe nalatediya:, “Ama: na na:kiyanama:, la:

pali haka kolowamima: da:nimida:kama ba:moi maninomo bekuwata:wakama?”

Ebete na:huiyuya, “Iyo, hibila, ba:moe ba:be huiyanomola.”

<sup>9</sup> Pitate huiyatiya ebetamo na:goiya, “La: netewapi la:eno ukui badama: ka:kapiyuima:wakama Kodawoeno Gobogobo ha:da kamihomema? Ama: nulia:, amia:no awi bobamo da:nihata: ba:bi uli ape dubate gigiho tetedo ba:pelamenapa:. Iba:te amia:no hoe ape atumu bobamo kakagatama:na!”

<sup>10</sup> Ba:ba tetenomolo ba:be kamenate Pitakono nato mabamo gate hoenomo ba:bo kahoiya:, ba:bene uli ape dubate pelamete ebene hoe komo pumiti, iba:te ebene ape agatate ebene awi kebamo ka:nihatiya: ba:be atu bobamo ebene awi tama:mo dito kanihatiya:. <sup>11</sup> Ba:bema: sose tawakalubi hiliyonomo ba:gala komo hibima: midiha:pi atumu, ibi hiliyonomate ba:bi komo dilihuya: konomamo ba:bo toletolehutiya:.

*Ya:sukunu Oelamepi Dubate Ebene Heloamo Hanohano Komo Dododilinakui*

<sup>12</sup> Ba:ba tetelo Ya:sukunu oelamepi dubate tawakalubi ipuwalo hiliyonomo hanohano komo ba:gala iwawi komo bododilinakuya:, ba:gala hibima: midipi hiliyonomate a:kakapiyuiminakuya: Godoko Adikumino Hiya: Genamoeno eta panamo, ba:be pana Yu tawakaluba:te Solomonokono mahilamo ka:minakuya:. ✧ <sup>13</sup> Ba:gala ba:ba tetelo tawakalubi hiliyonomate hibima: midipino komoma: hidohido tabo da:ga:lanakui,

---

✧ 5:12: Oel 2:43; 14:3

huiyatiya komo iba:te ibino watowatopino mauba komo koamo emalagidololo iba:go kapiyuimima: na:toletolehonakuya:. <sup>14</sup> Ba:bema: Godokono Gobogobote tawakalubi ipuwalo oko ba owatina eta hegelalo komo dubu ba:gala kamenakamena magahelenakui, eta hegelalo komopi akamagahelenakui, komo ibi hiliyonomate ba:ba ka:na Kodawa Ya:suku hibima: midilo ebe ta:matapa:go kapiyama: ba:bo peda:huya:. <sup>15</sup> Ba:bene tawakaluba:te ibino temetema:gopi talatalago ba:gala tilago da:magahelenakui Pitakono peto gabo tama:mo ba:bo pewadila:latelenakuya: Iba:te ba:ma ka:na emalagidolonakuya:, Pitate da:petomene ebene gote ibi ba pemula:lenato temetema:gopa:te ba:bo kohidohidohoma:na:. <sup>16</sup> Ba:bema: Yelusalema ko haba tamelo da:pola:nama: ba:bi hegehege habahabane komo tawakalubi hiliyonomate ibino hiya:hiya: temetema:gopi ba:gala kuba gobogobagopi da:magahelenakui, ibi hiliyonomate ba:bo pehidohidohonakuya:.

*Yu Watowatopa:te Ya:sukunu Oelamepi Dubatamo Alaholo Komo Da:tupuimiya:*

<sup>17</sup> Ba:bene Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawa ba:gala ebene hopopi, ibi ba: Sa:diyusi kapiyuimipila, iba:te ko mauba komo betupuimiya: mabu komo tawakalubi hiliyonomate Ya:sukunu oelamepi dubatamo koamo kalakalahutiya:.  
<sup>18</sup> Ba:bema: iba:te oelamepi dubu uwatete du genamamo dito miya:tiya:, <sup>19</sup> huiyatiya ba:be dulu Kodawa Godokono nopodawate penate

du genamoeno koko gigiho pa:hilamenate  
ibi uluhukulatelenate iba:tamo na:goeniya; ☆

<sup>20</sup> “La: tolamete Godoko Adikumino Genamalo  
nutitatate tawakaluba:tamo ba:moe uli  
emedede komoeno hiliyonomo komokomoma:  
tabo na:nolamagimiya:la.” <sup>21</sup> Ba:bema:

oelamepi dubate ba:moe tabo ulinate,  
duiduiyanomolo Godoko Adikumino Hiya:  
Genamamo nalehawaminante tawakalubi ba:bo  
niya:tulamitiya:

Ba:bene ba:be komo iya:tawahaheno  
Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo  
Watodawa ba:gala ebeno hopopi, iba:te komo  
Yunapino koko dubu ka:lamiti, ba:bene ba:bi  
Ka:nisolo dubu hiliyonomate da:pekapiyuimiya:  
komo Godokono Genama lawamepi ba:bo  
noelamiya: Ya:sukunu oelamepi dubu  
du genamane iba:tamo komagahelama:

<sup>22</sup> Huiyatiya iba:te du genamamo da:tolamiya:  
oelamepi dubu du genama gulu nipo noholiya;  
ba:bema: iba:te dito kapelamiya: Yunapi  
Ka:nisolo dubu kopikiyalamema: <sup>23</sup> Iba:te

tabo ba:ma ka:na pega:luya; “Ale du genama  
gigiho kodakoduilame pola:nalo nulamema;  
ba:gala genama lawamepi dubu atumu  
tamelo ba la:mota:hana ba:bo kanulamema;  
huiyatiya gigiho da:na:hilamema: ba:ba tetelo  
ale genama gulu eta lumagi kanumiha:!”

<sup>24</sup> Ba:bene Godokono Genama lawamepino  
watodawa ba:gala Godotamo hawa:goeno  
ikamehopino watowatopi, iba:te ba:be tabo  
duliya: ukui bilibilinomoma: eda:huya; mabu

---

☆ **5:19:** Oel 12:7-10

ba:be komote keba ka:na kuluhukuya: iba:te nipo emalagidoluya:

<sup>25</sup> Ba:ba tetelo eta dubuti pete iba:tamo na:pegoiya:, “A:iye, nulia:la:! La:le du genamamo da:miya:tima, ba:bi dubate Godoko Adikumino Genamalo tawakalubi biya:tulamita!”

<sup>26</sup> Ba:bene lawamepino watodawate ebeno hopopa:go Godoko Adikumino Genamamo tolamete Ya:sukunu oelamepi dubu ba:bo nadabuliya: Yunapi Ka:nisolo dubatamo komagatalema:. Iba:te huiyatiya ibi heloamo kanuwatiya:ha: mabu iba:te toletoleholo ibino tepo ipuwalo na:ga:lutiya:, “Diyala, tawakalubi ipuwalo puya:te ba:moi dubatamo da:kalakalahana, ba:ba:te atamo koamo maubahalete a kanakapua:mema: nakolamo mapea:medemena:.”

<sup>27</sup> Ba:bene iba:te Ya:sukunu oelamepi dubu Ka:nisolo dubatamo da:magataliya:, iba:te ibino dopo hapulu ba la:mota:hana Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawate ibi na:goelamiya:, <sup>28</sup> “Ale la: dopamo helonomamo a:kiyahalamia:ta la: Ya:sukunu mahilamo akiya:tulamenakala:, huiyatiya la:le dododinama ba:be kuba numa:la:! La: na:ga:lanamata a watowatopa:te Ya:suku kuba gabodo anakapumima:, ba:bene ba:moe la:eno iya:tulame komote hopo konomamo tote Yelusalema habanapi hiliyonomate ba: ulihuya:!”

☆

<sup>29</sup> Ba:bene Pitako ba:gala komo oelamepi dubu, iba:te ebeno tabo ba huiya na:ga:luya:, “Ale

---

☆ 5:28: Ma:t 27:25

Godoko kapiyatamo ba:papamila:hanakoma:, komopa:tamoha! ☆ <sup>30</sup> Ba: hibila, Ya:suku la:le keha pihigamo pihomotete ba:bo anakapumimata, huiyatiya aeno iniwala:te dadikuminakui ba:be Godote ebe hoene adipati, <sup>31</sup> ba:bene ebete ebe ebenu tu hapuamo adipatete tawakalubino Watodawama: ba:gala Ka:ka: Mula:lamedawama: ba:bo midi. Ba:moe ododi komodo Godote Isalaela tawakaluba:tamo hido tete bikalami, iba:te ibino ukui hiya:ma: midiliti ebetamo ba ohobila: ebete ibino kuba ododili komokomo ba:bo kegebolelamema. ☆ <sup>32</sup> Mabua ale ba:moi komokomo aeno baida:mo dulamima:, ale ba:bema: ga:lanama: ba:gala a ipuwado Hido-talona Gobogobote atu komokomo bekahawakalilamena. Ba: hibila, puya:te Godotamo da:papamila:hana, ebete ebenu Gobogoboenu helo iba:tamo nikalamena.”

<sup>33</sup> Ba:bene Yunapi Ka:nisolo dubate ba:be komo uliti kubanomamo ba maubaha Ya:sukunu oelamepi dubu anakapulamema: tabo ba:bo ga:luya:. <sup>34</sup> Huiyatiya ibi ipuwalo eta Pa:lisi kapiyuimidawa ebenu mahilo Gameliyelatela, ebe Godokono Tutumu iya:tulamedawa etala ba:gala tawakalubi hiliyonomate ebenu mulu komoma: ebe nawagaminanama: Ba:ba tetelo ebete mahigate tabo ba:ma ka:na goiya:, iba:te oelamepi dubu Ka:nisolo ipuwane uluhukulatelete tete nanekela tamelo kopola:nama:. <sup>35</sup> Ba:bene oelamepi dubate iba:godone dikuliya:, Gameliyelate Ka:nisolo dubatamo na:goiya:, “La: Isalaela dubala:,

---

☆ **5:29:** Oel 4:19 ☆ **5:31:** Oel 2:33-34; Epe 1:20; Yun 2:10; 12:2



ba:moi dubatamo eta kuba ododihino dopamo la: hidamo nemalagidolala. <sup>36</sup> Mabu la: iya:tawahala, dopamo Tiyudasiko demedenami ebe ha:kiya ebe koma: goenakui, ba:bene ebetamo komo 400 dubate kapiyuimiya:. Huiyatiya numa:la:, gabomanino alaholohopa:te ebe danakapumiya: ebene kapiyuimipa:te hiya:hiya: ba alahutiho ebene komote ba:bo wibuya:. ✧ <sup>37</sup> Ba:bene galane tetelo tawakaluba:te ibino mahilo gabomanino bukamo da:miya:tehuya:, ba:be atu gogolo eta Ga:lili hoponapi dubu Yudasiti ba:bo kuluhukuya:. Ebete komo tawakalubi hiliyonomo ebetamo ka:lamiti ba:ba ka:na ba ewagele, huiyatiya alaholohopa:te ebe atumu ba:bo kanakapumiya:, ba:bema: ebene kapiyuimipa:te atumu hiya:hiya: dito kalahutihuya:. <sup>38</sup> Ba:bema: numa:la:, ka:lo ale ba:moi dubuino komo danagilamelelamitama:, ibino komoma: nale la: begoelamemata, la:le iba:tamo eta komo akododa:la:. Ibi na:miya:pala:la:, mabu ibino tabo komo ba:gala oko komo ibi ha:kiya ibino heloamo dododilinaka ba:be komote ha:kiya kowiboma:ne, <sup>39</sup> huiyatiya ibino oko owati helote Godogodone da:pena, ba:bema: la:godolo helo kitanaha: ibi duhila:miya:. La: hidamo, la: Godotamo alaholodemata!”

<sup>40</sup> Ba:bene Yunapi Ka:nisolo dubate Gameliye-lakono tabamo ba: dito papamila:haliya:. Iba:te Ya:sukunu oelamepi dubu ibino dopo hapuamo ka:lamiti giya:pa:pa:mo a:na:miga:latiliti ibi ba:ma ka:na goelamiya:, “La: Ya:sukunu

---

✧ **5:36:** Oel 21:38

mahilamo tawakaluba:tamo tabo gala akaga:lanakala:!” Ba:bene iba:te ibi ba: dito noelamiya: ✧

<sup>41</sup> Ba:ba tetelo oelamepi dubate Ka:nisolo haba miya:pate ko kalakalago ba ikuli ibi ipuwalo na:ga:luya:, “Hibila, Godote a ebene hidohido ga:limapi gugudima: ba ka:mi ebete ebene ubi ba:bo ihate, aeno Ya:suku ta:mata mabuma: komopa:te temeteme ba:gala hilopo atamo kikaa:mema:!” ✧ <sup>42</sup> Ba:bema: hiliyonomo hegelalo iba:te Godoko Adikumino Genamalo ba:gala tawakalubino hiya:hiya: genamalo oko owati ekelalameheno tawakalubi ba iya:tulame Ya:su Kelisokono Hido Tabo ba:bo olamagiminakuya:.

## 6

*Sose Tawakaluba:te Oelamepi Dubu Kowalubilima: Sa:ba:ni Dubu\* Duwatiya:*

<sup>1</sup> Ba:be atu gogolo Ya:suku ta:matapino kuitititi hunamo odolo ekelaheno ibi ipuwalo olowabeletihui komote ba:ma ka:na uluhukuya:. Guliki tabamo da:ga:lanakui ba:bi Yu tawakaluba:te ubiha: tabo behawakalimiya: hibi Yu tabamo da:ga:lanakui ba:bi Yudiya hoponapa:tamo, mabu komo hiliyonomo hegelalo baa: alabahalame tetelo ibino hamolehamola:te hido owalubi kalawenakuiha:.  
✧ <sup>2</sup> Ba:bema: Ya:sukunu 12 oelamepi dubate komo ta:matapi hiliyonomo iba:tamo

---

✧ **5:40:** Oel 4:18 ✧ **5:41:** Ma:t 5:10-12; 1Pit 4:13 \* **6::** Tukulubino tabamo hibima: midipa:te ba:moi dubu dikonema: ga:lanaka. ✧ **6:1:** Oel 4:35

ka:lamiti ibi na:kiyalamiya;, “Ba:moe komo modoboha; ale la:eno baa: alabahalame komo ba tuputupuimi huiyatiya Godokono tabo olamagimi oko dito miya:pa. <sup>3</sup> Ba:bema: ekaka:la; la: ipuwalo sa:ba:ni dubu nuwata:la; tawakaluba:te pui tuputupupima: ba:gala Godokono Gobogobamo tabotabohopima: ba:gala mulupima: da:ga:lanaka. Ba:bene ale baa: alabahalame oko iba:tamo ba ikalame <sup>4</sup> a huiyatiya hiliyonomo tetelo ba:moi netewa koko komo bulamenakoma; Godokoba: tabo ga:la komo ba:gala ebena tabo tawakaluba:tamo olamagimi komo.”

<sup>5</sup> Ba:ba tetelo ba:be taboma: hibima: midipi hiliyonomate koamo kalakalahuya; ba:bene iba:te dopamo Stibiniko belawiya; ebena hibima: midi komo kodakodanomola ba:gala Godokono Gobogobo tabonomola. Ba:bene iba:te ba:moi komo dubu bekauwatiya:—Pilipiko, Palokolasiko, Nikanoko, Timonoko, Pamenaseko, ba:gala kuititidawa Nikolasiko, ba:moe Nikolasiko Yu lumagiha: huiyatiya ebete dopamo A:ntiyoka ko habalo Yunapa:godone hibi Godokono komo duliya; ba:ba tetelo ebete ebe adikumima: iba:go kapiyama: ba:bo pediya;. <sup>6</sup> Ba:bene hibima: midipa:te ba:moi sa:ba:ni dubu oelamepi dubatamo da:magataliya; iba:te ibino komoma: Godotamo toetoe tabo ba olamagimi kokoto ba:bo emowatilameholiya: ebena helote iba:godolo kitanama:

<sup>7</sup> Ba:bema: ba:moe gabodo Godokono tabote ba:be hopo konomodo pinuluhukuya; ba:gala Yelusalema ko habalo Ya:suku ta:matapino kuiti-

titi hunamo ba odolona kekelanamiha:. Ba:ba tetelo Godotamo hawa:goeno ikamehopi dubu ipuwalo komo hiliyonomate atumu Ya:suku hibima: midi komo ba:bo lawiya:. ☆

*Komo Yunapa:te Stibinitamo Maubahalete Ibino Ka:nisolo Dubatamo Da:magatuya:*

<sup>8</sup> Ba: hibila, hibima: midipa:te oelamepi dubu kowalubilima: duwatiya:, ba:bi dubu ipuwalo eta kapiya dubu Stibinikono komo ba:ma ka:nala, ebena tepo ipuwalo Godokono malemale ba:gala helo konomote pola:nama:, ba:bema: ebete tawakalubi ipuwalo koko hanohano komo ba:gala iwawi komo bododilnakui. <sup>9</sup> Ba:ba tetelo Yu tawakalubino baidi ibubulamehole genama eta nitanami, ebena mahilo ba: 'Matuhulamehole Ipuwane Dikuliya: Ba:bi Dubuino Kapiyuimila,' ba:be kapiyuimi ipuwalo komo Sailiniya habanapila, komo A:lesandiya habanapila, komo Silisiya hoponapila, ba:gala komo A:isiya hoponapila, ibi hiliyonomate kapimilo emedehonama:. Ba:bene eta hegelalo komo ibino kapiyuimipa:te pelamete Stibiniko ba peduhimi eba:go olowabeletihui komo ba:bo pododiya:, <sup>10</sup> huiyatiya ibino helote Stibinikono heloago kapemodobuya:ha: mabu Godokono Gobogobote ebetamo hidonomo mulu bikamiya:. ☆

<sup>11</sup> Ba:bema: ba:bi dubate ibino modoboha: komo umiti iba:te diya gabodo tolamete komo dubatamo mani ba nikalame ba:ma ka:na nikiyalamiya:, "La: ba:mako ha:da tabo Stibinikono komoma: na:nega:luya:la:, la: ulimata

ebete la:eno dopo hapulu kuba tabo dolamagi Mosesetamo ba:gala Godotamo.”

<sup>12</sup> Ba:bene ba:bi ha:da amihopa:te tolamete ibino tabo ga:la ipuwalo komo Yu tawakalubi ba:gala ibino watowatopi ba:gala Godokono Tutumu iya:tulamepi, ibi hiliyonomatamo helo ba:bo nikalamiya: Stibinitamo komaubahalema:. Ba:bema: komo iba:te Stibiniko heloamo pelawete Yunapi Ka:nisolo dubatamo ba:bo magatuya: ebeno komo konanagiya:midamema:.

<sup>13</sup> Ba:ba tetelo iba:te komo dubu ba:bo magaheliya: Ka:nisolo dubuino holoholo hapulu Stibinikono komoma: ha:da tabo kopolamagimima:, ba:bene ba:bi tabo atapa:te pelamete tabo ba:ma ka:na pega:luya:, “Ba:moe dubuti Godoko Adikumino Talona Genamoeno komoma: ba:gala Mosesete atamo dikaa:miya: ba:bi Tutumu Taboeno komoma: hiya:hiya: kuba tabo olamagi kekelamenaha:.” <sup>14</sup> Hibila, ale ebeno tabo ulima:, ebete ba:ma ka:na goi, ‘Ya:suku Nasaletenapi dubuti Godoko Adikumino Genama anabulimiti, ba:bene Mosesete aeno iniwala:tamo dikalamiya: ebete ba:bi hidohido ododili komo kubahilamete hiya:ma: komidilima:ne!’ ” <sup>15</sup> Ba:ba tetelo Yunapi Ka:nisolo kapiyuimi ipuwalo da:pola:nuya:, ba:bi dubu hiliyonomate ohobila:hate Stibiniko baidi kodakodalo ba umiho, huiyatiya Godokono nopodawoeno alo keba ka:nala:ka: ebeno holoholote ba:ba ka:na a:la:minutiya:.

*Stibiniti Yunapi Ka:nisolo Dubatamo Ibino Iniwalino Komoma: Dolamagiya:*

<sup>1</sup> Ba:bene Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawate Stibiniko nalatediya; “Ba:moe komo hibila:ka?”

<sup>2</sup> Stibiniti tabo ba huiya na:goiya; “Nani ba:gala nabi, la: naeno tabo nulia:la. Aeno iniwa A:ibalahamate Mesopotemiya hopolo ba emedena Ha:la:na habamo peheno, ba:ba tetelo A:la:mina Godote ebetamo puluhukuti ✧ <sup>3</sup> ba:ma ka:na pegoiya; ‘Amia:no hopo ba:gala amia:no mabu tawakalubi miya:palete, nale ama:da:goemema ba:be hopamo na:tuya.’ <sup>4</sup> Ba:bema: ebete Ba:baloni hopo miya:pate Ha:la:na habamo dito tuya; ba:bene ebete ba:bolo ba nemedena ebeno nabiwiti da:hoyia; Godote ebe ba:moe Ka:inane hopamo ba:bo magahiya; la:le ka:lo demedehonama ba:moe hopamo. ✧ <sup>5</sup> Godote huiyatiya ba:ba tetelo Ka:inane hopo konomo ipuwalo eta emede bahi deha:poto kikamiya:ha: ebenonomoma: keda:nama; ba:gala ba:ba tetelo ebete gugudihino ba emedena Godote ebetamo hibilo a:goiya; ebete galane tetelo Ka:inane hopo ebetamo ba:gala ebeno galanepa:tamo kikalameda. ✧ <sup>6</sup> Ba:bene Godote ebetamo gala ba:ma ka:na kagoiya; ‘Amia:no galanepa:te eta kapela tawakalubino hopolo da:nemedenamena; ba:be hoponapa:te ibi huiyaha: okopima: midiliti 400 gogolo koko temeteme bikalamenakomena: ✧ <sup>7</sup> Huiyatiya hibila, puya:te iba:tamo temeteme

✧ **7:2:** Tup Mabu 11:31; 12:1 ✧ **7:4:** Tup Mabu 11:31–12:5

✧ **7:5:** Tup Mabu 12:7; 15:18; 17:8 ✧ **7:6:** Tup Mabu 15:13-14;

Ikuli 12:40

dikalamemena:, nale ba:bi tawakalubino komo anagiya:midalamete kuba huiya kikalamema:nemo, ba:bene nale amia:no galanepi ba:be muhulu hopone uluhukulatelete da:magahelimo, ba:ba tetelo iba:te na ba:moe hopolo kopadikunamema:na:.' ☆

<sup>8</sup> “Ba:ba tetelo Godote A:ibalahamatamo nopo hibinomolo da:tamotiya:, ba:be nopoeno kukala hawakalimima: tama itamida komo bikamiya:, ba:bema: A:ibalahamate ebene hogo Aisa:keko umiti kapiya wuiki da:wibuya: ebetamo tama itamida komo ba:bo ihatemiya:. Ba:gala galane tetelo Aisa:kete ba:moe atu komo bekaododiya: ebene gudu Ya:ikobotamo, ba:bene Ya:ikobote ebene 12 dubu guguda:tamo ba:moe atu tama itamida kukala bekamiya:telamiya:, galane ba:bi guguda:te aeno 12 gu tawakalubino nabima: eda:huya:. ☆

<sup>9</sup> “Ba:bene Ya:ikobokono 12 guguda:te apepehote ba:bi aeno guguino naba:te ibino amoga Yausepekono hido emede mabuma: ba maubahale komo kolowamipi dubatamo manima: ba: dito nikalamiya:, ebete Isipiti hopolo huiyaha: okodawama: koneda:nama:. Huiyatiya Godote eba:go ba nemedena ☆ <sup>10</sup> ebene temeteme hiliyonomo ipuwalo ebene ka:ka: hidamo mula:menakui. Ba:bene Yausepete Isipiti hopoeno Ko Gawadalagi Pa:lokono holoholo hapuamo duluhukuya:, ba:ba tetelo Godote ebetamo hidonomo mulu ukui bikamiya:. Ba: hibila, Godokono owalubi ipuwado Pa:lote

☆ **7:7:** Ikuli 3:12 ☆ **7:8:** Tup Mabu 17:9-14; 21:4 ☆ **7:9:** Tup Mabu 28:1-3; 37:11; 39:1-3,21-23

Yausepetamo konomamo kalakaluya:, ba:bema: ebete ebe Isipiti hopo konomo ba:gala ebenu ko genama ulamedawama: ba:bo midiya:. ✧

<sup>11</sup> “Ba:ba tetelo Isipiti hopo ba:gala Ka:inane hopo konomolo baa:te ba wiboho konomo awae komote tawakaluba:tamo piya:, ba:bema: aeno iniwala:godolo baa: uwateho gabote kitanamiha:.

✧ <sup>12</sup> Ba:bene Ya:ikobote Isipiti hopolo konate da:pola:nami, ba:be komo uliti aeno iniwa nabi baa: konuwatehoma: ba:bamo dito noelamiya:.

Ba:moe ba: ibino dopo tetela. <sup>13</sup> Ba:bene iba:te netewa teta:mo gala da:katolamiya:, ba:ba tetelo Yausepete ebenu komo ebenu nana:tamo hawakalimilo ba:ma ka:na goiya:, ‘Na ba: Yausepetela!’ ba:gala ba:be atu tetelo Ko Gawadalagi Pa:lote Yausepekono mabu tawakalubino pelame komo ba:bo iya:tawuya:.

✧ <sup>14</sup> Ba:bene Yausepete ebenu nabiji Ya:ikobotamo tabo benoemiya:, ebe ba:gala ebenu mabu tawakalubi ibi hiliyonomate Isipiti hopamo kopelamema:, iyo, ba:ba tetelo Ya:ikobokono tawakalubino kuititi ba: 75 tawakalubila, ba:moi ba:te pelamiya: Isipiti hopamo. ✧

<sup>15</sup> “Ba:bene Ya:ikobote ebenu tawakaluba:go tote Isipiti hopolo ba nemedena, ebe ba:gala komo aeno iniwala:te ba:bo neha:lahuya:.

✧ <sup>16</sup> Ba:bene ibino guguda:te Ya:ikoboko ba:gala Yausepeko ibino ape Ka:inane hopoeni Sekeme habamo gala kawadahete bobamo ba:bo pimiya:tiya:, ba:be bobo haba A:ibalahamate

---

✧ **7:10:** Tup Mabu 41:37-44 ✧ **7:11:** Tup Mabu 41:54; 42:1-2

✧ **7:13:** Tup Mabu 45:1-4,16 ✧ **7:14:** Tup Mabu 45:9-11; 46:27

✧ **7:15:** Tup Mabu 46:1-7; 49:33



Hamokono guguda:godone mana:mo ya:lo a:lawiya.” ✧

*Stibiniti Mosesekono Komoma: Dolamagiya:*

<sup>17</sup> Ba:bene Stibiniti tabo moga:melo Yunapi Ka:nisolo dubatamo gala na:kolamagiya; “Godote A:ibalahamatamo hibinomolo da:goiya; ba:be taboeno hibi komote uluhukuma: ba tatali Isipiti hopolo aeno Isalaela tawakaluba:te hiliyonomoma: eda:huya. ✧ <sup>18</sup> Ba:ba tetelo Isipiti hopolo eta Ko Gawadalagiti mahiguya; Yausepete dopamo Isipitinapi keba ka:na kowalubilinakui ebete ba:be komo hidamo kiya:tawuya:ha. <sup>19</sup> Ba:bema: ebete aeno tawakalubi ha:da amiholamenami, ba:gala ebete aeno iniwali ba:mako helo tabamo kubahilamenami, iba:te ibino a:lia:li gugudi agima habalo dito komiya:palenakoma. ✧

<sup>20</sup> “Ba:ba tetelo Mosesete ba:bo hawakaluya; ebena holoholo hidonomola. Ebete netewakapiya manomelo ebena nabiwino genamalo emedete, ✧ <sup>21</sup> ba:bene ebena menoko nabiwi iba:te ebe genamane nanekela:mo matopa:tate dito da:nemiya:patepuya; ba:ba tetelo Ko Gawadalagi Pa:lokono bohelete ebe numiti ebena guduma: nimiditi hidonomamo dabinami. ✧

<sup>22</sup> Ba:bene Mosesete Pa:lokono genamalo ba ape Isipiti hoponapa:te ibino hiliyonomo mulu komokomo ebe ba:bo iya:tumihuya; ba:bema: ebete ebena tabo olamagi ipuwalo ba:gala ododili ipuwalo helonomoma: ediya:

✧ **7:16:** Tup Mabu 23:2-20; 33:19; Yos 24:32 ✧ **7:17:** Ikuli 1:7

✧ **7:19:** Ikuli 1:11-22 ✧ **7:20:** Ikuli 2:2 ✧ **7:21:** Ikuli 2:3-10

23 “Mosesete 40 gogo tetedawama: ba eda:na ebete ebeno tepo ipuwalo ukui bihatiya:, ebeno Isalaela tawakaluba:te keba ka:na kemedenama: ba:be komo konumima:.  
 24 Ba:ba tetelo Isipitinapi dubuti eta Isalaela dubu danagalimihutiya:, Mosesete numiti Isipiti dubutamo kuba huiya ba nikame ebe ba:bo nanakapumiya:, ☆ 25 mabu ba:be ododi komodo ebete nemalagidoluya: ebeno tawakaluba:te ba:moe komo kiya:tawahama:, Godote Mosesekono kokotamo ibi Pa:lokono helo ipuwane kuluhukulatelema:ne. Huiyatiya iba:te ebeno hido ododi komoeno ipuwa kalawiya:ha:. 26 Ba:bema: eta hegelalo Isalaela dubu netewapa:te dalaholutiya:, Mosesete ibi ulamete ibi ba gelebadilame na:goelamiya:, ‘Naeno nana:la:, la: ba: kapiya badininipala tawakalubi huiyalata. Bada mabuma: etate etatamo, etate etatamo kuba komo dododitama?’  
 27 “Huiyatiya ba:ba tetelo kebe dubuti etatamo helonomoma: deditiya:, ebete Moseseko tama:mo ba nemokamida ba:bo kiyahamiya:, ‘Ama: pote ka:goemiti ama:le aeno koma: eda:ma:? Ama: aeno komo anagiya:midadawaha:!’ 28 Ama: ubila:ka: na anakapuname, ama:le dutu Isipiti dubu danakapumi ba:ba ka:na?’ 29 Mosesete ba:be tabo uliti ebete ko tole lawete Isipiti hopone ba:bo alahuliya:, ba:bene ebete Midiyana hopolo ba nemedena kamena lawete dubu gugudi netewa ba:bo nulamiya:. ☆

30 “Ba:bene 40 gogo da:petohuya: eta hegelalo Mosesete Sainai Hununomo Hakoeno dito

---

☆ 7:24: Ikuli 2:11-15 ☆ 7:29: Ikuli 2:21-22; 18:3-4

hopolo ba patita Godokono nopodawate koe ipuwado ebetamo ba:bo uluhukuya; iyo, koete kehalo da:woitiya: huiyatiya kehate ka:mutigutiya:ha; ☆<sup>31</sup> Mosesete ba:be komo umiti koamo hanohanuya: Ba:bema: ebete hidamo umima: tatalia:mo ba to Kodawa Godokono tabote ebetamo ba:ma ka:na piya; <sup>32</sup> ‘Na ba: Godotela. Amia:no iniwa nabi A:ibalahamako, Aisa:keko, ba:gala Ya:ikoboko iba:te poko kadikumina, na ba: ba:betela.’ Mosesete ba:be tabo uliti heloha:ma: ba eda; ebete tabo goedawa kumima: ebene ape lililalo ko tolenomo ba:bo lawiya:.

<sup>33</sup> “Ba:bene Kodawa Godote ebetamo na:goiya; ‘Amia:no nato ilina na:pipikuma: mabu ama:le da:la:na ba:be haka talona hakala. <sup>34</sup> Naeno tawakaluba:te Isipiti hopolo koko temetema:go demedena, nale ka:lo ibino modoboha: komokomo ulamelelamemo, iyo, nale ibino ihimi komo ulilatelete na Hunu Habane ba:bema: pihitigamo ibi kuba ipuwane kuluhukulatelema: Ba:bema: ama: na:pa; nale ama: Isipiti hopamo konoemema:nemata naeno oko ba:bolo konowatima:.’ ”

*Isalaelanapa:te Moseseko Ubiha:ma: Eda:ha Komo Stibiniti Dolamagiya:*

<sup>35</sup> Ba:bene Stibiniti tabo moga:melo Yunapi Ka:nisolo dubatamo gala na:kolamagiya; “Numa:la; Isalaela tawakaluba:te Mosesetamo ibino ubiha: komo dopamo ba hawakalimi ba:ma ka:na ga:luya; ‘Ama: pote ka:goemiti ama:le aeno koma: eda:ma:? Ama: aeno komo

---

☆ **7:30:** Ikuli 3:1-4

anagiya:midadawaha!’ Huiyatiya ba:moe tetelo Godote Moseseko gala a:kapoemiya: ibi ulamedawama: ba:gala ibino ka:ka: mula:lamedawama: kopeda:ma:. Hibila, koete kehalo da:wotiya:, ba:ba tetelo Godokono nopodawate ebetamo uluhukuti helo ba:bo ikamiya: ibi kowalubilinama:. <sup>36</sup> Ba:bema: 40 gogo ipuwalo Mosesete koko hanohano komo Isipiti hopolo ba:gala Hawihawi Kehaha: Kolomolo ba:gala dito hopolo ododilinakui, iyo, ebete Isalaela tawakalubi ba:moe gabodo uluhukulateliya: Isipiti hopone. ☆ <sup>37</sup> Ba:bene ba:moe ba:be Mosesete Isalaela tawakaluba:tamo na:goiya:, ‘Galane Godote ebeno Hiya:nomo Ukui Hawakalimidawa eta, na dopo, la: ipuwalo kadipatema:ne,’ <sup>38</sup> ba:gala Isalaela tawakaluba:te dito hopolo da:nekapiyuya: ba:moe Mosesete iba:go nemedenami, ba:gala ebete ba:bi aeno iniwala:go ba emedena Godokono nopodawate Sainai Hununomo Hakalo ebetamo dolamagiya: ba:bi Tutumu Tabo ebete Godogodone uwatete atamo ba:bo ikaa:miya: emedena tetelo a kowalubinama:. ☆

<sup>39</sup> “Huiyatiya ba:ba tetelo aeno iniwala:te Godotamo papamila:ha ubiha:ma: eda:huya:, ba:bene iba:te ebe ta:mata komo tama:mo ba owatiya:mida ibino tepo ipuwalo Isipiti hopamo wilalema: gala ubi na:kamiya:tenama:. <sup>40</sup> Ba:bema: Mosesete tawakaluba:go lutaha: tetelo iba:te ebeno naniwi A:lonitamo na:ga:luya:, ‘Aeno ida:da:li nododilia:ma:, iba:te a dopaa:mete komagatoema:, mabu ba:moe

---

☆ **7:36:** Ikuli 7:3; 14:21; Nabas 14:33    ☆ **7:38:** Ikuli 19:3

Moseseko a Isipiti hopone da:magahiya: kebamo dalatidi!’ ☆ 41 Ba:ba tetelo iba:te uli ape kau-goeno holoholamo ida:da:li ododiti ebetamo hawa:goeno ilina ba ikameho, iba:te ha:kiya ibino kokotamo dododiya: ba:be ilinatamo ko kalakala poko bododiya:. ☆ 42 Ba:be kuba mabuma: Godote ibi gunima:mo ba ihilatele dito miya:paliya: ibi ha:kiya ibino ubilo alomoeno oloki kadikulamenama:. Ba: hibila, ba:moe komo Godokono ukui hawakalimipa:te ebeno Bukalo ya:lo ba:ma ka:na hawakalimiya:,

‘La: Isalaela tawakaluba:la:

la:le 40 gogolo dito hopolo  
da:wapata:lamenamima,

la:le na adikunamema: dalukulinakuima,

ba:bi sipi-goegoeno hawi hibi tepo ipuwoeno komago kapikanamehonenakuiha:. ☆

43 Huiyatiya la:le la:eno ida:da:li Molekakono sipi-goeno tama talona genama hunamo alokoa:miduya:mata,

ba:bene eta ida:da:li Lapanako olokino holoholamo akododiya:mata,

ba:moi ba: la:le dadikulamenamima ba:bi ida:da:lila.

Ba:moe mabuma: nale la:tamo kuba huiya kikalamema:

naeno hido Ka:inane hopone kuba Ba:baloni hapuamo konoelamema:nemata.’ ”

*Stibiniti Yunapi Ka:nisolo Dubatamo Ebeno Kuititi Tabo Dolamagiya:*

44 Ba:bene Stibiniti tabo moga:melo gala na:kolamagiya;, “Ba:moe komo ba: hibila, Godokono sipi-goe tama alokoa:mida Talona Genama aeno iniwala:godolo ba itana Godote iba:go ba:bolo nemedenami. Numa:la;, Godokono iya:tumi ipuwalo Mosesete keba ka:na kuliya: ba:gala ebena baida:mo keba ka:na kumiya;, ebete ba:be genama hidonomamo ba: ba:ba ka:na ododiya:. 45 Ba:bene aeno iniwalino guguda:te ba:be Talona Genama ibino naba:godone lawete, iba:te aguti Yosuwakoba: Ka:inane uli hopamo ba: dito tolamiya:. Ba:ba tetelo ba:be hopeno hiya:hiya: tawakalubi Godote ebena heloamo neta:malatelete Isalaela tawakaluba:tamo ba:bo nikalamiya;, ba:bene ebena talona genamate ba:bolo ba nitana iba:te ba:ba tetene pelamete Da:ibidiko teta:mo pikuliya:.

✧ 46 Ba:bene Godote Da:ibidikono ododili komo ulamelemete ebe malemalelo emalagidolonami, ba:bema: eta tetelo Godokono emede bahima: Da:ibiditi ebe ba:bo kiyamiya: ebete ebe adikumino hiya: genama ketema;, hibila, ba:moe Godo ba: Da:ibidikono iniwa Ya:ikobote dopamo dadikuminakui ba:be Godola.

✧ 47 Huiyatiya Da:ibidikono gudu Solomonote Godoko Adikumino Genama etiya;, Da:ibiditiha:.

✧

48 “Huiyatiya la: hidamo nuliala:, tawakaluba:te Hununomo Godoko mabuma: detemotehona, ebete ba:bi genamalo hibilo kemedena:ha:. Iyo, dopamo ebena eta ukui hawakalimidawate ba:moe komo ba:ma ka:na

✧ 7:45: Yos 3:14-17 ✧ 7:46: 2Sa:m 7:1-16 ✧ 7:47: 1Gaw 6:1-38

hawakalimiya;

49 'Kodawa Godote na:goena,

'Hunu Haba ba: naeno emede habala,

ba:gala hopo haba naeno nato a:puti bahila.

Ba:bema: la: hopo tawakaluba:te natamo kebako  
genama na:keteoma?

Naeno hawela ami bahi la:le kebolo  
na:kododioma?

50 Mabu ba:moe komo ba: hibila,

ba:moe hopoeni ilina na ha:kiya naeno  
kokotonomamo ododiliya:mo,

ba:moi ilina hiliyonomate naenoma:  
ba:bema: eda:hana.' ' "

51 Ba:bene Stibiniti Yunapi Ka:nisolo dubatamo  
kuititi tabo ba olamagi na:goiya; "A:iye, la: ba:  
wato kodakoda tawakalubilata! La: Godokono  
Tutumu Tabamo papamila:halo tama itamida  
kukala hunu gabodo lawiya:mata, huiyatiya tepo  
ipuweno kodakoda komo kiya:hiliya:ha:! Iyo,  
la: hiliyonomo tetelo la:eno galo ba muhilame  
Godokono Hido-talona Gobogobo beduhimina-  
mata, la:eno iniwala:te dewagelenama: ba:ba  
ka:na! ☆ 52 Numa:la:, Godokono ukui hawakalim-  
ipi hiliyonomo ipuwalo la:eno iniwala:te kapiya  
dawatamo malemale kihatenakuiha: huiyatiya  
ibi hiliyonomatamo temeteme bikalamenakuya:  
Ba: ba:ba ka:na puya:te Godokono Tuputupu  
Okodawoeno pe komoma: dopamo tabo dola-  
magimiya: la:eno iniwala:te ibi anakapulame-  
nakuya:, ba:gala ba:ma tetelo Tuputupudawa  
Ya:suti ebeno komo la:tamo da:pehawakalimi,

---

☆ 7:51: Ais 63:10

la:le ebe ha:da amiho gabodo lawete ebe anaka-pumimata. ☆ <sup>53</sup> Ba:bema: hibila, Godokono Tutumu Tabo ebene nopopa:godone duwatiya:ma, la: ba: ba:bi tawakalubilata, la:le huiyatiya ba:bi Tutumu Tabamo hibilo kapapamila:hanaha:!”

*Yunapi Ka:nisolo Dubate Stibiniko Nakolamo Mapemete Danakapumiya:*

<sup>54</sup> Ba:bene Yunapi Ka:nisolo dubate ba:moe tabo duliya: iba:te ibino konomo mauba Stibinitamo kohawakalimima: pitoko ba:bo aliwatahaliya:. <sup>55</sup> Ba:ba tetelo huiyatiya Stibiniko Godokono Gobogobote da:tabuimiya:, ebete Hunu Habamo da:negahimiya: Godokono konomo alo ba umita, Ya:suti atumu ebene tu hapulu na:kala:nuya:. ☆ <sup>56</sup> Ba:bema: ebete na:goiya:, “La: numa:la:! Godote Hunu Haboeno gigiho da:hiya:miduta nale bumitamo, Tawakalubino Naniwiti ebene tu hapulu ba:la:na!” ☆

<sup>57</sup> Ba:ba tetelo Yunapi Ka:nisolo dubate kapimilo ga:ga:go galo muhilameholete ebetamo na:nepulila:huya: ebe konekubahimima:. <sup>58</sup> Ba:bene iba:te ebe heloamo nelawete haba ipuwane magatate nakolamo mapeme ba:bo netupuimiya:. Ba:ba tetelo kebe dubate Stibinikono komoma: ha:da amiho tabo Ka:nisolo dubatamo da:pega:luya:, ba:bi dubate ebe dopamo anakapumihino ibino watuino kaliko eta uli ape dubu Solokono nato mabamo dito nimiya:tiya:. <sup>59</sup> Ba:bene iba:te Stibiniko nakolamo ba mapeme ebete ebene Kodawa ka:milo



na:goiya:, “Kodawa Ya:su, naeno gobogobo ama:le na:pelawa:!” <sup>60</sup> Ba:ba tetelo ebete pupamo gate ibulunomo na:goiya:, “Naeno Kodawa, ba:moe kuba iba:te dododita, ama:le iba:tamo kuba huiya akikalama:la:.” Ba:bene ebete ba:moe tabo goete hoenomo ba:bo hoiya:. ✧

## 8

### *Solote Hibima: Midipa:tamo Temeteme Ikalame Da:tupuimiya:*

<sup>1</sup> Ba:ba tetelo ba:be uli ape dubu Solote Stibinikono hoe komo umiti na:kalakaluya:. Ba:gala ba:be atu hegelalo sose tawakaluba:te Yelusalema ko habalo demedehonama:, Yu watowatopa:te iba:tamo koko temeteme ikalame ba:bo tupuimiya:. Ba:be mabuma: Ya:sukunu oelamepi dubate ha:kiya ko habalo na:pola:nuya:, huiyatiya komo Ya:suku hibima: midipi hiliyonomate alahutihuya:, ba:ma ka:na komo Yudiya hopamo ba:gala komo Samaliya hopamo hiya:hiya: tolameholiya:. <sup>2</sup> Ba:bema: komo Yelusalemanapi Godokono malemala:go demedenama:, iba:te Stibinikono ape pelawete bobamo ba nihate ebe mabuma: konomamo nihimitiya:. <sup>3</sup> Ba:ba tetelo Solote ba:moe eta kuba komo betupuimiya:, ebete sose tawakalubino hiya:hiya: genamamo nodolonakui dubu ba:gala kamenakamena da:nulamenakui, ebete ibi uwatete da:wadimuya:talenakui du genamamo dito niya:hekenakui. ✧

---

✧ **7:60:** Luk 23:34 ✧ **8:3:** Oel 9:1,13; 22:4; 26:9-11

*Pilipiti Samaliya Ko Habalo Ya:sukunu Hido Tabo Dolamagiya:*

<sup>4</sup> Ba:bema: hibima: midipa:te kebe hiya:hiya: hopamo kalahutihuya:, iba:te ba:bolo hiya:hiya: ba newapata:lame Ya:sukunu Hido Tabo tawakaluba:tamo ba:bo nolamagiminakuya:.

<sup>5</sup> Ibi ipuwalo Pilipiko ba: etala, ebete Samaliya ko habamo tote Ya:su Kelisokono komoma: tabo da:nolamagitiya:; <sup>6</sup> tawakalubi hiliyonomate ebena tabo hidonomamo ulihutiya:; ba:gala ebete

Godokono heloamo kebe hanohano komokomo kododilitiya: iba:te atumu nulamitiya:; <sup>7</sup> Ba:ba tetelo Pilipiti tawakaluba:godone kuba gobogobo doelamiya: iba:te ga:ga:go ba:bo ikuliya:; ba:gala

ebete ape kodakoda temetema:gopi ba:gala nato a:ta:buta:midalelamepi akahiduulamiya:; <sup>8</sup> ba:bema: ba:be Samaliya haba konomolo ko kalakalanomote itanuya:.

*Giwali Ododilidawa Saimonote Godokono Helo Mana:mo Lawema: Dewageliya:*

<sup>9</sup> Ba: hibila, Pilipiti Samaliya ko habamo dopamo peheno, eta dubuti ba:bolo nemedenami ebena mahilo Saimonotela, ebete ebena giwali ododili komamo tawakalubi behanohanuilamenami. Ba:gala ebe ha:kiya ebe koma: ba midina, <sup>10</sup> Samaliya hopeno dito tawakalubi ba:gala koko mahilago tawakalubi

ibi hiliyonomate ebena iya:tulame komo hidonomamo ulihonakuya:; Ba:bene iba:te na:ga:lanakuya:; “Ebena helo Hunu Habane pena, ba:bema: ale ebetamo Helonomodawa mahilo kikamiya:!” <sup>11</sup> Iyo, Saimonote tete ga:ga:lo ebena giwali iya:tawa komamo ba:bi tawakalubi

da:hanohanuilamenami, ba:bema: iba:te ebeno ododili komodo ebe beta:matanama:

<sup>12</sup> Huiyatiya Pilipiti da:piya: ebete Hido Tabo ba polamagi, Godote Ko Gawadalagima: deda:na ebete ba:be komo ba:gala Ya:su Kelisokono helo komo ba:bo pehawakalilamiya:. Ba:ba tetelo Samaliyanapa:te hibima: miditi, ba:bene Pilipiti kamenakamena ba:gala dubu hiliyonomo beyamo ba:bo wadulателиya:.

<sup>13</sup> Ba:gala Saimonote atumu hibima: miditi Pilipiti ebe beyamo ba:bo kadutiya:, ba:bene Pilipiti Godokono heloamo kebe koko hanohano komo dododilinakui, Saimonote ebe tamenomolo ba luta ba:bi komokomo dulamenakui koamo hanohanonakui.

<sup>14</sup> Ba:be atu tetelo Yelusalema ko habalo oelamepi dubate Samaliya hoponapino komo ba:ma ka:na uliya:, iba:te Godokono tabo a:lawiya:, ba:bema: iba:te Pitako ba:gala Yoneko ba:be komo umima: ibi ba: dito noelamiya:. <sup>15</sup> Ba:bene ibi netewapa:te ba:bamo nuluhukuti uliuli hibima: midipi Godotamo ba:bo newadiya:paa:lateliya: iba:te ebeno Gobogobo kolawema:, <sup>16</sup> mabu dopamo Pilipiti ba:bi hibima: midipi beyamo da:wadulателиya: Kodawa Ya:sukunu mahilo kapiyamo ododiya:, huiyatiya ba:ba tetelo Godokono Gobogobote ibi hunamo kapemediya:ha:. <sup>17</sup> Ba:bema: Pitako Yoneko iba:te ba:be komo iya:tawahate ibino kokoto Samaliya hibima: midipa:tamo demowatilameholiya:, iba:te Godokono Gobogobo ba:bo lawiya:. ☆

<sup>18</sup> Ba:ba tetelo Godote oelamepi dubagodone ebeno Hido-talona Gobogobo tawakaluba:tamo

keba ka:na kikalamiya:, giwali ododilidawa Saimonote ba:be komo dumiya:, ebete mani iba:tamo ba ikalame na:goiya:, <sup>19</sup> “La:godolo ditana ba:be helo nale la:godone mana:mo kolawa:mo, ba:bene nale puino watamo naeno kokoto demowatilamenakomo, iba:te atumu Godokono Gobogobo nagodone ba:lawenakomena:.”

<sup>20</sup> Ba:bene Pitate ebeno tabo ba huiya na:goiya:, “Amia:no ape ba:gala amia:no mani Saitanakono Koe Habamo kapimilo kotoma:na:, mabu amia:no ukui ba:ma ka:na itana, lumagiti Godokono Gobogoboeno helo mana:mo kolawema:ne! Ao, eba ka:naha:!” <sup>21</sup> Amia:no kuba ukui komoma: ama: Godokono oko owati ipuwalo ago a:kakapiyamena:ta, mabu Godokono umi ipuwalo amia:no tepo ipuwoeno ukui katuputupuha:. <sup>22</sup> Ba:bema: wadiyala ama: ukui hiya:ma: miditi ama:le demalagidoluta ba:be kuba ododi komone nohobiguya:, ba:gala ama: Godoko na:toemehuya: ebete amia:no kuba ukui egebolemete kadodomema:. <sup>23</sup> Ba:hibila, na iya:tawala amia:no tepo ipuwoeno mauba komote da:tabui, ba:be mabuma: ama: Saitanakono du genamalo bemedenata!”

<sup>24</sup> Ba:bene Saimonote tabo ba huiya na:goiya:, “La: nonolata, wadiyala:ka: la: na Kodawa Godotamo nadipanateniya:la:, mabu la:le kebe komoma: ka:ga:loma ba:be kuba huiyate natamo hibilo duluhukumini nale a:kamodobamo.”

<sup>25</sup> Ba:bema: ba:moe komo da:wibuya:, ba:ba tetelo Pitako Yoneko iba:te Samaliya ko habalo Kodawa Ya:sukunu tabo komokomoma:

hawakala ga:late Yelusalemamo gala ba:bo kaw-iluya:, ba:bene iba:te ba to gabo tetelo Samaliya hopoeno hegehege habahabado Hido Tabo olam-agima:go ba:bo tuya:.

*Pilipiti Itiyopiyanapi Ko Dubutamo Ya:sukunu Hido Tabo Dolamagiya:*

<sup>26</sup> Ba:ba tetelo Kodawa Godokono nopodawate Pilipitamo na:goiya:, “Ama: mahigate siyale hapuamo na:toa, Yelusalemane Gasa habamo dito hopodo da:tolamenaka ba:be gabamo.”

<sup>27</sup> Ba:bene ebete mahigate ba:bamo na:tuya:. Ba:be atu tetelo eta ko dubu, ebete Itiyopiya hopoeno Ko Gawadalagi Kamena Ka:ndesikono okodawama: eda:nami, ebete ebenu koko ilina ba:gala mani bulamelemenami, ba:be dubuti ba:moe atu gabodo pitiya:. Ebete Yelusalema ko habamo Godoko adikumima: ya:lo tote <sup>28</sup> gala ba kapita, ebenu sa:liyote-boge hunulu emedete Godokono ukui hawakalimidawa Aisayakono Buka ka:lamihola:go ba pita, Pilipiti ebe ba:bo numiya:.

<sup>29</sup> Ba:ba tetelo Godokono Gobogobote Pilipiko na:goemiya:, “Ama: sa:liyote-boge tama:mo nuluhukuti eba:go kapimilo na:tonatuya:.”

<sup>30</sup> Ba:bema: Pilipiti sa:liyote-boga:go ba puliganato, ko dubuti Aisayakono Buka tabo da:ka:lamiholitiya: ebenu tabo nuliti ebetamo na:goiya:, “Ama:le da:ka:lamiholita ba:be taboenu ipuwa na:kemalagidoluta?”

<sup>31</sup> Ebete tabo ba huiya na:goiya:, “Ao, na keba ka:na na:kiya:tawamo? Na iya:tunamedawa puliyala.” Ba:ba tetelo ebete Pilipiko

na:kiyamiya: ebete sa:liyote-boga:mo ololote  
 ebe tama:mo kopemedema:. <sup>32</sup> Ba:bene ko dubuti  
 Aisayakono Bukalo Godokono tabo ba:ma ka:na  
 ka:lamiholitiya;

“Iba:te ba:be dubu lawete a:magatuya: sipi-goemo  
 konanakapumima:

ba:bene lumagiti sipi-goe deha:potoeno ipo  
 diya:hilimita,

ba:be sipiti gelebadilo ba luta

tabo goeha:ma: keba ka:na keda:nako,

ebete ba: ba:ba ka:na tabo akote eta tabo  
 kagoiya:ha:. ✧

<sup>33</sup> Ba:ba tetelo iba:te ebe ba iduduputimi

ebeno komo hidamo anagiya:midameheno

hoea:mo dito noemiya:

Numa:la:, iba:te ebena ka:ka: hopo habalo itami-  
 damiya;

ba:bema: ebena galanepino komoma:

pote na:kolamagimini?”

<sup>34</sup> Godokono Buka ka:lamihole komo  
 da:wibuya: ko dubuti huiyatiya Pilipitamo  
 na:goiya:, “Ama: na na:kiyanama:, Aisayate

pokono komoma: kolamagitiya:, ebe ha:kiya  
 ebena komoma:la:ka: o eta lumagino komoma:

kolamagitiya:?” <sup>35</sup> Ba:bema: iba:te badi ba tuta ko  
 dubuti da:ka:lamiholiya:, Pilipiti ba:be taboeno

ipuwa dopamo hawakalimiti, ba:bene Godokono  
 Bukoeno komo tabo komokomoeno ipuwa atumu

kahawakalilamete Ya:sukunu Hido Tabo ebetamo  
 ba:bo olamaginatuya:. <sup>36</sup> Ba:bene ibi netewapa:te

ba:be gabodo ba tonato beya bobo deha:potoamo  
 da:nuluhukuya:, ko dubuti na:goiya:, “Ama:

---

✧ 8:32: Ais 53:7-8

ba:moe beya numa:. Ama: modobola:ka: na beyamo adunatene? Eta kodakoda ba:kitana?” ☆

<sup>37</sup> Ba:bene Pilipiti ebetamo na:goiya:, “Ama: amia:no tepo ipuwalo Godokono tabo hibima: da:mida:, nale ama: beyamo kadutima:nemata.”

Ebete tabo ba huiya na:goiya:, “Na ka:lo Ya:suku hibima: a:midimo, ebe ba: Kelisote, Godokono Gudula.”\*

<sup>38</sup> Ba:ba tetelo ko dubuti sa:liyote-boge atadawa bikiyamiya: ebete boge ba:bamo koduhimima:, ba:bene ebete Pilipikoba: hititi Pilipiti ebe beyamo ba:bo adutiya:. <sup>39</sup> Ba:bene ibi netewapa:te beya ipuwane ba podoluta Kodawa Godokono Gobogobote Pilipiko eta hopamo da:magatuya:, ko dubuti ebe gala kumiya:ha:, ebete huiyatiya ko kalakalago ba:be gabodo gala dito katuya:. <sup>40</sup> Ba:ba tetelo Pilipiti Godokono heloamo Asotase habamo nuluhukuti, ebete ba:be habane tote ba:be hopoeni hiliyonomo habahabado Godokono Hido Tabo olamaga:go Sisaliya ko habamo ba:bo nuluhukuya:. ☆

## 9

*Solote Ebedo Kuba Ododili Komone Ya:sutamo Dohobiguya:*

*Oel 22:6-16; 26:12-18*

<sup>1</sup> Ba:be atu tetelo Solote Kodawa Ya:suku ta:matapi anakapulamema: tabo helonomamo olamaginakui, ebete Godotamo hawa:goeno

---

☆ **8:36:** Oel 10:47 \* **8:37:** Oel 8:37 komoeno tabo Lukuti bukamo kamiya:tiya:ha:, huiyatiya ebene buka ododi gala hapuni eta hibima: mididawate miya:tiya:. ☆ **8:40:** Oel 21:8

ikamehopino Hununomo Watodawatamo tote  
 ☆ 2 leta uwatema: ebe ba:bo nikiyamiya:. Ebe  
 ubila ba:bi letago Dama:sakase ko habamo  
 tote, Yunapino hiya:hiya: baidi ibubulamehole  
 genamamo na:pa:gate, puya:te Ya:suku Hibima:  
 Midi Gabodo da:wapata:lamenama: ba:bi  
 dubu ba:gala kamenakamena konoholema:  
 ba:bene ebete ibi da:nulamemene ibi heloamo  
 nuwatete Yelusalema ko habamo magachelete du  
 genamamo ba:bo kopiya:hekema:.

3 Ba:bene ebete Dama:sakase ko haba tama:mo  
 duluhukunatuya: ba:ba tetenomolo Godokono  
 Hunu Habane alote ba pihitiga hegellate  
 da:la:wa:hiya keba ka:nala:ka:, ba:be alote ba:ba  
 ka:na ebe ba:bo panagogobeya:midadiguya:.

4 Ba:bene ebete hakamo gate tabo ba:ma ka:na  
 uliya:, “Solo, Solo! Keka: mabu ama:le natamo  
 koko temeteme dikanamena?”

5 Solote na:huiyuya:, “Kodawa, ama:  
 potela:ka:?”

Huiya tabote na:piya: ebetamo, “Na ba: Ya:suti,  
 ama:le temeteme dikanamena, na ba:be lumag-  
 ila. 6 Ama: mahigate haba ipuwamo na:nopega.  
 Ba:bolo eta lumagiti ama: kokiyamema:na:ta  
 ama:le bada komo dododimina:.”

7 Ba:ba tetelo Soloko bana da:tolamiya:  
 ba:bi dubate ba:be tabo madodo ba uli  
 huiyatiya lumagi kumiya:ha:, ba:bema: iba:te  
 hanohanoholo ka:la:liya ga:lahalamete dito  
 la:mota:hanuya:.

8 Ba:bene Solote hakane  
 mahigate baidi pahaa:midalete da:gahimiya:  
 ba:ba tetelo ilina kulamiya:ha:, ba:bema: ebene



mabuluba:te ebe kokotamo lawete Dama:sakase ko habamo dito magatuya. <sup>9</sup> Ba:bene ebete netewa-kapiya hegelalo ilina ulameheno ba:bolo dito nemediya:, ebete baa: kananakuiha: ba:gala beya kaninakuiha:

<sup>10</sup> Ba:ba tetelo ba:be Dama:sakase ko habalo eta Ya:suku ta:matadawa nemedenami, ebene mahilo A:nanayasitila. Ebete u wataheno ebene baiditi hiya:ma: ba eda:hame Kodawate ebe na:ka:miya:, “A:nanayasi!”

Ebete na:huiyuya:, “Kodawa, na moela. Badala:ka:?”

<sup>11</sup> Ba:bene Kodawate ebetamo na:goiya:, “Ama: mahigate, gabo mahilo Tuputupula ba:bamo tote Yudasikono genamalo Tasasenapi dubu Soloko na:nohowada:. Ba:ma tetelo ebete ba:bolo toe-toe tabo natamo dolamagita, nale nulitamo.

<sup>12</sup> Ba:bema: ebete u wataheno ebene baiditi hiya:ma: ba eda:hame A:nanayasi mahilagoeno dubu bumi, ba:be dubuti ebene baidi kohiduil-amema: ebete ebene kokoto ebetamo ba pemowatilamita ba:bo umi.”

<sup>13</sup> A:nanayasiti ebene tabo ba huiya na:goiya:, “Kodawa, na tawakalubi hiliyodopagodone ulimo, ba:moe dubuti Yelusalemalo amia:no tuputupu tawakaluba:tamo koko kuba bododilinakui. <sup>14</sup> Ba:gala na iya:tawala, ba:ma tetelo ebete a Yunapino koko watowatopa:godone helo a:lawi, ebete ba:moe Dama:sakase habalo puya:te amia:no mahilo da:ka:mina ibi uwatete du genamamo koniya:hekema:.”

<sup>15</sup> Kodawate huiyatiya ebetamo na:goiya:, “Wadiyala ama: na:toa, mabu nale ya:lo tetelo ebe a:lawiya:mo ebete naeno hido okodawama:

keda:ma:, iyo, ebete naeno mahilamo tote, Isalaela tawakalubi ba:gala Yuha: tawakalubi ba:gala ibino koko gawadubu ibi hiliyonomatamo naeno komo konehawakalimima:ne. ✧

<sup>16</sup> Ba:bema: na ha:kiya ebe kiya:tumima:nemo, naeno mahilo mabuma: ebete kebako koko temeteme duwatenakomene.” ✧

<sup>17</sup> Ba:bene A:nanayasiti tote ba:be genama guamo nodolote ebene kokoto Solotamo ba nemowatilame na:goemiya:, “Naeno amoga Solo, ama:le gabodo ba pita ama:tamo duluhukui ba:be Kodawa Ya:suti na bepoename, amia:no baidi pehiduilamelemete, ba:bene Godokono Gobogobote amia:no tepo ipuwa kotabuimima:ne.”

<sup>18</sup> Ba:ba tetenomolo ebene baidi da:mula:lemiya: ba:bi baidino gibuti hakamo ba gudimi ebene baiditi ba:bo hidohidohomiya:, ba:bene ebete da:mahiguya: A:nanayasiti ebe beyamo adutiti, <sup>19</sup> ba:ba tetelo ebete baa: da:kanuya: helo gala ba:bo kalawiya:.

### *Solote Ya:sukunu Hido Tabo Dama:sakase Ko Habalo Dolamagiya:*

Ba:bene komo hegelalo Solote Dama:sakase ko habalo Ya:suku ta:matapa:go ba emede, <sup>20</sup> ebete Yu tawakalubino hiya:hiya: baidi ibubulamehole genamalo Ya:suti Godokono Guduma: deda:na ba:be komo hawakalimi ba:bo netupuimiya:.

<sup>21</sup> Ba:bene puya:te ebene tabo duliya: ibi hiliyonomate hanohanoholo na:ga:luya:, “Ba:moe ba: Yelusalemalo Ya:sukunu mahilo da:ka:mina ba:bi tawakalubi da:kubahilamenakui, ba:moe ba:be

✧ **9:15:** Oel 25:13; 27:24; Lom 1:5 ✧ **9:16:** 2Kol 11:23-28

lumagila! Ebeta ba:mamo ba:bema: pi, iyo, ebe ubila Ya:suku hibima: midipi heloamo puwatete Godotamo hawa:goeno ikamehopino hununomo watowatopa:tamo komagatalema:!” ✧

<sup>22</sup> Ba:ba tetelo Solote Godokono tabo olamagi ipuwalo helonomoma: eda:te, Ya:suti Godokono Oemedawa Kelisoma: deda:na ebeta ba:be komo hawakalimino hawakalimiya:, ba:bema: hibila, Dama:sakase ko habalo demedehonama: ba:bi Yu tawakaluba:te ukui bilibilima: ba eda:ha, iba:te olowabeletihui komago ebena tabo duhimima: kamodobuya:ha:. ✧

*Yu Tawakaluba:te Soloko Anakapumima: Nopo Da:tamotiya:*

<sup>23</sup> Ba:bene komo hegela da:petolamiya: Yu tawakaluba:te kapiyuimiti Soloko anakapumima: nopo ba:bo tamotiya:. <sup>24</sup> Ba:ba tetene tupuimiti iba:te hegela ba:gala du hiliyonomolo Dama:sakase ko haba kaloeno hiya:hiya: gigiholo lawamepi ba:bo miya:tiya: Solote ba:bamo nuluhukulu ba:bo kanakapumima:. Huiyatiya iba:te ganalo dolamagimitiya: eta lumagiti Soloko ya:lo a:piya:tumiya:, <sup>25</sup> ba:bene eta dulu Soloko ta:matapa:te ebe lawenate ele kuiha ipuwamo adipinate kala hunudu hopamo nadutinate, ebeta ba:be habane ba: dito alahula:niya:. ✧

*Solote Yelusalema Ko Habamo Gala Da:kawiluya:*

<sup>26</sup> Solote Yelusalemamo gala da:kapiya: komo Ya:suku hibima: midipa:go kapiyama:

eda:ma: pewageliya:, huiyatiya ibi hiliyonomate ebe ba toleme hiya:hiya: alahutihuya: mabu iba:te ebe Ya:sukunu hibi ta:matadawama: kaga:luya:ha:. ☆ <sup>27</sup> Ba:be mabuma: Banabasiti ebe lawete oelamepi dubatamo ba magata ba:moi komokomo ibi ba:bo nikiyalamiya:, Solote gabo tetelo Kodawa Ya:suku dumi, ba:gala Kodawate ebetamo tabo dolamagi, ba:gala ebete Dama:sakase habalo Ya:sukunu mahilamo tabo heloamo dolamaginati. ☆

<sup>28</sup> Ba:bema: ba:ba tetene tupuimiti Solote hibima: midipa:go ba emede Yelusalema haba konomolo Kodawa Ya:sukunu mahilamo tabo heloamo olamagi ba:bo netupuimiya:. <sup>29</sup> Ba:bene komo tetelo ebete Guliki tabamo da:ga:lanakui ba:bi Yu tawakaluba:go Ya:sukunu komoma: olowabeletihuinakuya:, ba:bema: iba:te gabo bohowaditiya: ebe anakapumima:. <sup>30</sup> Ba:ba tetelo hibima: midipi ekaka:te ba:be komo diya:tawahuya:, iba:te Soloko Sisaliya ko habamo magatate ba:bene Tasase habamo dito noemiya:.

<sup>31</sup> Ba:bema: Yudiya ba:gala Ga:lili ba:gala Samaliya hopo kokonomolo demedehonama:, ba:bi sose tawakaluba:te gelebadi komago ba pola:na iba:te hibima: midi ipuwalo helonomoma: eda:halo ba:bo apepehuya:. Ba:hibila, hibima: midipa:te Kodawa Ya:sutamo papamila:halelo ebeno Gobogoboeno owalubi komodo ibino kuitititi konomoma: ba:bo ediya:.

*Pitate Ape Kodakoda Temetema:goeno Dubu Da:hiduimiya:*

---

☆ 9:26: Gal 1:17-19 ☆ 9:27: 1Kol 9:1

<sup>32</sup> Ba:bene Pitate Yudiya ba:gala Samaliya hopodo ba peto, ebete eta hegelalo Lida habamo ba:bo nuluhukuya: Godokono tuputupu tawakalubino emede komo konumima:. <sup>33</sup> Ebete ba:bolo eta dubu binumiya:, ebenu mahilo Iniyasitila, ebe a:iti gogo ipuwalo ape kodakoda temetemete ba umina ebenu wata bahilo dito watitanakui. <sup>34</sup> Pitate ebe na:goemiya:, “Iniyasi, Ya:su Kelisote ama: a:hiduima:ta. Ama: mahigate amia:no tilo na:mokopa:mida.” Ba:ba tetenomolo temetemete ba:be dubugodone da:wibuya: ebete ba:bo mahiguya:, <sup>35</sup> ba:bema: Lida ba:gala Salono habalo demedehonama: ba:bi tawakalubi hiliyonomate ebenu hido komo umiti Kodawa Ya:sutamo ba:bo ohobiliya:

*Pitate Dokasiko Hoe Ipuwane Dadipatiya:*

<sup>36</sup> Ba:bene Yopa habalo Ya:suku ta:matadawa eta kamena nemedenami, ebenu mahilo Tabitatela, tawakaluba:te ba:be mahilo Guliki tabamo Dokasima: ka:mina, ba:moe mahiloeno ipuwa nitana ‘diya-goela.’ Ba:moe kamenoeno komo ba:ma ka:nala, ebete hidohido komo ba ododili awaepa:tamo malemale kodawanomoma: eda:nami. <sup>37</sup> Eta hegelalo ebe tawetawete da:lwiya: ba: dito hoiya:, ba:bene genamanapa:te ebenu ape ukulate hunu genamoeno haba ko ditanami ba:be habamo dito nadila:tiya: komo tawakaluba:te ebe ba:bolo kopela:mema:. <sup>38</sup> Ba:moe Yopa habane Lida habamo to muhuluha:, ba:bema: Pitate Lida habalo demedenami, komo Ya:suku ta:matapa:te ba:be komo uliti netewa dubu ba:bo noelamiya:, iba:te ebe ba netoemeho ebete tiyolo kopema:.

<sup>39</sup> Ba:bene Pitate mahigate iba:go ba:bo piya: Ebete Dokasikono genamamo da:podoluya:, hoe kamenoenno ape konumima: tawakaluba:te ebe ba:bo magatuya: hunu genamalo haba ko ditanami ba:be habamo. Ba:bolo komo hamolehamola:te ebe tamelo putitatate ba ihimita ibino pupulino ilina ba:bo mutuimihuya:, Dokasiti ba emedena dopamo malemalelo dikalameholenakui ba:bi kaliko. <sup>40</sup> Ba:ba tetelo Pitate ibi hiliyonomo Dokasikono wata bahini poelamete, ebe ha:kiya pupamo emedete Godoko ba:bo toemehuya:, ba:bene ebete hoe kamenatamo ohobigate ebe na:goemiya:, “Tabita, ama: na:mahiga!” Ba:ba tetenomolo ebete ebena baidi a:la:minalete Pitako dumiya: ebena wata bahini mahigate dito emediya:, <sup>41</sup> ba:bene Pitate kokoto hogaminate ebete komahigama: ba owalubi, ebete hamolehamole ba:gala komo hibima: midipi ka:lamiti Dokasiko iba:tamo ba:bo ikalamiya: <sup>42</sup> Ba: hibila, ba:moe tabote Yopa haba konomamo da:tuya: hiliyonomo tawakaluba:te Kodawa Ya:suku hibima: ba:bo midiya:, <sup>43</sup> ba:bema: Pitate komo hegela hiliyodopo ba:be habalo emediya: Saimonokono genamalo, ba:be dubu ba:kau-goegoeno tamamo ilina ododilidawala.

## 10

*Koniliyasiti Pitako Kopema: Tabo  
Da:noemeniya:*

<sup>1</sup> Ba:ba tetelo eta dubuti Sisaliya ko habalo nemedenami, ebena mahilo Koniliyasitila, ebe ba: Lomanapi alaholohopino gawadalagi etala, ba:gala ebena alaholohopino kapiyuimi mahilo

ba: Italinapino Kapiyuimila. <sup>2</sup> Ebete ebene ododili ipuwalo Godotamo na:papamiwatanami, ba:ma ka:na ebete ebene genamanapa:go Godoko badikuminakuya:, ba:gala komo tetelo ebete Yunapi awaelo demedehonama: ba:bi tawakalubi malemalelo owalubilinakui, ba:gala hiliyonomo hegelalo ebete Godotamo toetoe tabo bolamaginakui. <sup>3</sup> Ba:bene eta hegelalo hegelate nanekela:mo da:nihitigatepaniya:, ba:be tete ba: 3 koloko tetela, ebene baiditi hiya:ma: ba eda:hamena Godokono nopodawa hidamo ba:bo uminiya:. Nopodawate ebetamo pa:pa:ganate na:peka:miniya:, “Koniliyasi!”

<sup>4</sup> Ba:ba tetelo Koniliyasiti nopodawa tola:go ba umihona ebetamo na:goeniya:, “Kodawa, badala:ka:?”

Nopodawate ebetamo na:huiyaniya:, “Ama:le toetoe tabo Godotamo dolamaginaka ba:gala awaepa:tamo malemale komo dododilinaka, ba:be mabuma: Godote ama:tamo na:kalakalana, ebete ubila eta hido komo ama:tamo ododi. <sup>5</sup> Ba:bema: ama:le ka:lo komo dubu noelama: Yopa habamo, iba:te eta dubu Saimono Pitako komagahema:. <sup>6</sup> Ba:moe Pitako ebe eta Saimono kau-goegoeno tamamo ilina ododilidawoeno genamalo bemedena, ebene genamate kehaha: kolomo dodolo la:ma:na, ba:bene ama:le pui da:noelamemena:, ba:bi dubate ba:bamo nikuliti Pitako ba:bo konumima:na:.”

<sup>7</sup> Ba:ba tetelo Koniliyasitamoo dolamaginiya: ba:be nopodawate ebegodone da:toniya:, ebete ebene genama guino okopi netewa ba:gala alaholodawa dubu kapiya ba:bo

ka:laminiya:, ba:be alaholodawa dubuti Godotamo na:papamiwatanami ba:gala ebe Koniliasikono hido hopodawa etala. <sup>8</sup> Ba:bene Koniliasitamo kebe komote kuluhukuniya:, ebete ba:be komo ibi kiyalamenate Yopa habamo ba:bo oelameniya:.

<sup>9</sup> Eta hegelalo iba:te Yopa haba tama:mo ikulima: ba tolamenato, Pitate hegela tuli tetelo Godokoba: tabo ga:lama: genama hunamo ha:kiya dito nodoluya:. <sup>10</sup> Ba:ba tetelo ebene tepo ipuwalo baa: kape komo ba iya:tawuta baa: nama: ubi bihatitiya:, huiyatiya genamanapa:te baa: ka:ma: ba hiduimita ebene baiditi hiya:ma: ba:bo eda:hamiya:. <sup>11</sup> Ba:bene Godote Hunu Haba a:hiya:midutalo Pitate ba:bo umiya:, ebegodone eta ilinate pihitiguya:, konomo kaliko mubumubu netewa-netewa uwatelete hopamo ba:bo padipotiya:. <sup>12</sup> Ba: hibila, ba:be kaliko ipuwalo da:ka:ka:halena ba:bi hiya:hiya: ilina hiliyonomate pola:nuya:, ba:ma ka:na natamo wapata:lame ilina, tepamo wapata:lame ilina, ba:gala hiliyonomo holahola, Pitate ba:bakobako ilina bulamiya:. <sup>13</sup> Ba:bene tabote ebetamo ba:ma ka:na pihitiguya:, “Pita, ama: mahigate eta ilina anakapumiti na:na!”

<sup>14</sup> Huiyatiya Pitate na:goiya:, “Ao, Kodawa, na modoboha! Ama:le a Yunapa:tamo dopamo da:miya:tea:miya:la, nale ba:bi talona kadikami-dalenakuiha:. Nale ba:makomako kuba goegoe, kalu, ba:gala holahola a:kanahalemo!” ✧

<sup>15</sup> Ba:bene gala ebetamo eta tabote kapiya:,

---

✧ **10:14:** Hawi 11:1-47; Isi 4:14



“Ba:ma tetelo Godote kebe ilina hidohidoma: da:goena, ama:le ba:bi ilina kubakubama: akagaa:la:” ☆ 16 Ba:bene Godote Pitatamo ba:be komo netewa-kapiya teta:mo ododiti, ba:be ilinagoeno kaliko Hunu Habamo gala dito kalawa:diguya:

17 Ba:ba tetelo Pitate ba:moe komoeno ipuwama: ukui bilibilima: ba edita, Koniliyasiti eta gapogapolo doelameniya: ba:bi dubate Saimonokono genama niya:tawahate ba:be genamoeno kala imi gigiholo ba:bo nela:mota:hanuya: 18 Ba:bene iba:te genamanapi nalateda:liya:, “Saimono Pitako ba:moe genamalo ba:ka:luta?”

19 Ba:be atu tetenomolo Pitate kebe komo kumiya:, ebete ba:be komoeno ipuwa ba ohowadita Godokono Gobogobote ebe na:kiyamiya:, “Gigiho tamelo dubu netewa-kapiyate ama: ba:pohowaditata. 20 Ama: mahigate iba:tamo na:nihitiga. Ama: ibino tabo dulimina: iba:go toma: aka-ukuibilibila:la:, mabu ibi nale poelamimo.”

21 Ba:ba tetelo Pitate ba:bi dubatamo pihitigate na:pegoiya:, “Na ba: la:le dohowadinitama, ba:be dubula. La: badama: ka:pelameoma?”

22 Iba:te ebetamo na:huiyuya:, “Alaholohopino Gawadalagi Koniliyasiti dutu gapogapolo a ama:tamo poea:meni. Ebe tuputupudawala, ebete hibi Godo badikumina ba:gala Yunapi hiliyonomate ebe hidodawanomoma: ga:lanaka. Godokono eta talona nopodawate ebe a:kiyameni ama:le ebeno genamamo kopema:, ba:bene ebete

---

☆ 10:15: Mak 7:15,19

amia:no tabo kulima:ne.” <sup>23</sup> Ba:bema: Pitate ibino tabo uliti genama guamo magatalete ba:be dulu ibi hidamo owalubiliniya:.

*Pitate Koniliasiko Konowalubima: Da:tuya:*

Ba:bene eta hegelalo Pitate mahigate ba:bi dubago na:tuya:, ba:gala Yopa habane komo hibima: midipi dubate iba:go a:katolamiya:.

<sup>24</sup> Iba:te gabo tetelo nelahanate, eta hegelalo Sisaliya ko habamo ba:bo nikuliya:, huiyatiya iba:te Koniliasitamoma nikulihino ebete dopamo ebena hawi tawakalubi ba:gala komo mabulubi ka:lamiti, iba:te ebena genamamo pekapiyuimiti Pitako ba:bo pelatimitiya:.

<sup>25</sup> Ba:bene Pitate ba:bamo puluhukuti genamamo a:pa:gama: ba newagelita, Koniliasiti eba:go palugate ebena nato mabamo pepapamiwatalo ebe ba:bo padikumiyaya:.

<sup>26</sup> Pitate huiyatiya ebe adipatelo na:goiya:, “Ama: na akadikunama:la! Ama: na:mahiga, mabu na hopo lumagila, na ba: ama: huiyala.” ✧

<sup>27</sup> Ba:bene Pitate eba:go tabo ga:lago genama guamo ba na:pa:la:, tawakalubi hiliyonomate ya:lo kapiyuimiti ba pola:na ba:bo nulamiya:.

<sup>28</sup> Pitate iba:tamo na:goiya:, “La: iya:tawahala a Yunapa:godolo talona bitana eta Yuha: lumagino genamamo odolo, ba:gala ale Yuha: lumaga:go a:kakapiyuima:ma:, huiyatiya Godote eta komo na iya:tunami, nale eta lumagitamo ubiha:ma: eda:lo dalowa:goenoma: a:kagaa:mo.”

<sup>29</sup> Ba:bema: la:le natamo tabo da:poemenima, na ba:be tabo uliti ukui bilibila:go kapeha:, kalakalago pemo,

---

✧ **10:26:** Oel 14:13-15; Haw 19:10

huiyatiya nonolata, la:le natamo tabo badama:ka:noemeonima?”

<sup>30</sup> Ba:bene Koniliyasiti ebeno tabo ba huiya na:goiya;, “Netewa-kapiya hegela da:peniwibui eta ko komote natamo uluhukuni. Ba:ba tetelo hegellate nanekela:mo da:nihitigatepani nale naeno genamalo Godotamo toetoe tabo bolamaginimo, ba:bene dubuti a:la:mina kalikago puluhukunate naeno dopo hapulu la:nalo uminimo. <sup>31</sup> Ebete natamo na:goeni, ‘Koniliyasi! Godote amia:no toetoe tabo uli ba:gala amia:no malemale ododili komoma:na:kalakalana. <sup>32</sup> Ba:bema: ama: tabo na:noemiya: Yopa habamo Saimono Pitate kopema:, ebete eta Saimono kau-goegoe tamamo ilina ododilidawoeno genamalo bemedena, ebeno genamate kehaha: kolomo dodolo la:ma:na.’ <sup>33</sup> Ba:bema: nale tabo tiyonomolo poemenimo ama:le kopema:, ka:lo ama: a:pa:ta. Kalakala konomola, a hiliyonomate ba:malo Godokono holoholo hapulu ba:pola:nama:, Kodawa Godote ama:tamo dikamehui ba:be tabo ale hidamo kulihoma:nema:.”

*Pitate Koniliyasikono Genamalo Ya:sukunu Hido Tabo Dolamagiya:*

<sup>34</sup> Ba:bene Pitate tabo olamagi ba tupuimi na:goiya;, “Hibila, na iya:tawamo Godote tawakalubino hunu tama kulamelelamenaha:, ✧ <sup>35</sup> ba:bema: ba:moe hopo konomolo hiya:hiya: tawakalubi ipuwalo kebe lumagiti Godotamo papamiwatalo tuputupu komo dododilinamene, ebete ba:be lumagitamo ba:kalakalanamene.

---

✧ **10:34:** Tutumu 10:17; Lom 2:11

<sup>36</sup> “Godote dopamo a Isalaela tawakaluba:tamo da:poemi, la: ba:be tabo iya:tawahala, iyo, ebete ba:be Hido Gelebadi Tabo atamo Ya:su Kelisoko ipuwado a:pehawakalimi, Ya:suku ba: ba:moe hopo tawakalubi hiliyonomoeno Kodawala. <sup>37-38</sup> Ba:gala la: ba:moe eta ko komo iya:tawahala, Yoneko tawakalubi beyamo wadulateledawate Godokono tabo da:polamagi, Nasaletenapi Ya:suti ebena oko ba:ba tetelo tupuimi, iyo, ebena komote Ga:lili hopolo dopamo hawakalate Yudiya hopo konomamo ba:bo nuluhukui. Ba:bema: la: iya:tawahala, Godote ebe lawete ebena Talona Gobogoboeno helo ebe hunamo da:haminui, ba:be mabuma: ebete hidohido komo ododila:go ba pata:, Saitanate hala:mo da:matuhulameholenami ebete ba:bi tawakalubi hiliyonomo bihiduilamenakui mabu Godote eba:go nemedenami. ✧ <sup>39</sup> Ba:bema: numa:la:, Ya:suti a Yunapino hopolo ba:gala Yelusalema ko habalo dododilinakui, ba:bi komokomo ale aeno baida:mo dulamenakuima:, a ba:bema: ga:lanama:. Ba: hibila, tawakaluba:te ebe keha pihigamo pihomotete ikoko alukulimiti ba:bo anakapumiya:, <sup>40</sup> huiyatiya netewa-kapiya hegelalo Godote ebe hoene ka:ka:mo adipatelo tawakaluba:tamo ba:bo hawakalimi.

<sup>41</sup> “Huiyatiya Ya:suti hoe ipuwane da:mahigui hiliyonomo tawakaluba:tamo kuluhukuha:, ao, Godote ebena ubilo pui Ya:sukunu komo hawakalimima: ya:lo da:ka:lamiholiya:, ebete a kapiyakapiyatamo uluhukui. Ba:bema: hibila, komo tetelo ebete ago baa: a:nanakui,

---

✧ **10:37-38:** Mat 3:16; 4:12-17; Luk 4:17-20

☆ 42 ba:bene eta tetelo ebete a a:kiyaa:mi ale tawakaluba:tamo Godokono Hido Tabo kolamagiminakoma:. Ale ba:moe komo ba:bema:hawakaliminama:, puya:te demedehona ba:gala puya:te dopamo da:ha:lahuya:, Ya:suti ba:bi hiliyonomo tawakalubino komo kanagilamelelamema:ne, mabu ya:lo tetenomolo Godote ebetamo ba:be oko bikamiya:. ☆ 43 Iyo, ba:hibila, Godokono ukui hawakalimipi dopamo demedenama: ibi hiliyonomate Ya:sukunu komo ba:ma ka:na hawakaliminakuya:, puya:te ebe hibima: da:midimina: Godote ibino kuba Ya:sukunu mahiloeno heloamo egebolelamete kadodoholelamema:ne.” ☆

*Godokono                      Gobogobote                      Yuha:pi*  
*Tawakaluba:tamo Da:piya:*

44 Pitate ba:moe tabo ba olamagita, Godokono Gobogobote tabo ulihopi hiliyonomo hunamo ba:bo pihitiguya:. ☆ 45 Ba:bene komo Yunapi hibima: midipa:te Yopa habane Pitakoba: da:pelamiya:, iba:te ba:be komo umiti koamo hanohanohutiya:, mabu Godote ebena Gobogobo Yuha:pi hunamo malemalelo dito haminuya:, dopamo ebete Yunapa:tamo keba ka:na kikalamiya: ba:ba ka:na. 46 Iyo, Yuha:pa:te Godokono Gobogoboeno heloamo Hunu Haboeno nopopino hiya:hiya: tabamo ebe ba awagaminuta, Yunapa:te ba:bo ulihutiya:, ba:bema: Pitate ebena mabuluba:tamo na:goiya:, ☆ 47 “Numa:la:, ba:moi tawakaluba:te Godokono

☆ **10:41:** Oel 1:8; Luk 24:42-43      ☆ **10:42:** Oel 17:31; 1Pit

4:5      ☆ **10:43:** Ais 53:5-6; Yel 31:34      ☆ **10:44:** Oel 11:15; 15:8

☆ **10:46:** Oel 2:4; 19:6

Gobogobo a:lawa:, ale dopamo da:lawima:  
 ba:ba ka:na. Ba:bema: ale ibi beyamo  
 wadulatele modobola, ba:moe hido komo  
 ododima: eta lumagiti a a:kaduhia:ma:mene.”  
 48 Ba:bene Pitate komo ibi na:kiyalamiya:  
 iba:te Ya:su Kelisokono mahilamo Yuha:pi  
 beyamo kowadulatelema:. Iba:te ba:be komo  
 ododi da:wibuya:, Koniliyasia:te Pitako ba:bo  
 toemehuya: komo hegela iba:go kameda:tepama:  
 ✧

## 11

*Pitate Yelusalema Sose Watowatopa:tamo  
 Ebeno Ododi Komo Da:pehawakalimiya:*

<sup>1</sup> Ba:ba tetelo Yudiya hopo konomolo  
 demedenama: ba:bi oelamepi dubu ba:gala  
 komo hibima: midipi ekaki, iba:te ba:moe komo  
 uliya: Yuha:pa:te Godokono tabo da:lawiya:  
<sup>2</sup> Ba:bema: Pitate Yelusalema ko habamo da:piya:  
 komo iba:te ebe koamo kiyahamiya:, mabu  
 iba:te na:ga:lanakuya: Yuha:pi dubate Yunapino  
 tama itamida kukala uwateheno iba:te hibima:  
 midipa:go akakapiyuima:la:. <sup>3</sup> Ba:bema: iba:te  
 Pitatamo na:ga:luya:, “Ama: bada mabuma: tama  
 itamida kukala uwateha:pino genamamo dito  
 nodolote iba:go baa: badama: ka:nenui? Ama:  
 aeno ko kukala benadikamidalia:ta!” ✧

<sup>4</sup> Ba:bema: Pitatamo kebe komate kikulihuya:,  
 ebete ba:bi komoeno tupuilame mabuni  
 tupuimiti hidamo ba:ma ka:na hawakalilamiya:,  
<sup>5</sup> “Na Yopa habalo ba nemedenate eta hegelalo  
 Godokoba: tabo da:ga:lutima: naeno baiditi

hiya:ma: ba:bo eda:hanami. Ba:ba tetelo Godokono Hunu Habane eta ilinate pihitigutalo umimo, ebete konomo kaliko mubumubu netewa-netewa uwatelete natamo ba:bo padipoti.

✧ <sup>6</sup> Ba:ba tetelo nale tatalinomolo utiti kaliko ipuwalo da:pola:nui ba:bi ilina hidamo ulamimo, natamo wapata:lame dabi-hole ilina, ba:gala komo hiya:hiya: dabi-holeha: goegoe, ba:gala tepamo wapata:lame ilina, ba:gala holahola hiliyonomo. <sup>7</sup> Ba:bene tabote natamo ba:ma ka:na pi, ‘Pita, ama: mahigate, eta ilina anakapumiti na:na!’

<sup>8</sup> “Huiyatiya nale na:goimo, ‘Ao, Kodawa, na modoboha:. Ama:le dopamo a Yunapa:te nahama: talona da:miya:tea:miya:la, nale ba:makomako kuba ilina a:kanahalemo!’

<sup>9</sup> “Ba:bene tabote gala Hunu Habane na:kapi natamo, ‘Ba:ma tetelo Godote kebe ilina hidohidoma: da:goena, ama:le ba:bi ilina kubakubama: akagaa:la.’ <sup>10</sup> Ba:bene Godote natamo netewa-kapiya teta:mo ba:be komo ododiti, ba:be ilinagoeno kaliko Hunu Habamo gala dito kalawa:digui.

<sup>11</sup> “Ba:bene ba:ba tetenomolo Sisaliya habane natamo da:poelami, ba:bi dubu netewa-kapiyate ale demedenatima: ba:be genamamo ba:bo pikuliya:. <sup>12</sup> Ba:ba tetelo Godokono Gobogobote na niya:tunami, nale iba:go ukui bilibilihino kotoma:, ba:bema: ba:moi hibima: midipi sikisi ekaki Yopa habane nago Sisaliya habamo tolamete Koniliyasikono genamamo ba:bo nalehawaminuima:. <sup>13</sup> Ba:bene Godokono

---

✧ **11:5:** Oel 10:9-48

nopodawate eta gapogapolo Koniliasitamo duluhukuni, ebete ba:be komo a ba:bo kiyaa:mi. Ba:be nopodawate ebeneo genamalo da:la:nui ebetamo na:goeni, ‘Ama: Yopa habamo tabo na:noema: Saimono Pitate kopema.’ <sup>14</sup> Ebete pete Godokono tabo da:polamagimini, ba:be gabodo ama: ba:gala amia:no genamanapi la:hiliyonomate ka:ka: mula: komo Godogodone kolawema:nemata.’ ✧

<sup>15</sup> “Ba:bene nale Koniliasikono tabo uliti tabo olamagi ba tupuimi, Godokono Gobogobote ibi hunamo ba:bo hitigui, dopo tetelo atamo da:hitigui ba:ba ka:na. ✧ <sup>16</sup> Ba:ba tetelo Kodawa Ya:suti dopamo dolamagi, nale ebeneo tabo gala na:kemalagidoluimo. Ebeneo tabo ba:ma ka:nala, ‘Yonete la: beyanomamo da:wadulateri, huiyatiya Godote la: ebeneo Gobogobamo kowadulatelema:na:ta.’ ✧ <sup>17</sup> Hibila, Godote ebeneo Gobogobo Yuha:pa:tamo ba:ma ka:na ikalami, dopamo ebete atamo dikaa:mi ba:ba ka:na, ale Kodawa Ya:su Kelisoko hibima: da:midima: ba:ba tetelo. Ba:bema: na potela:ka:, nale Godoko duhimima: dewagelenamo? Nale Godokono helo iba:godolo dumimo Yuha:pi beyamo ba:bema: wadulatelimo.”

<sup>18</sup> Ba:ba tetelo sose watowatopa:te Pitakono tabo uliti ebeneo ododi komoma: eta duhimi tabo kaga:luya:ha:, huiyatiya iba:te Godoko ba milimiho na:ga:luya:, “Ba: hibila, Godote atumu Yuha:pa:tamo hido tete ikalami, iba:te kuba ukui ipuwane ohobila:te Godokono hibi ka:ka: kolawema:.” ✧

✧ **11:14:** Oel 16:31 ✧ **11:15:** Oel 2:4 ✧ **11:16:** Oel 1:5

✧ **11:18:** Oel 13:48; 14:27



*Ya:sukunu Hido Tabote A:ntiyoka Ko Habamo Da:piya:*

<sup>19</sup> Ba:moe ba: eta komola. Yu watowatopa:te Stibiniko danakapumiya: ba:ba tetelo ibino maubate helonomoma: ediya: Ya:suku hibima: midipa:tamo, ba:bema: iba:te Yelusalemane hiya:hiya: alahutihuya:, komopa:te Ponisiya hopamo, komopa:te Saipalase hopamo, ba:gala komopa:te A:ntiyoka ko habamo, iba:te ba:ba ka:na alahutihuya:. Ba:bene iba:te ba:bi hiya:hiya: hopolo ba nemedehona, iba:te dopamo Yu tawakalubi kapiyatamo Ya:sukunu Hido Tabo olamagimi ba:bo netupuimiya:. ☆ <sup>20</sup> Huiyatiya Saipalase hoponapi ba:gala Sailiniya hoponapi, ibino komo hibima: midipa:te A:ntiyoka ko habamo da:pelamiya:, iba:te Yuha:pa:tamo atumu Kodawa Ya:sukunu komoma: Hido Tabo ba:bo polamagimiya:. <sup>21</sup> Ba:ba tetelo tawakalubi hiliyonomate ibino tabo hibima: miditi Kodawa Ya:sutamo ba:bo ohobiliya:, mabu Kodawoen helote iba:godolo nitanami.

<sup>22</sup> Ba:bene Yelusalema ko haboeno sose watowatopa:te ba:be komo uliti Banabasiko ba:bo poemiya: A:ntiyoka ko habamo. ☆ <sup>23</sup> Ebete ba:bamo da:puluhukuya: Godokono malemale komote ibi ipuwalo oko dowatinami ba:be komo pumiti koamo pekalakaluya:, ba:bema: ebete ibi na:kiyalamiya: iba:te ibino tepo ipuwa kodakoduilamete Kodawa Ya:suku ipuwalo hibi-nomolo kemedenama:. <sup>24</sup> Ba: hibila, ba:moe Banabasiko ba: hido dubunomola, Godokono Gobogobote ebe a:tabuimiya: ba:gala ebeno hibima:

midi komote konomoma: eda:nami, ba:bema: Godote ebe ipuwado hido oko ba owati hiliyonomo tawakaluba:te Kodawa Ya:sutamo ba:bo ohobiliya:.

<sup>25</sup> Ba:bene Banabasiti Tasase ko habamo ba:dito tuya: Soloko konumima:. ✧ <sup>26</sup> Ebete ebe numiti A:ntiyoka ko habamo dito magahiya:, ba:bene ibi netewapa:te kapiya gogo ipuwalo sose tawakaluba:go da:kapiyuiminakui, iba:te komopi hiliyonomo ba:bo iya:tulamenakuya:. Ba:ba tetelo komo A:ntiyokanapa:te Ya:suku ta:ma:tapi ebena mahilamo ka:lamilo Kelisoko huiya tawakalubima: ka:lami ba:bo tupuimiya:.

<sup>27</sup> Ba:bene komo Godokono ukui hawakalimipi dubate Yelusalema ko habane A:ntiyokamo dito tolamiya:. <sup>28</sup> Ibi ipuwalo eta dubu A:gabasiti mahigate Godokono Gobogoboeno heloamo tabo ba:ma ka:na olamagiya:, “Ba:moe hopo konomolo tete ga:ga:dopolo naha ilinate kowibohoma:na!” Ba:bema: ba:be komote galane hibinomolo uluhukuya:, Lomanapino Konomo Gawadalagi Kolodiyasiko tetelo. ✧ <sup>29</sup> Ba:bene Ya:suku ta:matapa:te ba:be komo uliti tabo ba:ma ka:na ihatiya:, ibi hiliyonomagodolo kebako maniti modobolo ka:pola:nuya:, ba:bi mani miya:tete iba:te Yudiya hopolo demedehonama: ba:bi hibima: midipi ekaki malemalelo konowalubilima:. <sup>30</sup> Ba:bema: iba:te ba: ba:ba ka:na ododiya:, ba:bi mani iba:te Banabasiko ba:gala Soloko ibino kokotamo miya:tete ba:bo oelamiya: Yelusalema sose watowatopa:tamo. ✧

# 12

*Ko Gawadalagi Heloditi Sose  
Tawakaluba:tamo Koko Temeteme Dikalamiya:*

<sup>1</sup> Ba:be atu tetelo Yelusalema ko habalo Ko Gawadalagi Heloditi koko temeteme sose tawakaluba:tamo ikalame ba:bo tupuimiya:, <sup>2</sup> ba:ma ka:na ebete alaholohopi noelamete, iba:te Yonekono naniwi Ya:imesiko nelawete du genamalo ebe alaholo gila:mo ba:bo anakapumiya:. <sup>3</sup> Ba:bema: komo hibima: midiha: Yu tawakaluba:te ebene ododi komoma: da:kalakalahutiya:, Heloditi ba:be komo iya:tawate Pitako atumu anakapumima: ubi na:kihatitiya:, ba:bene Yu tawakaluba:te ibino Hunamo Mahigaha: Palawa Baa: Poko\* ba ododita ebete Pitako ba:bo lawiya:. <sup>4</sup> Ba:bene Pitako du genamamo ba noeme Heloditi ebene komo alaholohopi dito nimiya:tiya: iba:te ebe hidamo konuminatema:. Ba:bi alaholohopa:te Pitako ba uminate ibino netewa-netewa kapiyuilamelo pola:nuya:, eta kapiyuimilo powa, eta kapiyuimilo powa, iba:te ba:ba ka:na pola:nuya:, mabu Heloditi ubi nihatitiya:, Adaguila: Poko† da:wibomene ebete Pitako uluhukutiti tawakalubino holoholo hapulu ebene komo anagiya:midamete ebe ba:bo kanakapumima:. <sup>5</sup> Ba:bema: Pitate ba:be tete

---

\* **12:3:** Buka ka:lamiholewawa, ama: ba:moe Pokoeno ipuwa iya:tawama: ubi dihatemena:, wadiyala ama: Ma:t 26:17 komoeno owalubi tabo numiya:. † **12:4:** Buka ka:lamiholewawa, ama: ba:moe Yunapino eta Pokoeno ipuwa iya:tawama: ubi dihatemena:, wadiyala ama: Ma:t 26:2 komoeno owalubi tabo numiya:.

ba latimi du genamalo ba:bo emediya:, huiyatiya  
 sose tawakaluba:te ebe mabuma: Godotamo  
 konomamo toetoehonama:.

*Eta Dulu Godote Pitako Du Genamane Dulu-  
 lukutiniya:*

<sup>6</sup> Heloditi Pitako tawakalubino holoholo  
 hapulu anakapumima: da:goiya:, ba:be  
 hegela peheno eta dulu Pitate netewa  
 alaholohopi dubuino tetelo wataniya:, auli hale  
 ma:holamelemela, ba:gala ba:be dulu komo  
 netewa alaholohopi dubate du genama gigiholo  
 na:la:mota:nuya:. <sup>7</sup> Ba:bene ba:ba tetelo Kodawa  
 Godokono nopodawate uluhukadiganate ba  
 la:na alote du genama gu ba:bo a:la:minaniya:.  
 Ebete Pitako ala ipini ologilo ba modoetena  
 na:goemeniya:, “Pita, tiyo na:mahiga!” ba:bene  
 ebete ba:be tabo ba goena Pitakono kokotoeno  
 auli halete ha:kiya ba:bo pahamila:haleminiya:.  
<sup>8</sup> Ba:bene Godokono nopodawate ebetamo  
 na:goeniya:, “Amia:no apeno ilina pupuliti  
 nato ilina na:kapupuliya:.” Pitate ba:be  
 komo ododinate nopodawate ebe gala  
 na:kagoemeniya:, “Ama: amia:no atuino kaliko  
 puliti na na:ta:mahena:.”

<sup>9</sup> Ba:bene Pitate ebe ba ta:matana Godokono  
 nopodawate ebetamo dododiniya: ba:be komo  
 ebete hiyolo numinamo goeniya:. <sup>10</sup> Iba:te ba:ba  
 ka:na ba tona eta lawamedawa negogolonate,  
 eta kanegogolonate, ba:ba ka:na iba:te du  
 genamoeno auli gigihamo ba:bo nuluhukuniya:.  
 Ba:ba tetelo koko gigihate ha:kiya a:hilamenate  
 iba:te haba teta:mo ba: dito nuluhukuniya:,  
 ba:bene iba:te haba ipuwoeno eta gabodo

nanekela:mo tonate Godokono nopodawate Pitagodone ba: dito natalidiniya: ✧

<sup>11</sup> Ba:ba tetelo Pitate hido ukui lawenante na:goeniya:, “Hibila, na ka:lo iya:tawamo Kodawa Godote ebene nopodawa a:poeme, iyo, ebete na Helodikono helo ipuwane a:puluhukunatenene, ba:gala komo hibima: midiha: Yunapino kuba ubi komo ipuwane ebete naeno ka:ka: a:mula:name.”

<sup>12</sup> Ba:bema: ebete ba:moe komo diya:tawaniya: ebete Yone Makakono menoko Ma:likono genamamo dito nuluhukuniya:, mabu hibima: midipi hiliyonomate ba:bamo ya:lo a:kapiyuiminiya: iba:te Godotamo toetoe tabo Pitako mabuma: kolamagiminama:. <sup>13</sup> Ba:bene Pitate gigiho ba nanakamina, eta oko bohele ebene mahilo Laudate gigiho a:hiya:midama: ba pena, <sup>14</sup> ebete Pitakono tabo madodo pulinate gigiho a:hiya:midaheno kalakalago puliganate, Pitate gigiho tamelo da:pela:nuya: ba:be komo ebete tawakalubi ba:bo nikiyalameniya:.

<sup>15</sup> Iba:te ebetamo na:huiyaniya:, “Ao, ama: na:daedaenata!” Huiyatiya ebete ebene tabo hibinomoma: gala da:kagoeniya:, iba:te ukui hiya:ma: midilinate na:ga:laniya:, “Diyala, Pitate ya:lo hoete Godokono nopodawate ebene holoholamo kuda: a:pe.”

<sup>16</sup> Iba:te ba:be tabo ba ga:lana huiyatiya Pitate gigiho anakami kekelameniya:ha:, ba:bema: iba:te pelamenate gigiho da:pa:hiya:midaniya: Pitako uminate koamo hanohanohoniya:.

<sup>17</sup> Ba:ba tetelo Pitate ebene kokotamo tawakalubino kalakala diyamo ba duhilamena,

---

✧ **12:10:** Oel 5:19

Kodawa Godote ebe du genamane keba ka:na kuluhukutiniya: ba:be komo ebete ibi ba:bo goelameniya: Ba:bene ebete iba:tamo na:goeniya:, “Ba:moe komo Ya:imesiko ba:gala aeno komo hibima: midipi ekaki na:nikiyalama:la:.” Ba:ba tetelo Pitate ibi miya:palenate diya gabodo eta genamamo dito toniya: gabomana:te ebe gala lawekapoma:.

<sup>18</sup> Eta duiduiyalo hegelate da:powalohuya: ba:ba tetelo du genama lawamepi dubate Pitako du genamane keba ka:na kuluhukuniya:, iba:te ba:be mabuma: konomamo ba hanohanohuta ukui bilibilinomoma: eda:hutiya:. ☆ <sup>19</sup> Ba:bene Ko Gawadalagi Heloditi ba:be komo duliya: tabo ba:bo ihatiya: Pitako kohowadima:, huiyatiya iba:te ebe nipo ohowadiya:. Ba:ba tetelo Heloditi ibi Pitakono komoma: konomamo dalateda:liya:, huiyatiya iba:te hibi komo hawakalimima: kamodobutiya:ha:, ba:bema: ebete ebena komo alaholohopi bikiyalamiya: iba:te ba:bi du genama lawamepi dito kanakapulamema:.

### *Godote Ko Gawadalagi Heloditamo Kuba Huiya Dikamiya:*

Ba:be komo da:wibuya: gala hapuni Ko Gawadalagi Heloditi Yudiya hopone Sisaliya ko habamo dito tuya: tete ga:ga:dopolo ba:bolo konemedena:ma:. <sup>20</sup> Ba:bene eta tetelo ebete Taya ba:gala Saidono koko haba netewatamo konomamo da:maubuya:, ba:be mabuma: ba:bi tawakaluba:te ukui bilibilinomoma: eda:huya: mabu ibi hiliyonomate Helodikono hopolo baa:

---

☆ **12:18:** Oel 5:22-24

uwatenakuya. Ba:ba tetelo iba:te Sisaliya ko habamo pelamete Ko Gawadalagino genama umidawa Balastasiko dopamo na:pega:lamiya: ebete ibi mabuma: Helodiko kogelebadimima:.

<sup>21</sup> Ba:bema: Heloditi iba:go tabo kolamagim-ima: kebe tete kihatiya:, ba:be tete da:piya: ebete ebena ko gawadalagino ilina pupuliti tabo anagiya:mida bahilo ba luta iba:tamo tabo ba:bo olamagiya:. <sup>22</sup> Ba:bema: iba:te Helodikono tabo duliya:, ebe ba milimiho ibulunomamo ga:lalo na:huiyuya:, “Atamo dolamagita ebe hopo lumag-iha:, ebe ba: aeno Godola!” <sup>23</sup> Ba:bene Heloditi ba:be tabo kalakalago lawete huiyatiya hibi Godo kadipatiya:ha:. Ba:be mabuma: Kodawa Godokono nopodawate ba:ba tetenomolo ebe anagalimiti, ba:bene ukate ebena apa:mo ogomote ebena tepo ipuwoeno ilina naleme ba tupuimi ba: dito hoiya:. ✧

<sup>24</sup> Ba:ba tetelo Godokono tabote ba:be hopo konomamo ba peto konomoma: ba:bo ediya:. ✧

<sup>25</sup> Ba:gala ba:be atu tetelo Banabasiko ba:gala Soloko iba:te Yelusalemalo oko owatima: da:tuya:, ba:be oko nupula:te iba:te A:ntiyoka ko habamo gala ba kawila Yone Makako ba:bo magahiya:. ✧

## 13

*A:ntiyoka Sose Watowatopa:te Banabasiko Soloko Ūli Okamo Doelamiya:*

<sup>1</sup> Ba:ba tetelo A:ntiyoka ko haboeno sose ipuwalo komo Godokono ukui hawakalimipi

---

✧ 12:23: Da:n 5:20 ✧ 12:24: Ais 55:11 ✧ 12:25: Oel 11:29-30; 15:37

dubu ba:gala komo iya:tulamepi dubu hiliyodopo iba:te ba:bolo nemedenama. Ba:bi dubuino mahilo ba: Banabasiko, ba:gala Simiyonoko ebeno eta mahilo Kilikilidawala, ba:gala Lusiyasiko ebe Sailiniya habanapila, ba:gala Manayaneko gudu deha:poto tetelo Ko Gawadalagi Helodikono menokote dabinami, ba:gala Soloko. <sup>2</sup> Ba:bene eta hegelalo iba:te Kodawa Godoko ba adikumita ebete ibino tolame gabo hidamo kiya:tulamema: baa: nahaheno pola:nuya. Ba:ba tetelo Godokono Gobogobote ibi na:goelamiya;, “La: Banabasiko Soloko ibi netewapi naeno komoma: tama:mo na:miya:ta:la. Ibi nale a:ka:lamiya:mo iba:te naeno eta oko kowatinama:.” ✧

<sup>3</sup> Ba:bene iba:te baa: nahaheno ba pola:na, ibi netewapi mabuma: Godotamo toetoe tabo ga:late, kokoto iba:tamo emowatilameholete uli okamo ba:bo oelamiya:. ✧

*Banabasiko Soloko Iba:te Saipalase Hopolo Ya:sukunu Hido Tabo Dolamagimiya:*

<sup>4</sup> Ba:ba tetelo Godokono Gobogobote Banabasiko Soloko da:noelamiya;, iba:te Selusiya habamo nuluhukuti ba:bolo ko palai boge lawete kehaha: kolomo hapuamo dito na:hiwuya: Saipalase hopamo. <sup>5</sup> Ba:bene ba:be hopeno Salamasi habamo nuluhukuti iba:te Yu tawakalubino hiya:hiya: baidi ibubulamehole genamalo Godokono tabo olamagima:go ba:bo newapatiya:. Ba:ba tetelo Yone Makate oko ipuwalo ibi nowalubilinatuya:. ✧

✧ 13:2: Oel 9:15 ✧ 13:3: Oel 6:6 ✧ 13:5: Oel 12:12; 15:39



6-8 Ba:bene iba:te Saipalase hopodo ba petonato ba:be hopoenno eta habamo ba:bo nuluhukuya:, ba:be haboeno mahilo ba: Peposala. Ba:bolo iba:te eta giwali dubu binumiya:, ebno mahilo ba: Ba-Ya:sutila ba:gala ebno eta mahilo Guliki tabamo ba: Elimasitila. Ba:moe dubu ba: Yunapila, huiyatiya ebete tawakalubi ba iya:tulamena ha:da tabo Godokono mahilamo ba:bo olamaginakui. Ba:ba tetelo Saipalase hopoenno Kapela Ko Gawadalagi ebno mahilo Segiyasi Polasitila, ebete hido mulu ukuidawama: eda:nami, ba:bene ebete Banabasiko ba:gala Soloko ebetamo na:ka:lamiya: iba:godone Godokono tabo kulima:. Huiyatiya ebno hopodalagi Ba-Ya:suti ubihinola, ba:bema: ebete Soloko ba:gala Banabasiko ba duhilame Kapela Ko Gawadalagi na:kiyamiya: ibino tabo hibima: akamida:la:. <sup>9</sup> Buka ka:lamiholedawa, wadiyala ama: niya:tawa Solokono eta mahilo ba: Polotela, ba:bema: Godokono Gobogoboeno helote ebe ba tabuimi, ebete ba:be giwali dubu baidi kodakodalo umilo ba:ma ka:na kiyahamiya:, <sup>10</sup> “Ama: ba: Saitanakono gdulata, ba:gala ama: Godokono tuputupu komo duhimidawama: eda:nata! Iyo, ama:godolo hiya:hiya: ha:da amihoho komo tabonomola! Keka: mabu ama:le Kodawa Godokono tuputupu gabo da:keka:kekiminaka? <sup>11</sup> Ba:bema: ka:lo Godokono kokotote ama: danagalimimina: amia:no baiditi duhuma: keda:hama:ne, iyo, tete ga:ga:dopolo ama: hegeloeno alo a:kuminakamena:ta.”

Ba:ba tetenomolo du konomote ebno ape da:pemuliya: Elimasiti ebno kokotamo ba

ologia:tepale owalubidawa bohowadiya: ebe gabo kiya:tumima: ☆ <sup>12</sup> Ba:bema: kebe komote duluhukuya:, Kapela Ko Gawadalagi Segiyasi Polasiti ba:be komo umiti Godoko hibima: ba:bo midiya:, ba:gala ebete Kodawa Godokono iya:tumi komoma: konomamo hanohanutiya:.

*Polote Pisidiya Hopoen A:ntiyoka Habalo Ya:sukunu Hido Tabo Dolamagiya:*

<sup>13</sup> Ba:bene Polote ebene mabuluba:go ba:be Peposa habalo ko palai boge lawete kehaha: kolomo na:hiwalete Pa:mapiliya hopoen Pega habamo dito tolamiya:. Ba:bolo Yone Makate ibi miya:palete Yelusalema ko habamo gala dito katuya:. ☆ <sup>14</sup> Huiyatiya Polua:te Pega habane tolamete Pisidiya hopoen A:ntiyoka habamo dito nikuliya:, ba:bene iba:te Yu tawakalubino okoha: talona hegelalo ibino baidi ibubulamehole genamamo nalehawaminante komo tawakaluba:go dito nahidiya:. <sup>15</sup> Ba:bene Mosesete Godokono Tutumu Tabo ebene Bukamo da:miya:tiya: ba:gala Godokono Ukui Hawakalimipa:te da:miya:tiya:, ba:bi netewa komokomo genama umipa:te tawakaluba:tamo ba:bo ka:lamiholiya:. Ba:ba tetelo iba:te Poloko ba:gala Banabasiko iba:tamo tabo ba:ma ka:na noemiya:, “Nana:la:, la:godolo a kodakoduia:me tabo ditanamene, wadiyala atamo na:ga:luya:la:.”

<sup>16</sup> Ba:bema: Polote mahigate ebene kokoto hunamo adipatelo na:goiya:, “Isalaela tawakaluba:la:, ba:gala la: Yuha:pi puya:te hibi Godo dadikuminama, la: naeno tabo

nulia:la. <sup>17</sup> A Isalaelanapino iniwala:te Isipiti hopolo kapela tawakalubima: ba eda:hana, aeno Godote ibi uwatete kapiyuimi konomoma: ba:bo midiliya:, ba:bene ebete ebene ko heloamo Isipiti hopone ibi ba:bo uluhukulateliya:. ✧ <sup>18</sup> Ba:bene iba:te 40 gogolo dito hopolo ba wapata:lamena Godotamo temeteme nikamenama:, huiyatiya ba:be tete ga:ga:nomolo ebete ibi hidamo buiya:minalenami, ✧ <sup>19</sup> ba:gala ebete Ka:inane hopolo hiya:hiya: sa:ba:ni kapiyuimipi alukuliti ibino hopo ebene Isalaela tawakaluba:tamo dito ikalamiya:. ✧ <sup>20</sup> Ba: hibila, Godote ba:bi Isalaela tawakalubino iniwali Isipiti hopone duluhukulateliya: ba:ba tetene tupuimiti, iba:te Ka:inane hopo da:pelawiya: ba:ba teta:mo puluhuku, ba: 450 gogo a:petohuya:.

“Ba:bene Godote ibi kowalubilima: komo tabo anagilamepi iba:tamo ikalamiya:, ba:moe komote ba:ba tetene tupuimiti Godokono ukui hawakalimidawa Sa:miyoloko teta:mo puluhukuya:. ✧ <sup>21</sup> Ba:ba tetelo iba:te Sa:miyoloko na:ga:lamiya: ibi ipuwalo ko gawadalagi kadipatema:, ba:bema: Godote Beniyaminakono gu ipuwalo Kisikono gudu Soloko iba:tamo ikalamiya:, ebete 40 gogolo ibino watodawama: keda:nama:. ✧ <sup>22</sup> Huiyatiya Godote Soloko tama:mo ba ihate Da:ibidiko ba:bo adipatiya: ebete ibino eta Ko Gawadalagima: keda:ma:. Ba:ba tetelo Godote Da:ibidikono komoma: tabo ba:ma ka:na olamagiya:, ‘Nale Yesikono

---

✧ **13:17:** Ikuli 1:7; 6:6; 12:51 ✧ **13:18:** Nabas 14:34; Tutumu 1:31 ✧ **13:19:** Tutumu 7:1; Yos 14:1 ✧ **13:20:** Tabo Anagi 2:16; 1Sa:m 3:20 ✧ **13:21:** 1Sa:m 8:5,19; 10:20-24

gudu Da:ibidiko umimo, ebene tepo ipuwa hidonomola, na huiyala, iyo, ebete naeno hiliyonomo ubi komamo a:papamiwatanako.’  
 ✧

23 “Ba:bene Godote kebe tabo dopamo hibinomolo da:goiya: ba:be taboeno komote a tetelo ba:ma ka:na uluhukuya;, ebete Da:ibidikono eta eyono gudu Ya:suku badipatiya;, ebete Isalaela tawakalubino Ka:ka: Mula:lamedawama: keda:ma:.. ✧ 24 Ba:bene Ya:suti ebene oko tupuimihino, dopamo Yonete Isalaela tawakalubi hiliyonomatamo Godokono tabo ba:ma ka:na polamagiya;, iba:te ibino kubane ohobila:hate ba:bene ebete ibi beyamo kowadulatelema:.. ✧ 25 Ba:gala Yonekono oko upula: tete da:taliya;, ebete ibi na:goelamiya;, ‘La:le na pokomo ka:ga:lonakoma? Na Kelisoteha;, ebete naeno gala hapuni ba:pena, iyo, na hidoenoha: nale ebene nato ukulalemema:.’ ✧

26 “Ba:bema: naeno ekaka:la;, la: puya:te A:ibalahamakono eyoni gugudima: deda:hanama ba:gala la: Yuha:pi puya:te hibi Godo dadikuminama, Godote ba:moe ebene ka:ka: mula: tabo a hiliyonomatamo a:poemiya:.  
 27 Huiyatiya Yelusalema habanapi ba:gala ibino watowatopi iba:te Godokono ukui hawakalimipa:te ebene Bukamo dopamo da:miya:tiya;, ba:bi tabo komokomo iba:te hiliyonomo okoha: talona hegelalo a:ka:lamiholenaka, huiyatiya numa:la;, iba:te ba:bi taboeno hibi ipuwa hidamo a:kalawa:la:.

---

✧ 13:22: 1Sa:m 13:14; 16:12; Ohale 89:20 ✧ 13:23: 2Sa:m 7:12-16 ✧ 13:24: Ma:t 3:1-2 ✧ 13:25: Yon 1:20,27

Ba:be mabuma: iba:te Ya:suku ubiha:ma: ba eda:ha ebe anakapumima: tabo ba:bo ihatiya:, huiyatiya iba:te kiya:tawahuya:ha: ba:be ododi komodo Godokono tabote hibima: keda:ma:ne.

<sup>28</sup> Ba:ba tetelo iba:te Ya:suku hoea:mo koemema: ubi dihatiya: ebene kuba nipo ohowadimiya:, huiyatiya iba:te ekelalameheno Paeleteko gala na:kapega:lamiya: ebete ebe kanakapumima:.

✧ <sup>29</sup> Ba:bene Godote Ya:sukunu komoma: kebe komokomo ebene Bukamo dopamo da:miya:tiya:, iba:te ba:bi hiliyonomo komo ebetamo ododiliya:, ba:bene ebete da:hoiya: iba:te ebe keha pihigane adipotete nakola bobo ipuwamo dito ihatiya:.

✧ <sup>30</sup> Huiyatiya Godote hoene ebe gala a:kadipatiya:,

<sup>31</sup> ba:bema: puya:te Ya:sukuba: Ga:lili hopone Yelusalemamo da:tolamiya:, ebete komo hiliyonomo hegelalo hiya:hiya: tetelo iba:tamo uluhukunakui, iyo, iba:te ibino baida:mo Ya:suti hoene ka:ka:mo mahiga komo duminakui, ka:lo iba:te Yu tawakaluba:tamo ebene komo ba:bema: hawakalimina. ✧

<sup>32</sup> “Ale la:tamo da:ga:lutama:, ba:moe ba: Godokono Hido Tabola. Numa:la:, ebete aeno iniwala:tamo kebe tabo hibinomolo da:goiya:,

<sup>33</sup> ba:be taboeno komote a tetelo ba:ma ka:na uluhukuya:, ebete Ya:suku hoene adipatiya:. Iyo, ebete Sam Ohale Buka sapta 2 tetelo Ya:sukunu komoma: ba:ma ka:na goiya:,

‘Ama: ba: naeno Gudulata,

ka:lo na ba: amia:no Nabiwima: eda:mo.’” ✧

<sup>34</sup> Ba:bene Polote ebene tabo moga:melo gala na:kagoiya:, “Iyo, ba: hibila, Godote

---

✧ **13:28:** Ma:t 27:22-23 ✧ **13:29:** Ma:t 27:59-60 ✧ **13:31:** Oel 1:3,8 ✧ **13:33:** Ohale 2:7

Ya:suku hoene adipatiya:, ba:bema: ebene apete kabalema: bobo ipuwamo gala a:katoamene. Ba:bema: Godote ebene Bukalo eta tabo ba:ma ka:na kagoiya:,

‘Naeno gudu, nale Da:ibiditamo ikamehoma: hib-inomolo da:goiya:mo, ba:bi talona ba:gala hibi komokomo ama:tamo kikamehoma:nemata, emedena tetelo ama: kowalubinama.’ ☆

<sup>35</sup> Ba:gala Godokono Bukate eta tetelo na:kagoena,

‘Godo, amia:no helo hawakalimi ipuwado abale komote bobo ipuwamo a:kapa:mene amia:no Hido-talona Okodawa kokubahim-ima:.’ ☆

<sup>36</sup> Ba:bene Polote ba:moe taboeno ipuwa hawakalimilo gala na:kagoiya:, “Numa:la:, ba:moe tabote Da:ibidikono komoma:kagoenaha: Da:ibiditi ba:moe hopolo ba emedena ebe ba: Godokono okodawama: eda:nami, huiyatiya ebete da:hoyia: iba:te ebene ape ebene iniwalino bobo tama:mo nihatete ba:bo abaliya:.” <sup>37</sup> Huiyatiya numa:la:, Godote kebe dawa hoene dadipatiya:, ba:moe Ya:suti bobo ipuwalo kabaliya:ha:.

<sup>38-39</sup> “Ba:bema: naeno ekaka:la:, ale kebe tabo la:tamo dolamagimitama: la: hidamo niya:tawahala:, Ya:suti modobola la:eno kuba egebolelamete la: ebene tuputupupima: komidilima:.” Iyo, Godote Moseseko ipuwado atamo dikaa:mehuiya: ba:bi Tutumu Tabote tawakalubino kuba ododili komoeno hale pahalamililame modoboha:, huiyatiya puya:te

☆ **13:34:** Ais 55:3 ☆ **13:35:** Ohale 16:10

Ya:suku hibima: da:midimina: Godote kuboeno helo ipuwane ibi kuluhukulatelema:ne. ☆

<sup>40</sup> Ba:bema: la: hidamo! La:le ebe hibima: midihino, Godokono ukui hawakalimipa:te dopamo dolamagimiya: ba:be kuba huiyate la:tamo kuluhukuma:ne! Iyo, Godokono tabote ibi ipuwado ba:ma ka:na hawakaluya:,

<sup>41</sup> 'Naeno tabo komokomoma: na diduduputina-menama,

la: hidamo nulia:la:!

Numa:la:, la:eno emedehe tetelo

nale eta ko komo kododima:nemo,

huiyatiya komopa:te ba:moe komoeno ipuwa

la:tamo da:hawakalimimina:,

la: hibima: a:kamida:mata,

ba:be mabuma: la: naeno ododi komo umiti ba hanohanoho

la: dito koha:lahama:nemata!' ” ☆

<sup>42</sup> Ba:bene tabo olamagi da:wibuya:, Poloko Banabasiko iba:te Yu tawakalubino baidi ibubulamehole genamane ba pihiti, tawakaluba:te ibi na:kiyalamiya: eta okoha: talona hegelalo ba:bi atu komokomo ibi gala kakapiya:tulamema:.

<sup>43</sup> Ba:bene ibi hiliyonomate ba:be kapiyuimi habane dikuliya:, komo Yunapi ba:gala Yuha:pi puya:te hibi Godo dadikuminama: iba:te Poloko Banabasiko ba ta:matalenato, ibi netewapa:te komo hidohido tabamo ibi ba:bo owalubili-natuya: iba:te Godokono malemale ipuwalo kodakodalo kemedehonama:.

*Iba:te Eta Okoha: Talona Hegelalo Godokono Tabo Gala Da:kolamagimiya:*

44 Ba:bene eta okoha: talona hegelalo habalubi hiliyonomate pelameholiya: Godokono tabo ulihoma:. 45 Ba:ba tetelo komo Yunapa:te tabo ulihopino iya:wa komo dumiya:, ba:bema: iba:te konomamo ba maubahale Polote dolamagiya: ba:be tabo kubama: ga:lalo ebe ba:bo iduduputimiya:. 46 Ba:bene Poloko Banabasiko iba:te toleheno tabo ba huiya na:ga:luya:, “Godoko ubila ebeno tabote la: Yu tawakaluba:tamo dopamo uluhuku, huiyatiya la: ubiha:ma: eda:hamata. Ba:bema: la: hidohidoenoha: la:le Godogodone wiboha: ka:ka: lawema:, mabu la: ha:kiya la:tamo gigiho ba: a:kalapilamata! Ba:be mabuma: ale la: ba miya:pale a huiyatiya Yuha: tawakaluba:tamo kotolamema:nema:.” ☆ 47 Mabu Kodawa Godote a ba poea:me ebeno Bukoenno eta tabo komamo a ba:ma ka:na tutumua:tiya:,  
 ‘Nale ama: a:ka:miya:mata,

ama:le hiya:hiya: hopo tawakalubi hiliyonomatamo aloma: koneda:nama:,  
 ba:bema: ama:le ba:moe hopo konomamo tote,  
 tawakalubino ka:ka: mula:lelame komo iba:tamo katama:na:ta.’” ☆

48 Ba:bene tabo ulihopi ipuwalo Yuha: tawakaluba:te ba kalakalahuta Godokono tabo hidonomoma: ga:late ebe ba:bo milimihutiya:, ba:gala ibi ipuwalo Godote dopamo wiboha: ka:ka:mo da:ka:lamiya:, ibi hiliyonomate ebeno tabo hibima: ba:bo midiya:.

*Yu Watowatopa:te Ibi Pisidiya Hopone  
 Heloamo Da:noelamiya:*



49 Ba:ba tetelo Kodawa Godokono tabote Pisidiya hopo konomamo ba:bo tuya:,  
 50 huiyatiya A:ntiyoka habalo Yuha:pa:te Godoko dadikuminama:, ibi ipuwalo komo koko kamenakamena ba:gala haba watowatopi dubu, Yunapa:te ibino ukui kubahilamelelamete helo ba:bo ikalamiya: iba:te Poloko Banabasiko iba:tamo komaubahalema:. Ba:bema: ba:bi watowatopa:te ibi netewapa:tamo temeteme ba ikalame ibino hopone heloamo ba:bo noelamiya:.  
 51 Ba:bene haba watowatopa:te ibi ba ulamita, Poloko Banabasiko iba:te ibino nato puhulu moda:midatepalete ibi dito miya:paliya:, iba:te kiya:tawahama: Godokono tete ba: na:pe ebete ibino kuba huiya iba:tamo kopikalamema:. Ba:bene Poloko Banabasiko iba:te Aikoniyama habamo dito tuya:, ✧ 52 huiyatiya iba:te A:ntiyoka habalo da:miya:paliya:, ba:bi Ya:suku ta:matapi Godokono Gobogobote ibino tepo ipuwa ko kalakala komamo ba:bo tabuilamelelamiya:.

## 14

*Poloko Banabasiko Iba:te Aikoniyama Habalo Ya:sukunu Komo Da:hawakalimiya:*

1 Ba:bene Aikoniyama habalo Poloko Banabasiko iba:tamo ba: atu komote kuluhukuya:. Iba:te Yu tawakalubino baidi ibubulamehole genamalo Godokono tabo hidonomamo ba olamagimi, Yunapi ba:gala Yuha:pi hiliyonomo atumu iba:te Ya:suku hibima: ba:bo midiya:. 2 Huiyatiya komo Yu tawakaluba:te hibima: kamidiya:ha:, ba:bema:

✧ 13:51: Ma:t 10:14; Oel 18:6

iba:te Yuha:pino ukui ba kubahilamelelame helo ba:bo ikalamiya: iba:te hibima: midipi ekaka:tamo komaubahalema:.<sup>3</sup> Huiyatiya Poloko Banabasiko iba:te ba:be Aikoniya habalo tete ga:ga:dopo ba emede Kodawa Ya:sukunu malemale emalagidolo komoma: toleheno ga:lanakuya:, ba:bene Kodawate ibino tabo ba heluimi iba:tamo helo ikalamenakui iba:te hiya:hiya: hanohano komo kododilima:.  
 ✧<sup>4</sup> Ba:bema: ba:be haba tawakalubi ipuwalo anagiya:mida komote uluhukuya:, komopa:te Yu tawakaluba:tamo utitatuya: ba:gala komopa:te Ya:sukunu oelamepi dubatamo utitatuya:.

<sup>5</sup> Ba:ba tetelo komo Yunapi ba:gala Yuha:pi iba:te ba:be haba watowatopa:go tabo bihatiya: oelamepi dubatamo koko temeteme ba ikalame nakolamo mapelamete ba:bo kanakapulamema:.  
 ✧<sup>6</sup> Ba:bema: Poloko Banabasiko iba:te ba:moe komo iya:tawate Laikoniya hopoeni Lista haba ba:gala Debi habamo dalahutiya:,<sup>7</sup> iba:te ba:bi haboeno hopodo ba to Ya:sukunu Hido Tabo ba:bo olamagiminatuya:.

*Polote Lista Habalo Nato A:ta:buta:midaleme Dubu Da:hiduimiya:*

<sup>8</sup> Lista habalo eta nato a:ta:buta:midaleme dubuti nemedenami, ebete menokoeno tepone ba:ma ka:na hawakaluya:, ebe pata: iya:tawaha:.  
<sup>9</sup> Eta tetelo Polote Godokono tabo dolamagitiya: ba:be dubuti nulitiya:, ba:bene Polote ebe baidi kodakodalo ba umiho ba:bo iya:tawuya: ebene hibima: midi komoeno helo modobola Godote

ebeno nato kohiduilelemema:ne. <sup>10</sup> Ba:bema: Polote ebetamo ibulunomo na:goiya:, “Ama: mahigate, nuta:!” Ba:ba tetenomolo ba:be dubuti hunamo epategate pata: ba:bo tupuimiya:

<sup>11</sup> Ba:ba tetelo Polote kebe komo kododiya: tawakalubi hiliyonomate ba:be komo umiti ibino Laikoniya hopeno tabamo ga:ga:lo na:ga:luya:, “Aeno netewa hiya:hiya: ida:da:lino gobogobate dubuino holoholamo aeno hopamo hibilo a:puluhuka!” ☆

<sup>12</sup> Ba:bene iba:te Banabasitamomo ibino ida:da:lino Susa mahilo ikamete ba:gala Polotamo eta ida:da:lino Hemisi mahilo akikamiya:, mabu ibi netewapi ipuwalo Poloko ba: tabo olamagi helodawanomola. <sup>13</sup> Ba:be

Lista haba tamelo ibino ida:da:li Susako Adikuminino Genamate na:la:nami, ba:bene Susatamo hawa:goeno ikamehodawate ba:be genamane pete kau-goegoe ba:gala haiyai ilina haboeno kala imi gigihamo ba:bo wadahiya: Poloko Banabasiko iba:tamo kopikalamema:. Ebeta ubila kau-goegoe anakapulamete hawi ibi netewapa:tamo ba ikalame ibi ba:bo kadikulamema:.

<sup>14</sup> Huiyatiya Banabasiko Poloko iba:te ba:be komo dumiya: menemene konomo iya:tawahate, ba:bene iba:te tawakalubi ipuwamo pulila:te ibino menemene kohawakalimima: ibi ha:kiya ibino pupulino ilina anagilamete ga:ga:lo na:ga:luya:, <sup>15</sup> “Mabuluba:la:, la: ba:moe komo badama: kododiutama? A hopo tawakalubila, a la: huiyala, ba:bema: a akadikua:ma:la:!” Ale Ka:ka: Godokono Hido Tabo badahima: la:tamo, ba:ma ka:na la:le ba:makomako ida:da:li adikulame ipuwane ebetamo kohobila:ma:.

---

☆ 14:11: Oel 28:6

Numa:la:, ebe ba: Hunu Haba ba:gala hopo haba ba:gala hiya:hiya: kehaha: kolomo ba:gala ilina hiliyonomo Ododilidawala. ☆

<sup>16</sup> Dopamo tetelo tawakaluba:te ibino kateneno ubi gabodo da:wapata:lamenama: Godote ibi kaduhilamenakuiha:. ☆ <sup>17</sup> Huiyatiya

numa:la:, komo hiliyonomo tetelo ebete ebeno hibi komo hopo habanapa:tamo ba:ma ka:na hawakaliminako, ebete alomo hununi wegola ba poeme la:eno pali ilinate ibino hidohido tetelo apepehonaka, ba:gala ebete la:tamo modobo baa: ba ikalame la:eno tepo ipuwoeno kalakalate a:tabotabohonaka. Ba:bema:

mabuluba:la:, wadiyala la: ba:moe hibi Godo kapiya nadikuma:la:, aha:!” ☆ <sup>18</sup> Ba:ba tetelo Poloko Banabasiko iba:te ba:moe helo tabamo tawakalubi biduhilamiya:, huiyatiya iba:godolo ibi netewapi adikulame ubi kekelalamiya:ha:.

### *Lista Habanapa:te Poloko Nakolamo Da:mapemiya:*

<sup>19</sup> Ba:bene komo Yu tawakaluba:te Pisidiya hopoeni A:ntiyoka haba ba:gala Aikoniyama habane da:pelamiya:, iba:te Lista habanapino ukui kubahilamelelamete helo iba:tamo ba:bo ikalamiya: Polotamo komaubahalema:. Ba:bema: iba:te Poloko nakolamo mapemete ebeno ape habane adimuya:tate hoemo ga:late ba: dito nimiya:patepuya:. ☆ <sup>20</sup> Huiyatiya hibima:

midipa:te galane pelamete ebe tamelo ibino pupamo ba pegagahidi, Polote mahigate atu haba

---

☆ **14:15:** Oel 10:26; Ohale 146:6 ☆ **14:16:** Oel 17:30 ☆ **14:17:** Yel 5:24 ☆ **14:19:** Oel 17:13; 2Kol 11:25

ipuwamo kana:pa:gate, ba:bene eta hegelalo ebe  
Banabasikoba: Debi habamo dito tuya:.

*Poloko Banabasiko Iba:te Siliya Hopoen  
A:ntiyoka Ko Habamo Da:kawiluya:*

<sup>21</sup> Poloko Banabasiko iba:te Debi habalo ba  
nemedede, Ya:sukunu Hido Tabo dolamagiminakui  
hiliyonomo tawakaluba:te ba:be tabo hibilo  
lawete Ya:suku ta:matapima: ba:bo eda:huya:.  
Ba:bene ibi netewapa:te Debi habamo kebe  
gabodo ka:puluhukuya: ba:be atu gabodo  
kawiluya:. Iba:te ba:ma ka:na Lista haba  
ba:gala Aikoniyama haba ba:gala Pisidiya  
hopoen A:ntiyoka habamo da:kanuluhukuya:,  
<sup>22</sup> iba:te ba:bi habahabalo hibima: midipi ba  
nowalubili na:tutumulatelenatuya: iba:te hibima:  
midi ipuwalo kodakodalo kola:mota:hanama:.  
Ba:ba tetelo iba:te hibima: midipa:tamo tabo  
ba:ma ka:na olamagiminatuya:, “Godote Ko  
Gawadalagima: deda:na, ale ba:be Habamo  
kona:pa:la:hama: a dopamo koko temeteme  
ipuwado kotolamema:nema:.” ☆ <sup>23</sup> Ba:gala  
iba:te ba:bi hiya:hiya: habahabalo hibima:  
midipi ipuwalo komo dubu buwatiya: iba:te  
soseno watowatopima: keda:hanama:. Ba:bene  
ibi netewapa:te ibino toetoe tabo olamagimi  
ipuwalo helo kolawema:, baa: nahaheno ba  
lumutita Kodawa Ya:suku ba:bo toemehuya:,  
ebete ba:bi sose tawakalubi hiliyonomo hidamo  
kobuiya:minalenama:, mabu hibila, ba:bi  
tawakaluba:te ibino hibima: midi komo ebetamo  
ihatonomo ihatiya:.

---

☆ **14:22:** Oel 15:32; 1Tes 3:3

24 Ba:bene Poloko Banabasiko iba:te Pisidiya hopodo tote Pa:mapiliya hopamo dito nuluhukuya:, ba:be hopo ba: hunuhunu hakalo ditana ba:be hopola. 25 Ba:bene iba:te ba:be hopoenno Pega habalo Godokono tabo nolamagimiti, ba:be haba miya:pate kehaha: kolomoeno Ataliya habamo dito nihitiya:.

26 Ba:bolo iba:te ko palai boge lawete kehaha: kolomo na:hiwate Siliya hopoenno A:ntiyoka ko habamo gala dito kanuluhukuya:. Ba:moe ba:be habala, hibima: midipa:te ibi dopamo Godokono okamo ba oelame ebe da:toemehuya:, ebete ibi ebenu malemale komamo hidamo kowalubilatema:. Ba:bema: Poloko ba:gala Banabasiko iba:te ba:be oko kuitita:mo da:nuluhukuya: A:ntiyokamo gala dito kawiluya:, ☆ 27 ba:bene iba:te sose tawakalubi hiliyonomo kapiya baha:mo ka:lamiti ibi na:goelamiya:, Godote ibi ipuwado kebe komo kododilinakui ba:gala ebete gabo keba ka:na ka:hiya:miduya: Yuha:pa:te ebenu tabo hibima: komidima:. ☆ 28 Ba: hibila, Poloko Banabasiko iba:te tete ga:ga:lo A:ntiyoka haboenno hibima: midipa:go ba:bo emediya:.

## 15

*Yelusalema Sose Watowatopa:te Yuha:pino Komoma: Da:ga:luya:*

1 Ba:bene komo dubate Yudiya hopone A:ntiyoka ko habamo pelamete hibima: midipi ekaki ba piya:tulame na:pega:luya:,

---

☆ 14:26: Oel 13:1-2 ☆ 14:27: Oel 15:4,12

“Mosesete a Yu tawakaluba:te kododima: diya:tua:menakui, la: Yuha:pi dubate ba:be tama itamida kukala laweheno Godote la:eno ka:ka: a:kamula:lalama:mena:ta.” ☆ <sup>2</sup> Poloko Banabasiko iba:te ba:be tabo duliya: ba:bi dubago tabo ba ga:la koamo ba:bo olowabeletihuiya:. Ba:bema: A:ntiyoka sose tawakaluba:te Poloko Banabasiko ba:gala komo dubu buwatiya:, iba:te Yelusalema ko habamo tolamete Ya:sukunu komo oelamepi dubu ba:gala sose watowatopa:go ba:moe komo hidamo konega:lama: ☆

<sup>3</sup> Ba:bene A:ntiyoka sose tawakaluba:te ibi da:noelamiya:, gabo tetelo iba:te Ponisiya ba:gala Samaliya hopodo ba tolame, Yuha:pa:te kuba ododili ipuwane Godotamo dohobiliya: ba:be komo iba:te hibima: midipi ekaki ba:bo kiyahalamenatuya:. Ba: hibila, puya:te ba:be tabo duliya: iba:te konomamo ba:bema: kalakalahuya:. <sup>4</sup> Ba:bene Polua:te Yelusalema habamo da:nikuliya:, ba:ba tetelo Ya:sukunu oelamepi dubu ba:gala komo sose watowatopi ba:gala komo hibima: midipi, ibi hiliyonomate ibi kalakalago uwatiya:, ba:bene Godote ibi ipuwado Yuha:pi ipuwalo dododilinakui iba:te ba:bi komokomo hiliyonomo ba:bo nikiyahuya:. ☆ <sup>5</sup> Ba:ba tetelo huiyatiya komo hibima: midipi, ibi ba: Pa:lisi kapiyuimipila, iba:te pakaminate helo tabo ba:ma ka:na ga:luya:, “Wadiyala ba:bi Yuha:pi dubate a Yunapino tama itamida kukala na:lawa:mena:, ba:gala la: ibi na:nikiyalamiya:la: iba:te Mosesekono komo Tutumu Tabamo atumu hidamo kopapamila:halenakoma:.”

6 Ba:bene ba:be taboeno komo koga:lama: oelamepi dubu ba:gala komo sose watowatopi iba:te ha:kiya ba:bo kapiyuimiya:. 7 Iba:te tabo tete ga:ga:lo da:ga:lutiya: Pitate ibi ipuwalo mahigate na:goiya:, “Naeno ekaka:la:, la:iya:tawahala Godote la: ipuwane na a:laweni, Yuha:pa:te naeno tabone ebene Hido Tabo uliti hibima: komidima:. ✧ 8 Ba: hibila, Godote hiliyonomo tawakalubino tepo ipuwa iya:tawanomola. Ba:bema: Yuha:pa:te ebene tabo nagodone da:lawi, ebete ba:be komoma: ba kalakala ebene kalakala kohawakalimima: Hido-talona Gobogobo iba:tamo ba:bo ikalami, dopamo a Yunapa:tamo dikaa:miya ba:ba ka:na. ✧ 9 Numa:la:, ba:moe ododi komodo ebete ba:moe komo behawakalimi, ibi ba:gala a Yunapi, a hiya:hiya:ma: keda:hanaha:, mabu hibila, ebete a hiliyonomo aeno hibima: midi komodo aeno tepo ipuwoeno kuba ukulalea:mi. 10 Ba:bema: la: Godotamo temeteme kikamema: ubi badama: kihateonama? A ba:gala aeno iniwali, ale Mosesekono Tutumu ipuwalo demedenamima:, a kamodobonamiha: mabu ba:bi Tutumu menemene ilina wagata keba ka:nala:ka: atamo ba:ba ka:na eda:huya:. Ba:bema: la:eno ukui keba ka:nala:ka:, ba:ma tetelo ale Yuha:pa:tamo atu menemene Tutumu ba:kikalamema:? Ao, modoboha:! ✧ 11 Ulihopa:la:, kalakala konomola, a ba:moe ko komo hibima: na:midinama:, a ba:gala Yuha:pi, a hiliyonomate Kodawa Ya:su Kelisokono malemale kapiyado ka:ka: mula: komo na:lawenama:, tama itamida kukala lawe

---

✧ 15:7: Oel 10:1-43 ✧ 15:8: Oel 10:44; 11:15 ✧ 15:10: Ma:t 11:30; Gal 3:10



komodoha.” ☆

<sup>12</sup> Ba:ba tetelo sose watowatopi hiliyonomate eta tabo kaga:luya:ha; huiyatiya Poloko Banabasiko iba:tamo tete bikalamiya: ibino komo kohawakalimima; ba:ma ka:na Godote ibi ipuwado hiya:hiya: koko hanohano komo Yuha:pi ipuwalo dododilinakui.

<sup>13</sup> Ibi netewapino tabo olamagimi da:wibolamiya; Ya:imesiti huiyatiya komo watowatopa:tamo na:goiya; “Ekaka:la; la: naeno tabo nulia:la. ☆ <sup>14</sup> Saimono Pitate a hidamo a:kiyaa:me, Godote dopamo Yuha:pa:tamo ebeno malemale keba ka:na ka:hawakalimi, ebete hiya:hiya: hopo tawakalubi ipuwane komo uwatete ebenoma: komidilima:.

<sup>15</sup> Ba: hibila, Godokono ukui hawakalimipa:te ya:lo da:hawakalimiya: ba:gala Pitate ka:ma: da:kagoe, ba:bi hiya:hiya: taboeno ipuwa ba: kapiyala, mabu Godokono Bukalo tabote ba:ma ka:na itana,

<sup>16</sup> ‘Ba:moe komo da:wibomene,  
na gala kapete Da:ibidikono genama kakapetema:nemo,  
iyo, ba:be genamate dopamo kagate ka:lo kubanomolo itana,  
huiyatiya nale gala kakapehiduimima:nemo.  
☆

<sup>17</sup> Ba:bema: komo hiya:hiya: hopo tawakaluba:te na ibino Kodawa kohowadinima:na;  
iyo, nale pui ka:ka:lamiholiya:mo,  
ba:bi Yuha:pa:te kopelamema:na:  
naeno gugudima: kopeda:hama:.

---

☆ 15:11: Gal 2:16; Epe 2:5-8 ☆ 15:13: Gal 2:9 ☆ 15:16: A:im 9:11-12

18 Na Kodawa Godote ba:moe komo hibinomolo goemo,  
nale kebe komo ya:lo da:hawakalimiya:mo  
ba:moe ba:be komola.’”

19 Ba:bene Ya:imesiti tabo moga:melo gala na:kagoiya:, “Yuha:pino komoma: nale ba:ma ka:na emalagidolomo, ibi ipuwalo Godotamo dohobila:na ale iba:tamo temeteme a:kikalama:ma:. 20 Wadiyala ale huiyatiya leta ododiti ibi ba:ma ka:na kokiyalamema:nema:. Komopa:te ida:da:la:tamo dikalamenaka iba:te ba:bi ilina hiliyonomo a:kanahanakamena:, mabu ba:bi ilinate Godokono holoholo hapulu dalowa:ma: eda:hana. Ba:gala kamena pilo dubu pilo talonala, iba:te a:kododilinakamena:. Ba:gala kokobe dowa:ga:dililamenaka ba:bi ilina naha talonala, mabu hawiti ba:be katene ipuwalo bitana. Ba:bema: modobola iba:te ba:moi kapiyakapiya tutumamo na:papamila:hanakamena:, eta komamoha:.” ✧

21 Numa:la:, hopo habanapi hiliyonomate a Yunapino komo iya:tawahanomola. Iyo, ya:lo tetenomone tupuimiti ba:ma teta:mo puluhuku hiliyonomo hopoenno habahabalo ale aeno baidi ibubulamehole genamalo Mosesekono Tutumu Tabo hiliyonomo a:ka:lamiholenakuima:, ba:gala ka:lo ba:moi Tutumu Taboenno hiya:hiya: komo ale okoha: talona hegela hiliyonomolo a:hawakalilamenakoma:.”

*Sose Watowatopa:te Leta Tabo Da:miya:tiya:  
Yuha:pi Hibima: Midipi Ekaka:tamo*

<sup>22</sup> Ba:bene Ya:sukunu oelamepi dubu ba:gala komo sose watowatopi, iba:te komo hibima: midipi hiliyonomago Ya:imesikono tabo hidoma: ga:lalo ibi ipuwalo komo dubu buwatiya:, Poloko Banabasiko bana kotolamema: A:ntiyoka ko habamo. Ba:ba tetelo iba:te Yudasiko ebena eta mahilo Basabasitila, ebe ba:gala Sailasiko buwatiya:, mabu ibi netewapa:te ekaki ipuwalo koko dubuma: eda:nama:. <sup>23</sup> Ba:bene ba:bi dubate A:ntiyokamo katama: Yelusalema sose watowatopa:te leta tabo ba:ma ka:na miya:tiya:,

A Ya:sukunu oelamepi dubu ba:gala sose watowatopi, a ba: la:eno nani nabima: deda:hanama:, ale ba:moe leta ba:bema: poemema:

La: Yuha:pa:te A:ntiyoka habalo ba:gala Siliya hopolo ba:gala Silisiya hopolo demedehonama, la: aeno ekaka:te Godoko hibima: da:midinama, nonolata.

<sup>24</sup> Hibila, a ulima: komo tawakalubi ha:kiya ibino ubilo agodone pelamete ibino tabamo la:tamo menemene ba pikalame la:eno ukui a:pekubahilamiya:, huiyatiya ibi ale kapoelameha:. <sup>25</sup> Ba:bema: a ukui kapiyama: miditi tabo ba:bo ihatema: komo dubu Poloko Banabasiko bana kopoelamema:, iba:te la:eno ukui kopetuputupuilamema:. Ba: hibila, Poloko ba:gala Banabasiko ibi ba: aeno hidohido mabulubila, <sup>26</sup> ba:gala ibi netewapa:te Kodawa Ya:su Kelisoko kapiyatamo papamila:lo ebena oko mabuma: ibino ka:ka: gobogobamo dito miya:tiya:. <sup>27</sup> Ba:bema: ibi kowalubilinapema: ale Yudasiko ba:gala Sailasiko ibi atumu na:kapoelamema:, ale kebe tabo

ba:moe leta ipuwamo da:miya:tema: iba:te  
 ba:bi atu komokomo la: ibino tabonomamo  
 kopikiyalamema:na:ta.

<sup>28</sup> Ba: hibila, Godokono Gobogobote  
 a da:kapiyuia:mi ba:bema: aeno ukui  
 ba:ma ka:na itana, a ubihinola eta  
 menemene la:tamo ikalame, huiyatiya  
 la:le ba:moi kapiyakapiya tutumamo  
 na:papamila:hanakuya:la: ☆ <sup>29</sup> Ba:ma ka:na  
 komopa:te ida:da:la:tamo dikalamenaka la:  
 ba:bi ilina a:kanahanakamata, ba:gala kokobe  
 dowa:ga:dililamenaka ba:bi ilina naha talonala  
 mabu hawiti ba:be katene ipuwalo bitana,  
 ba:gala la: kamena pilo ba:gala dubu pilo  
 a:kododilinakamata. Ba:bema: la:le ba:moi  
 komo hibilo talonama: da:midilinakoma, ale  
 la:godolo eta komo kubama: a:kaga:lama:.  
 Nonolata, ba:moe aeno leta tabo kuititila.

<sup>30</sup> Ba:bene Yelusalema sose watowatopa:te  
 duwatiya: ba:bi dubu ba:moe letago  
 da:noelamiya:, iba:te A:ntiyoka ko habamo  
 nikuliti hibima: midipi hiliyonomo kapiyuimi  
 habamo ba:bo ka:lamiya: leta iba:tamo  
 kikalamema: <sup>31</sup> Ba:bene A:ntiyoka sose  
 tawakaluba:te leta ka:lamiholete koamo  
 kalakalahuya: mabu ba:be tabote ibi hibilo  
 owalubiliya: <sup>32</sup> Ba:ba tetelo Yudasiko Sailasiko  
 iba:te tete ga:ga:dopolo hibima: midipi ekaki  
 iya:tulame tabamo ba owalubilita ba:bo  
 heluilamiya:, mabu hibima: midipi ipuwalo ibi  
 ba: Godokono ukui hawakalimipila. <sup>33</sup> Ba:bene  
 iba:te komo hegela hiliyonomo ba:bolo emedete,

---

☆ 15:28: Ma:t 23:4

eta hegelalo hibima: midipi ekaka:te ibi mabuma: Godotamo ba toetoeho ubi ba:bo ihatiya: ibi kalakalago Yelusalema sose watowatopa:tamo gala kakapoelamema:, <sup>34</sup> huiyatiya ba:ba tetelo Sailasiko ubila ba:bolo kopekagama:, ba:bema: ebete Yudasikoba: Yelusalemamo gala kapiya:ha:.\*

*Poloko Banabasiko Iba:te Oko Ipuwalo  
Hiya:hiya: Da:tuya:*

<sup>35</sup> Ba:ba tetelo Poloko Banabasiko iba:te A:ntiyoka ko habalo tete ga:ga:dopo ba emede, komo okopa:go Kodawa Ya:sukunu tabo ba olamagimi tawakalubi ba:bo iya:tulamenakuya:.

<sup>36</sup> Ba:bene komo hegela da:petohuya: Polote Banabasitamo na:goiya:, “Ale dopamo Kodawoeno tabo kebe hiya:hiya: habahabalo da:nolamagiminakuima:, wadiyala a ba:bi habahabamo gala kakatoma:nema: aeno ekakino hibima: midi komo konulamelelamema:.”

<sup>37</sup> Ba:ba tetelo Banabasiko ubila Yone Makako iba:go tote, ebete oko ipuwalo ibi konowalubilima:, ☆ <sup>38</sup> huiyatiya Poloko ubihinola, mabu dopamo tetelo Makate Pa:mapiliya hopolo ibi miya:palete oko ipuwane dito palahuliya:, ba:ma ka:na ebete iba:go oko kuitita:mo kanuluhukuya:ha:. ☆ <sup>39</sup> Ba:be mabuma: Poloko Banabasiko iba:te koamo olowabeletihuiti hiya:hiya: gabodo ba:bo tuya:, ba:ma ka:na Banabasiti Makako lawete ko palai boga:go

---

\* **15:34:** Oel 15:34 komoeno tabo Lukuti bukamo kamiya:tiya:ha:, huiyatiya ebene buka ododi gala hapuni eta hibima: mididawate miya:tiya:. ☆ **15:37:** Oel 12:12,25

☆ **15:38:** Oel 13:13; Kol 4:10

kehaha: kolomo dito na:hiwuya: Saipalase hopamo, <sup>40</sup> huiyatiya Polote Sailasiko lawete eta gabodo dito katuya:. Ba:ba tetelo A:ntiyoka haboeno hibima: midipi ekaka:te Poloko Sailasiko mabuma: Kodawa Godoko betoemehuya:, ebete ebenu malemale komamo ibi hidamo kowalubilatema:, <sup>41</sup> ba:bene ibi netewapa:te Siliya ba:gala Silisiya hopodo ba to, ba:bi hopoeno hiya:hiya: sose tawakalubino hibima: midi ipuwalo ibi ba:bo kodakoduilamenatuya:.

## 16

*Timotiti Poloko Sailasiko Kowalubilima: Oko Ipuwamo Da:pa:guya:*

<sup>1</sup> Ba:bene Polote Debi haba ba:gala Lista habamo nuluhukuti eta Ya:suku ta:matadawa ba:bo numiya:, ebenu mahilo Timotitila. Timotikono menoko ba: Yunapi kamenala ba:gala ebe hibima: mididawala, huiyatiya ebenu nabiwi Yuha: lumagila, ebe ba: Guliki hoponapima: eda:nami. ☆ <sup>2</sup> Lista ba:gala Aikoniyaama habalo demedehonama: ba:bi hibima: midipi hiliyonomate Timotikono emede komo iya:tawahate hidonomoma: ga:lanakuya:, ☆ <sup>3</sup> ba:bema: Poloko ubila Timotiti Godokono oko ipuwalo eba:go pata:. Huiyatiya ba:be hopolo demedehonama: ba:bi Yunapi hiliyonomate ba:moe komo biya:tawahuya:, Timotikono nabiwi ba: Guliki hoponapila ba:bema: Timotiti Yunapino tama itamida kukala kalawiya:ha:. Ba:be mabuma: Polote

☆ **16:1:** Oel 14:6; 2Tim 1:5 ☆ **16:2:** Pil 2:19-22

Timotiko eta okamo magataheno, Yunapino ukui komodobuilamema: ebete Timotiko dopamo tama itamida iya:tawa lumagitamo noemiya: ba:be komo konelawema:. <sup>4</sup> Ba:bene Polua:te Timotiko lawete komo habahabamo kapimilo da:tolamenakui, iba:te Yelusalema sose watowatopi ba:gala oelamepi dubagodone kebe tutumu dopamo duwatiya:, ba:bi komokomo benehawakalilamenakuya: hibima: midipa:te ba:bi tutumamo kopapamila:halenama:. ☆

<sup>5</sup> Ba:bema: hibila, ba:be hopo konomolo Godote sose tawakalubino hibima: midi ipuwalo ibi ba heluilame, komo hegela hiliyonomolo ibino kuitititi hunamo odolo kekelanamiha:.

*Polote Ma:sadoniya Hopamo Kotoma: Hiyo Da:watahaniya:*

<sup>6</sup> Ba:ba tetelo Godokono Gobogobote Polui na:duhilamiya: iba:te A:isiya hopolo ebena tabo konolamagimima:. Ba:bema: iba:te Piligiya ba:gala Galesiya hopodo ba tolame ☆ <sup>7</sup> Misiya hopo tatalia:mo da:nikuliya:, ibi ubila eta Bitiniya hopamo konogomoma: huiyatiya Ya:sukunu Gobogobote ibi gala na:kaduhilamiya:. <sup>8</sup> Ba:be mabuma: iba:te Misiya hopodo tolamete kehaha: kolomoeno Talowase habamo dito nepalaguya:. <sup>9</sup> Ba:be dulu Polote hiyolo Ma:sadoniya dubu buminiya:, ebete utinate Poloko ba:ma ka:na toemehoniya:, “Ama: a owalubima: Ma:sadoniya hopamo na:pa:hiwuya:.”

<sup>10</sup> Ba:bene eta duiduiyalo ale Polokono hiyo komo iya:tawahate tabo ba:ma ka:na ga:luya:ma:,

---

☆ **16:4:** Oel 15:23-29 ☆ **16:6:** Oel 18:23

“Godote ebeno ubi atamo a:hawakalimi, ale Ma:sadoniya hopo tawakaluba:tamo ebeno Hido Tabo konolamagimima:.” Ba:bema: ba:ba tetenomolo ale ilina hiduilamete ba: dito tupuimiya:ma:.

*Lidiyate Ya:suku Hibima: Da:midiya:*

<sup>11</sup> Ba:bene ale ko palai boga:mo ololote Talowase haba ba miya:pa kehaha: kolomoeno Sa:mota:si hopamo ba:bo na:hiwaliya:ma:, ba:bene eta hegelalo ale gala katupuimiti Niyapolisi habamo dito nikuliya:ma:. <sup>12</sup> Ba:bene a haka gabodo gala katolamete Pilipai ko habamo ba:bo nikuliya:ma:, ba:be Pilipai haba ba: Ma:sadoniya hopoenono konomo habala, ba:bema: komo Loma habanapi hiliyonomate ibino hoponomone pelamete ba:be habalo pemedehonama:. Ba:bene ale komo hegelalo ba:bolo emeda:tepate, <sup>13</sup> Yu tawakalubino okoha: talona hegelalo ale ba:be haba miya:pate tuli dodamo dito nepalaguya:ma: mabu a ba:ma ka:na emalagidoluya:ma:, diyala, Yunapi kapiyakapiyate Godotamo toetoe tabo ga:lama: ba:bamo da: pekapiyuimimina:. Ba:bene komo kamenakamenate kapimilo da:pola:nuya:, ale ibi nulamete iba:go nahiditi tabo ba:bo nega:luya:ma:. <sup>14</sup> Ba:bi kamenakamena ipuwalo eta dogodogodawate na:lutiya:, ebeno mahilo ba: Lidiyatela, ebe ba: Tayataila habanapila ba:gala ebete hawihawi kaliko kolowami ipuwalo koko mani buwatanakui. Ba:moe kamenate hibi Godo badikuminakui, ba:bene Polote Ya:sukunu komoma: tabo dolamagiya:, Kodawate ebeno tepo ipuwa ba:bo a:hiya:midamiya: ebete tabo



hibinomolo kolawema:.<sup>15</sup> Ba:bema: Lidiyako ba:gala ebena genamanapi, ale ibi beyamo wadulatelete ebete a ba:ma ka:na kiyaa:miya:, “La:le na Kodawa Ya:sukunu eta hibima: mididawama: hibilo da:ga:lama, wadiyala la: pelamete naeno genamalo na:pemediya:la:.” Ba:bene ebete a koamo da:toea:mehuya: ale ebena tabamo papamila:hate eba:go dito pelamiya:ma:.

*Pilipai Ko Haboeno Watowatopa:te Poloko Ba:gala Sailasiko Du Genamamo Diya:hekiya:*

<sup>16</sup> Komo hegela da:petohuya:, eta tetelo ale Godotamo toetoe tabo ga:la habamo gala da:katolamiya:ma:, gabo tetelo komopino huiyaha: oko bohelete ago ba:bo aluguya:. Ebe kuba gobogobagoenola, ba:be kuba gobogobote ebena olamagi ipuwado tawakalubi begoelamenakui kebe hiya:hiya: komate iba:tamo dikulimina:, ba:bema: ba:be boheleno namutuluba:te ebena pakani komo ododi ipuwado tawakaluba:godone koko mani buwatenakuya:.<sup>17</sup> Ba:bene ba:be bohelete aeno gala hapuni Poloko ba:gala a ba ta:matoe gaa:tepahalo ba:ma ka:na negoiya:, “Ba:moi dubu ba: Hununomo Godokono okopila! Iba:te la: kokiyalamema:na:ta la: ka:ka: mula: komo kebe gabodo na:ka:laweoma!” ☆ <sup>18</sup> Komo hiliyonomo hegela ebete atamo ba: ba:ba ka:na ewagelenakui, ba:bene eta tetelo Polote menemenema: eda:te boheletamo ohobigate kuba gobogobo ba:bo kiyahamiya:, “Nale Ya:su

---

☆ **16:17:** Mak 1:24

Kelisokono mahilamo ama: bikiyahamemata, ama: ebegodone nuluhuka!” Ba:ba tetenomolo kuba gobogobote bohelegodone ba: dito uluhukuya:

<sup>19</sup> Ba:bema: boheleno namutuluba:te ba:moe komo umiti iya:tawahuya:, ba:be bohele ipuwado ibino mani lawe gabo ba: a:wibo. Ba:moe mabuma: iba:te Poloko ba:gala Sailasiko heloamo uwatete, ba:be Pilipai ko haboeno watowatopa:te kebolo ka:pola:nuya: ba:be kolowami habamo ba:bo wadimuya:taliya:. <sup>20</sup> Ba:bene iba:te ba:bi Loma gabomani dubuino holoholo hapuamo ibi magatalete na:nega:luya:, “Ba:moi Yunapi dubu netewa iba:te aeno haba bekubahimina! ☆ <sup>21</sup> Ibino tutumu hiya:la, a Lomanapino tutumu huiyaha:, ba:bema: ibino iya:tumi komote a bikiyaa:mena aeno hidohido kukala kowakalamima:!” <sup>22</sup> Ba:bene ba:ba tetelo komo habalubi hiliyonomate Poluino ododili komokomoma: atu kuba tabo bekaga:luya:.

Ba:bema: Loma gabomani dubate ibi netewapino kaliko heloamo pipikulamelelamete komo alaholohopi ba:bo kiyalamiya: ibi giya:pa:pa:mo ka:na:miga:latilima:. ☆ <sup>23</sup> Ba:bene ibi kubanomamo a:na:miga:latiliti iba:te Poloko ba:gala Sailasiko du genamamo niya:hekete, ba:bene du genama umidawa na:kiyamiya: ebete ibi hidamo kulamenatema: iba:te alahutikapoma:. <sup>24</sup> Ba:bema: du genama umidawate ba:be tabo duliya:, ebete ibi du genama ipuwanomamo magatalete ibino nato

keha gugamo newadulatelelamete ibi dito  
nimiya:paliya.

<sup>25</sup> Ba:be du iwa tetenomolo Poloko Sailasiko  
iba:te Godotamo toetoehonakui komo adikumi  
ohale akalapihonakuya:. Ba:bene gabomana:te  
komo dubu ibino kuba ododili mabuma: du  
genamamo ya:lo da:miya:tiya: ba:bi dubate  
Poloko Sailasiko ibino komo ba ulihona, <sup>26</sup> ba:ba  
tetenomolo ko wima:la:te penate du genama  
kubanomamo ba padegetena, gigihote ha:kiya  
a:hilamenate du genamanapino kokotoeno auli  
halete ha:kiya ba:bo ta:teholameniya:. <sup>27</sup> Ba:bene  
du genama umidawate ebene genamanomolo  
mahiganate du genamoeno gigiho ya:lo a:hilame  
da:pulameniya: ebete nemalagidoloniya:, du  
genamanapi hiliyonomate ba: alahutiha.  
Ba:bema: ebete tole konomo lawenate ebene  
alaholo gili magubutinate ebe ha:kiya ebene  
ape ahohamidana: ba ewagelena, ☆ <sup>28</sup> ba:ba  
tetenomolo Polote ba:be komo uminate ebe  
na:goepatemeniya:, “A:iye! Ama: ha:kiya  
ama: akanakapuma:la:! A hiliyonomo moela,  
kalahutihoha:!”

<sup>29</sup> Ba:ba tetelo du genama umidawate  
ebene hopopi begoelameniya: iba:te alo  
kowadahenama:, ba:bene ebete du genama  
guamo tola:go tiyonomolo na:pa:ganate, Poloko  
Sailasiko ibino nato mabamo neganate ba:bo  
nilililaniya:. <sup>30</sup> Ba:bene ebete ibi netewapi  
du genamane puluhukulatelenate ba:bo  
pegoelameniya:, “Koko dubala:, na bada komo  
ododiti Godogodone ka:ka: mula: komo ebo

---

☆ **16:27:** Oel 12:18-19

na:ka:lawemo?” ☆

<sup>31</sup> Iba:te na:huiyaniya;, “Ama: Kodawa Ya:suku hibima: na:mida;, ba:bene ebete ama: ba:gala amia:no genamanapino ka:ka: komula:lendamema:na:ta.” <sup>32</sup> Ba:bene iba:te du genama umidawa ba:gala ebene genamanapa:tamo Kodawa Ya:sukunu tabo ba olamagimina ebene komo ba:bo hawakaliminiya:; <sup>33</sup> Ba:bema: ba:ba tetenomolo du genama umidawate ibi netewapino bugumu ukulalelamente, iba:te huiyatiya ebe ba:gala ebene genamanapi hiliyonomo beyamo dito wadulateniya:; <sup>34</sup> Ba:bene du genama umidawate Poloko Sailasiko ibi ebene genama guamo magatalenante baa: ba:bo nikalamentiya:; Ba: hibila, ebe ba:gala ebene genamanapa:te konomamo kalakalahaniya:; mabu iba:te ba:be dulu ibino hibima: midi komo Godotamo a:miya:teniya:.

<sup>35</sup> Ba:bene hegelate da:powalohuya: Loma gabomani koko dubate komo polisi dubu du genama umidawatamo ba:moe tabago poelamiya:; “Ama:le ba:bi dubu netewa du genamane dito nuluhukulatela:.”

<sup>36</sup> Ba:bene du genama umidawate Poloko atu tabo bekanikiyamiya:; “Gabomani koko dubate tabo a:poema:; nale ama: ba:gala Sailasiko la: ba:moe du genamane kuluhukulatelema:; Ba:bema: ka:lo la: uluhukuti kalakalago na:toala:.”

<sup>37</sup> Huiyatiya Polote ba:bi polisi dubu ulamelo iba:tamo na:goiya:; “Ao, ale dito

a:kuluhukama:. La:eno koko gabomani dubate ha:kiya na:pelama:mena: a kopuluhukua:tema:, mabu a netewapa:te ba:moe hopolo Loma gabomanino pepago wapata:nama:,\* ba:gala ale kuba ododihino iba:te aeno komo hidamo kanagiya:midaa:meha:, iba:te huiyatiya a giya:pa:pa:mo a:na:miga:titi du genamamo dito iya:hekiya:. Ba:bema: ka:lo ibi ubila a diya gabodo gelebadia:go dito koea:mema:. Ao, iba:te dopamo a na:pua:ma:mena:!”

<sup>38</sup> Ba:bene polisi dubate tolamete Polokono tabo koko gabomani dubu da:nikiyalamiya:, ba:ba tetelo ba:bi dubate Poloko Sailasiko Loma gabomanino pepago wapata: komo uliti koamo toletolehuya:. <sup>39</sup> Ba:bema: iba:te pelamete Poloko Sailasiko iba:tamo nolata tabo pega:late ibi konomamo petoelameholiya:, iba:te Pilipai ko habane eta hopamo gelebadia:go kotoma:. <sup>40</sup> Ba:bene ibi netewapa:te du genamane puluhukuti, iba:te tote dopamo Lidiyakono genamamo nodolote,

---

\* **16:37:** Poloko tetelo Loma gabomana:te ibino Itali hoponapi kapiyatamo ba:bako pepa ikalamehokenakuya:, iba:te komo hiya:hiya: hopolo ba wapata:lame ba:bi hopoenno gabomanino okopa:te temeteme iba:tamo ikalamekapoma:. Ba:bema: ba:bako pepagoeno lumagiti hibi kuba ododiha: tetelo eta gabomani dubuti ebeno komo hidamo anagiya:midamehenno temeteme ebetamo dito dikamemene, ba:be mabuma: Loma koko gabomana:te pelamete ba:be gabomani dubutamo konomo kuba huiya kopikamema:na:. Poloko Itali hoponapiha:, ebe Yu lumagila. Huiyatiya ebete Tasase ko habalo da:hawakaluya:, ba:ba tetelo ebete Loma gabomana:godone pepa a:lawiya:, mabu Loma gabomana:te Tasase habanapa:tamo konomamo ba kalakalaha ibi hiliyonomatamo ba:bako pepa dito ikalameholiya:, iba:te ibino Itali hoponapa:tamo dikalamenakui ba:ba ka:na.

ba:bolo iba:te hibima: midipi ekaki da:nulamiya:, komo owalubi tabo nikiyahalamete Pilipai ko habane ba: dito tuya:.

## 17

### *Tesalonaika Ko Habalo Ko Mauba Komote Duluhukuya:*

<sup>1</sup> Ba:bene Poloko Sailasiko iba:te A:mapipolisi haba ba:gala A:poloniya habado tote Tesalonaika ko habamo ba:bo nuluhukuya:, Yunapino eta baidi ibubulamehole genamate ba:bolo na:la:nami. <sup>2</sup> Ba:bene Polote komo habahabalo keba ka:na ka:pododinakui ebete Tesalonaika ko habalo ba: atumu kapododiya:, ebete netewa-kapiya okoha: talona hegelalo Yunapino baidi ibubulamehole genamamo nodolonakui Godokono Buka taboeno komokomo iba:tamo ba:bo nolamaginakui. <sup>3</sup> Ba:bene ebete hiya:hiya: taboeno ipuwa ba hawakalilame ibi hibirnomolo ba:ma ka:na iya:tulameholiya:, Godote ya:lo tetelo dihatiya: ba:be ebene nopo ipuwado Kelisote puluhukuti, tawakaluba:godone koko temeteme puwatete, hoe ipuwane gala kakamahigama:ne. Ba:bema: Polote iba:tamo na:goiya:, “Ba:moe Kelisoko nale ebene komo la:tamo dolamagimo, ebe ba: Ya:sutila! Hoe ipuwane gala a:kamahiguya:!”

<sup>4</sup> Ba:ba tetelo komo Yunapa:te ba:be taboeno hibi komo lawete Poloko Sailasiko bana kapiyama: ba:bo eda:huya:, ba:gala ba:be Guliki hopolo demedehonama:, komo ba:bi Yuha:pa:te hibi Godo dopamo dadikuminama: ba:gala komo Yuha:pino koko watowatopi

kamenakamena atumu, ibi hiliyonomate kapimilo hibima: ba:bo midiya:.<sup>5</sup> Huiyatiya komo Yu tawakaluba:te ba:bi Yuha:pino hibima: midi komo dulamelelamiya:, ba:be mabuma: iba:te maubahalete ilina kolowami habamo tolamete, komo hiya:hiya: kuba ododilipi dubu nuwatete iba:go kapimilo konomo mauba komo ba:bo nadipatiya:. Ba:bema: iba:te haba konomolo helo adipatelo eta dubu Ya:isonikono genamamo gahugahulu tolamete gigiho newakalamiti Poloko Sailasiko ba:bo noholiya:, iba:te ibi nuwatete tawakaluba:tamo kopuluhukulatelema:.<sup>6</sup> Ba:ba tetelo iba:te ibi netewapi nipo noholete huiyatiya Ya:isoniko ba:gala komo Ya:suku ta:matapi genamane ba:bo wadimuya:taliya: ba:be haboeno gabomani dubatamo. Ba:bene iba:te gabomani dubatamo ibulunomamo na:ga:luya:, “Ba:moe hopo konomo da:kubahimina ba:bi dubate aeno habamo a:pikuliya:!”<sup>7</sup> Ba:gala ba:moe eta dubu Ya:isoniti ba:bi kuba ododilipi kalakalago uwatete ebena genamalo laha haba iba:tamo ikalami. Ibi hiliyonomate Konomo Gawadalagi Sisakono kukala bewakalamina, mabu iba:te na:ga:lana eta Ko Gawadalagi ba:luta, ebena mahilo ba: Ya:sutila!” ✧

<sup>8</sup> Ba:bene habalubi hiliyonomo ba:gala gabomani dubate ba:be tabo uliti ukui bilibilinomoma: ba:bo eda:huya:. Ba:bema: ibi ipuwalo hiya:hiya: tabo konomamo ba ga:luta<sup>9</sup> gabomana:te Ya:isoniko ebena mabuluba:go ibi na:kiyalamiya:, “Wadiyala la:eno kuba mabuma:

---

✧ 17:7: Luk 23:2; Yon 19:12

mani atamo kohuiyama:nemata, huiyaheno  
ale la: du genamamo koniya:hekema:na:ta.”  
Ba:ba tetelo gabomana:te iba:godone mani  
uwatelamete ibino genamamo ba: dito  
noelamiya:.

*Beliya Habanapa:te Ya:sukunu Tabo Hido Mulu  
Ukuia:go Da:lawiya:*

<sup>10</sup> Ba:bema: ba:be dulu hibima: midipi  
ekaka:te Poloko ba:gala Sailasiko ba:be  
habane dito oelameniya: Beliya habamo,  
ba:bene iba:te ba:bamo nuluhukunate, eta  
hegelalo iba:te Yunapino baidi ibubulamehole  
genamamo dito nodoluya: <sup>11</sup> Ba:ba tetelo  
Beliya habanapa:te ibino tepo ipuwoeno  
gigiho a:hilamiya: Ya:sukunu tabo hido mulu  
ukuia:go kolawema:, Tesalonaikanapa:te  
dewageliya: eba ka:naha: Beliyana:te  
huiyatiya hegela hiliyonomolo Godokono Buka  
taboeno komokomo da:ka:lamiholelenakui, ibi  
ipuwalo ba:bi komoeno ipuwa hidamo ba ga:la  
hibi komo ba:bo iya:tawahanakuya:, mabu  
ibi ubi konomola ba:moe komo umi, Polote  
iba:tamo dolamagiya: ba:be tabo da: hibila: o  
da: ha:dala: <sup>12</sup> Ba:bema: ibi ipuwalo komo  
Yunapi hiliyonomate Ya:sukunu tabo hibima:  
na:midiya:, ba:gala ba:be atu tetelo ba:be Guliki  
hopolo demedehonama: ba:bi Yuha:pino koko  
watowatopi kamenakamena ba:gala dubu  
atumu, komo ibi hiliyonomate Ya:sukunu tabo  
kapimilo ba:bo lawiya:.

<sup>13</sup> Huiyatiya ba:ba tetelo Tesalonaika ko  
habalo demedehonama: ba:bi Yu tawakaluba:te  
Polote Godokono tabo Beliya habalo



da:nolamagiya:, iba:te ba:be komo uliti ba:bamo tolamete Belianapa:tamo helo ba nikalame ibi ba:bo nadipalателиya: iba:te Polotamo komaubahalema:. <sup>14</sup> Ba:ba tetenomolo hibima: midipi ekaka:te Poloko kehaha: kolomoeno eta habamo komo dubago ba: dito noemiya:, huiyatiya Sailasiko Timotiko iba:te Beliya habalo ba:bo pipikuliya:, iba:te Polokoba: katuya:ha:. <sup>15</sup> Ba:bene Poloko da:buiya:minuya: ba:bi Belianapi dubate boge lawete eba:go A:tenese ko habamo da:nikuliya:, ba:ba tetelo ibino habamo gala kakawilalema: ba ewagelita, Polote ibi na:kiyalamiya: Sailasiko Timotiko iba:tamo tabo katama:, iba:te A:tenesa:mo ebetamo tiyolo kopuluhukuma:.

*Polote A:tenese Ko Habalo Ida:da:li Adikulamepa:tamo Godokono Tabo Dolamagiya:*

<sup>16</sup> Polote Sailasiko Timotiko ibino pe komo ba latimi, ba:be A:tenese ko habalo ida:da:li adikulame komokomo hiliyonomo dulameholiya:, ebete tepo ipuwalo menemenenomoma: ediya:. <sup>17</sup> Ba:bema: ebete Yunapino baidi ibubulamehole genamalo ibi ba:gala komo Yuha:pa:te hibi Godo dadikuminama:, ebete ibi hiliyonomatamo Godokono Buka taboeno ipuwa komokomo konomamo olamaginakui, ba:gala komo hegela hiliyonomolo ebete kolowami habalo dito da:wapata:lamitanakui ba:bi tawakaluba:tamo atu komokomo bekaolamaginakui. ☆ <sup>18</sup> Ba:bene Polote A:tenese habanapa:tamo Ya:sukunu hoene mahiga komo da:hawakalimiya:, iba:te ibino

---

☆ **17:17:** Oel 18:19

ukuilo nemalagidoluya: Ya:suku ba: eta hopo ida:da:lino gobogobola, ba:bema: komopa:te na:ga:luya:, “Ebe ubila ale muhulu hopoeno eta ida:da:lino komo kota:matama:.” Ba:bene ibi ipuwalo komo Epikuliya kapiyuimipi\* ba:gala Stowika kapiyuimipino† iya:tulamepa:te Polokoba: olowabeletihui da:tupuimiya:, komopa:te ebe walitilo na:ga:luya:, “Ba:moe wato ko dubuti daedae tabo dolamaginako, ebeno ipuwa badala:ka:?”

<sup>19</sup> Huiyatiya komo iba:te Polotamo hido tete ba ikame ebe ibino A:tenese haboeno mulupino ahidi baha:mo ba:bo magatuya:, ba:be ahidi bahino mahilo ba: Aleyopagasela. Ba:ba tetelo Polote ibino holoholo hapuamo da:nuluhukuya: iba:te ebe nalatediya:, “A ubila ama:le a na:kiyaa:ma:, ba:moe uli iya:tulame tabo dolamaginaka keba ka:nala:ka:?” <sup>20</sup> Mabu ama:le dolamagina ba:be taboeno komokomo aeno uliho ipuwalo hiya:nomoma: eda:hana,

---

\* **17:18:** Buka ka:lamiholedawa, wadiyala ama: ba:moe komo niya:tawa. Poloko tetelo Epikuliya tawakalubi ba: Guliki honapino kapiyuimi etala. Iba:te ibino ta:matapi ba:ma ka:na iya:tulamenakuya:, hiya:hiya: ida:da:lino gobogoboeno helo kitanaha:, ba:bema: wadiyala tawakaluba:te ibino tole komokomo gobogobamo ba miya:te kateneno ubilo kalakalago dito nemedehamena:.  
 † **17:18:** Stowika tawakalubi ba: Guliki honapino eta kapiyuimila. Ibi Epikuliya kapiyuimipi huiyaha:, ba:bema: iba:te komo hiya:hiya: ida:da:li hiliyonomo badikulamenama:, ba:gala ba:bi ida:da:lino helo ba tolelamena iba:te tuputupunomolo emedehonama:. Iba:te ibino ta:matapi ba:ma ka:na iya:tulamenakuya:, a hopo tawakalubi hiliyonomate ha:kiya aeno heloamo tepo ipuwoeno mulunomo ukui duwatema:, ba:ba tetelo a hibi kalakalago bemedehonama:.

ba:bema: a ubila ama: ba:moe taboeno ipuwa atamo hidamo na:hawakalima:.” <sup>21</sup> Iba:te Poloko ba:ma ka:na kiyamiya:, mabu A:tenese habanapi ipuwalo puya:te ba:bolo da:hawakalahaliya: ba:gala puya:te muhulu hopone pelamete ba:bolo da:pemedehonama:, ibi hiliyonomate ubi konomamo ihatenama: ibino mulupino hiya:hiya: kapiyuimi ipuwalo uli komokomo ulihote koga:lanama:.

<sup>22</sup> Ba:bene Polote Aleyopagase mulupi dubuino dopo hapulu mahigate na:goiya:, “A:tenese haba dubala:, na umimo la: ida:da:li adikulame komo ipuwalo helonomoma: eda:hanamata. <sup>23</sup> Iyo, nale la:eno hido habalo ba pata: la:godolo hiya:hiya: ida:da:li adikulame bahi da:pola:na ulamimo, ba:gala ba:bi hiliyonomo ipuwalo nale eta kapiya adikumi bahi bekumimo, eta lumagiti ba:be hunami tabo ba:ma ka:na miya:tiya:,

‘Tawakaluba:te iya:tawahaheno dadikuminaka,

ba:moe ba:be Kodawa Adikumi Bahila.’

“Ba:bema: la: A:tenese habanapa:te iya:tawahaheno dadikuminakoma, nale ba:be Kodawoeno komo la:tamo kohawakalimima:nemo. <sup>24</sup> Ebe ba: hopo konomo ba:gala ilina hiliyonomo Ododilidawala, iyo, ebete ba:moe hopolo ba:gala Hunu Habalo Kodawanomoma: eda:na, ba:bema: ebe ubihinola tawakaluba:te detemotehona ba:bi adikumi genamalo emedena. ☆

<sup>25</sup> Ba:gala ebe ubihinola a hopo tawakaluba:te aeno kokotamo eta ilina ododiti ebetamo ikame, mabu ebe ba: atamo hido ka:ka: ba:gala helo dikaa:mena

☆ **17:24:** 1Gaw 8:27; Oel 7:48

ba:be Kodawala, iyo, ebete a hiliyonomoeno modoboha: komokomo ba emalagidolena ebeneo malemale ipuwalo hiliyonomo hidohido komo atamo dito ikaa:mena. Huiyatiya numa:la:, ale ebe owalubima: ebetamo bada ilina na:kikamehoma:? Puliyala, kitanaha:, mabu ebe ha:kiya modobonomolo emedena! ✧

<sup>26</sup> “Ba:gala eta komo. Ba:moe Kodawate kapiya dubu ododiti, ebe ipuwane hiya:hiya: tawakalubi kapiyuimipi hiliyonomate ikuliya:. Ba:bene ebete ibi ba:moe hopo konomamo hiya:hiya: oelameholete ibino hiya:hiya: emede teteno kuititi ba:gala ibino hopoenno kuititi iba:tamo a:miya:telamiya:, ebete dopo dubu ododihino nopo dopamo keba ka:na kihatiya: ba:ba ka:na. <sup>27</sup> Numa:la:, Godote ba:be ododi komodo ebeneo ubi bihatiya:, tawakalubi hiliyonomate ibino hiya:hiya: hopolo ba emedehona, iba:te ibi Ododilidawoeno komo emalagidololo ibino mulu ukuia:mo ebe dohowadimina: ebeneo hibi komo ba:bo kumima:na:, baidi tamihodawate ebeneo kokotamo gabo keba ka:na kohowadinako ba:ba ka:na. Huiyatiya kalakala konomola, ale ebe umima: eta kodakoda komote hibilo kitanaha:, iyo, ebete muhululu kemedena:, a tamenomolo bemedena. ✧ <sup>28</sup> Ba:be mabuma: eta muludawate tabo dopamo ba:ma ka:na goiya:,

‘Ale aeno Hununomo Talonadawoeno ka:ka: ipuwalo emedenama:,  
iyo, ale ebeneo heloamo wapata:lamenama:,  
mabu ebe ba: aeno ka:ka: mabuma: eda:na.’

✧ 17:25: Ohale 50:12 ✧ 17:27: Ohale 145:18; Yel 23:23

Ba:gala A:tenesenapa:la:, la: numa:la:, la:eno  
ohale ododilipi ipuwalo etate ohale ba:ma ka:na  
miya:tiya:,

‘Ba:moe komo ba: hibinomola,

ale Kodawoeno gugudima: eda:hanama:.’ ”

<sup>29</sup> Ba:bema: Polote tabo moga:melo gala  
na:kagoiya:, “La: hidamo nulia:la:. Hibila,  
ba:moe Kodawa Godote a hiliyonomo ebene  
gugudima: ododiya: ba:bema: a ba:ma  
ka:na a:kemalagidolama:, aeno kokotamo o  
aeno mulu ukui komamo eta ilinamo aeno  
Nabiwino holoholo kododima:nema:. Ao!  
Tawakaluba:te golodo o siliba o hido nakolamo  
dododilinaka, hibi Godo ba:bi hiya:hiya: ida:da:li  
ilina huiyaha:. ✧ <sup>30</sup> Ba: hibila, dopamo  
tawakaluba:te ebene hibi komo iya:tawahaheno  
kuba komokomo dododilinaku, Godote  
iba:tamo kuba huiya hibilo kikalamenakuiha:,  
huiyatiya ba:ma tetelo ebete hiliyonomo  
hiya:hiya: hopo tawakalubi begoelamena  
iba:te ibino kuba ododili ipuwane ebetamo  
kohobila:ma:, <sup>31</sup> mabu ebete ibi hiliyonomoeno  
komokomo kanagilamelelamema: ebene  
Ko Hegela ya:lo ihatiya:. Iyo, ebete helo  
kebe dawatamo kikamiya:, ba:be Tuputupu  
Dubuino anagiya:mida ipuwalo tawakalubi  
hiliyonomate ibino kuba huiya ba:gala hido  
huiya modobonomolo kuwatema:na:. Ba:bema:  
mabu keka: tawakaluba:te ba:moe taboeno komo  
hibima: da:midimina:? Mabu bitana Godote  
tawakalubino holoholo hapulu ba:be Tuputupu  
Dubu Ya:suku hoe ipuwane adipatiya:!” ✧

✧ **17:29:** Ais 40:18-20; 44:10-17; Oel 19:26 ✧ **17:31:** Ohale  
96:13

<sup>32</sup> Ba:bene ba:bi A:tenese mulupi dubate Ya:sukunu hoene mahiga komo duliya: iba:te Poloko ba:bo walitiya:, huiyatiya komopa:te ebetamo na:ga:luya:, “Wadiyala ama: gala kapete atamo tabo na:kapolamagiya:.” <sup>33</sup> Ba:bene Polote tabo ga:la habane ba uluhuku, <sup>34</sup> komo dubate ebenu tabo hibima: miditi eba:go ba: dito nekapiyuya:, ibi ipuwalo Dayonisiyasiko ba: Aleyopagase mulupino kapiyuimi dubu etala, ba:gala ba:be atu tetelo eta kamena Damalisiko ba:gala komo kamenakamena iba:te atumu Ya:suku hibima: ba:bo midiya:.

## 18

### *Polote Kolini Ko Habalo Da:nemedenami*

<sup>1</sup> Ba:moe komote da:wibuya: Polote A:tenese haba miya:pate Kolini ko habamo ba: dito tuya:, <sup>2</sup> ba:bene eta Yu dubu ebenu mahilo Akuilatela, Pontase hopolo hawakaluya:, ebete Polokoba: ba:bo aluguya:. Ba:ba tetelo ba:be dubuti ebenu kamena Pilisilakoba: Itali hopone piya:, mabu Konomo Gawadalagi Kolodiyasiti Yu tawakaluba:tamo maubalo a:goelamiya: ibi hiliyonomate ebenu Itali hopeno Loma ko habane kikulihoma:. Ba:bema: eta hegelalo Polote ibi netewapa:tamo nuluhukuti, ☆ <sup>3</sup> ibino mani oko ipuwalo ibi owalubili ba netupuimi iba:go ba:bo nemediya:, mabu ebete ba:be oko iya:tawala, ebete dopamo sipi-goegoe tamamo walokoa:midahale genama bododilinakui. ☆ <sup>4</sup> Ba:ba tetelo Yu tawakalubino okoha:

☆ **18:2:** Lom 16:3 ☆ **18:3:** Oel 20:34

talona hegela hiliyonomolo Polote ibino baidi ibubulamehole genamamo tonakui, ba:bene ebete ibi ba:gala Guliki hoponapi iba:go ba kapiyuimi iba:tamo Godokono tabo komokomo ba:bo olamaginakui, mabu ebe ubi konomola iba:te Ya:sukunu hibi komo kiya:tawahama:.

<sup>5</sup> Ba:bene Sailasiko Timotiko iba:te Ma:sadoniya hopone Kolini ko habamo Polotamo da:puluhukuya:, ebete sipi-goegoe tama genama ododili mani oko ba:bo miya:puya:. Ba:ba tetelo ebete Godokono oko kapiya ba owatina Yu tawakaluba:tamo ba:ma ka:na olamaginakui, Ya:suku ba: Kelisote, Godokono Oemedawala.

✧ <sup>6</sup> Huiyatiya eta hegelalo iba:te Poloko iduduputimilo ebene iya:tulame komokomo da:duhilamiya:, Polote ibino dopo hapulu ebene kalikoeno puhulu ba moda:midatepale na:goiya:, “Ba:moe komone la: niya:tawahala:, la:le ba:bolo Godokono ka:ka: mula: komo nelaweheno, ba:be komo ba: la:eno kubala! Naeno kubaha:, mabu nale Godokono hibi komo la: hidamo iya:tulamimata, huiyatiya la: ubihinola. Ba:bema: ba:ma tetelo na la:godone ohobigate huiyatiya Yuha:pa:tamo kotoma:nemo.” ✧ <sup>7</sup> Ba:bene Polote ibi miya:paleta eta Yuha: dubuino genamalo nemediya:, ba:be dubuino mahilo ba: Taitasi Yasitasitila, ebe hibi Godo badikuminami ba:gala ebene genamate Yu tawakalubino baidi ibubulamehole genama tamelo la:nami. <sup>8</sup> Ba:ba tetelo eta dubu, ebene mahilo Kilipasatela, ebete Yu tawakalubino baidi ibubulamehole genama umidawama:

---

✧ **18:5:** Oel 17:14-15 ✧ **18:6:** Oel 13:46,51; 20:26

eda:nami, ebe ba:gala ebeno genamanapi iba:te Kodawa Ya:suku hibima: a:midiya. Ba:gala komo Kolini habanapi hiliyonomate atumu Godokono tabo Pologodone ulihote hibima: miditi beyamo wadulatele komo ba:bo lawiya:

<sup>9</sup> Ba:bene eta dulu Kodawa Ya:suti Poloko hiy-olo na:goemeniya, “Ama: naeno tabo olamagima: akatoletola:la:, ba:gala tabo goeha:ma: akeda:la:,  
<sup>10</sup> mabu nale ama:go bemedena, ba:bema: eta lumagiti ama: a:kakubahima:mena:ta. Ba:gala ba:moe haba konomolo naeno komo tawakalubi hiliyonomate bemedena, ama: kapiyaha:.” ✧

<sup>11</sup> Ba:bema: Polote ba:bolo kapiya gogo ba:gala sikisi manome ba emedena Godokono tabo komokomo tawakalubi ba:bo iya:tulamenakui.

*Yunapa:te Poloko Guliki Hopoen Kapela Ko Gawadalagitamo Ibino Heloamo Da:magatuya:*

<sup>12</sup> Ba:be gogolo Loma gabomani koko dubate Ga:liyoko bepoemiya: ebete Guliki hoponapino uli Kapela Ko Gawadalagima: kopeda:nama:, ba:bema: ba:be hopoen Yu tawakaluba:te ukui kapiyama: miditi Poloko ebetamo ba:bo magatuya: ebeno komo kanagiya:midamema:.  
<sup>13</sup> Ba:ba tetelo iba:te Ko Gawadalagitamo na:ga:luya:, “Ba:moe dubu Godoko adikumino hiya: gabo ba iya:tulame, ebete tawakaluba:tamo helo bikalame:na gabomanino kukala kowakalamima:.”

<sup>14</sup> Ba:bema: Polote ubila huiya tabo kogoemema:, huiyatiya Ga:liyote ebe duhimiti Yu tawakaluba:tamo na:goiya:, “Lumagiti eta ko kuba hibilo nododitale, nale la: Yunapino tabo

---

✧ **18:10:** Yos 1:9; Ais 41:10



komokomo hidamo bulihona:, huiyatiya moe komo ko komoha:! <sup>15</sup> La: la:eno Yu hopoenomomonoma: olowabeletihuitamata, ba:bi komo ba: la:eno Buka taboeno ipuwa komokomo, ba:gala la:eno tawakalubino mahiloeno komokomo, ba:gala la:eno iniwalino kukala komokomola, ba:bema: wadiyala la: ha:kiya la:eno ubiha: komo na:netuputupuima:la:. Na ubihinola ba:bi komo anagilamedawama: eda:!” <sup>16</sup> Ba:bene Ga:liyote helo lawete ibi hiliyonomo ebena tabo anagiya:mida genamane dito ta:malateliya:. <sup>17</sup> Ba:ba tetelo ba:bi Yunapa:te menemenenomoma: eda:hate ibino baidi ibubulamehole genama umidawa Sostenisiko lawete Ga:liyokono tabo anagiya:mida genama dopo hapulu kubanomamo ba:bo anagalimihuya:, huiyatiya Ga:liyote ba:be komo ko komoma: kagoiya:ha:, ba:bema: ebete iba:godone dito ohobiguya: ebena komo oko kowatima:.

*Polote Siliya Hopoenomomonoma: A:ntiyoka Ko Habamo Kakawilama: Ubi Dihatiya:*

<sup>18</sup> Ba:be komote da:wibuya: Polote tete ga:ga:dopo hibima: midipi ekaka:go emedete, ba:bene Kolini haba ba miya:pa ebete Pilisilako ba:gala Akuilako uwatete Siliya muhulu hopamo tolame ba:bo tupuimiya:. Ba:bene iba:te Senekiliya habamo nikuliti ko palai boga:mo nololoheno, dopamo Polote ebena tepo ipuwoeno hibi komo kohawakalimima: ebena hinibo ba:bo nelepiya:, mabu ebete dopamo kebe tabo

Godotamo hibilo da:goiya:, ebete ba: ba:ba ka:na oko owati ipuwalo kuitita:mo a:nuluhukuya: ✧

<sup>19</sup> Ba:bene Polua:te gala katolamete Epesese ko habamo da:nikuliya:, ebete Pilisilako ba:gala Akuilako ba:bo nimiya:paliya: iba:te ba:bolo kemedenama:. Ba:ba tetelo Polote ha:kiya tote Yunapino baidi ibubulamehole genamamo nodolote Godokono Buka tabo komokomo iba:tamo ba:bo nolamagiya:.

<sup>20</sup> Ba:bene iba:te ebe na:ga:lamiya: tete ga:ga:dopo iba:go kemedema:, huiyatiya Polote na:goiya:, “Ao, na kotoma:nemo.” <sup>21</sup> Ba:ba tetelo ebete ibi ba miya:pale eta tabo ba:ma ka:na goelamiya:, “Godote ubi dihatemene na la:tamo gala kakapema:nemo,” ba:bene ebete tote ko palai boga:mo da:nololuya:, ba:be bogete Epesese ko habane ba: dito tuya:.

<sup>22</sup> Ba:bene bogete kehaha: kolomo na:hiwate Sisaliya ko habamo da:nutiya:, ba:ba tetelo Polote haka gabodo tote Yelusalema ko habamo nuluhukuti sose tawakaluba:tamo ebena malemale tabo nolamagiti, ba:bene ibi miya:palete ebete A:ntiyoka ko habamo ba: dito katuya:.

<sup>23</sup> Ba:bene ebete tete ga:ga:dopo A:ntiyokalo emedete, ba:be ko haba kamiya:pate Galesiya ba:gala Piligiya hopodo ba peto Ya:suku ta:matapi owalubila:go ebete ibi ba:bo peheluilamenatuya:.

*Apolositi Godokono Oko Ipuwalo Eta Tabo Olamagidawama: Dediya:*

<sup>24</sup> Ba:ba tetelo eta Yu dubu ebena mahilo Apolositi, ebe A:lesandiya habanapila, ebe Godokono Buka taboeno hiya:hiya: komoeno

✧ **18:18:** Nabas 6:18; Oel 21:24

ipuwa iya:tawanomola ba:gala ebeno tabo olamagi mulunomola, ebete Epesese ko habamo piya:.<sup>25</sup> Ba:moe dubu eta lumagiti Kodawa Ya:suku ta:mata gabo dopamo iya:tumiya:, ba:bema: ebete ebeno tepo ipuwalo koenomoma: ba eda:na Ya:sukunu komoma: komopi hidonomamo iya:tulamenakui. Huiyatiya ebete Yonekono beyamo wadulatele komo kapiya biya:tawuya:, ba:bema: ebete kiya:tawuya:ha: Godote ebeno Gobogobamo tawakalubi keba ka:na da:wadulatenako ba:be komo.<sup>26</sup> Ba:bene eta hegelalo Apolositi Yunapino baidi ibubulamehole genamalo Godokono tabo toleheno dolamagiya:, Pilisilako ba:gala Akuilako iba:te ebeno tabo uliti, Apolosiko ibino genamamo magatate Godokono gaboeno komoma: komo hidohido iya:tulame tabo komamo ebe ba:bo nowalubiya:.

<sup>27</sup> Ba:bema: eta tetelo Apolositi Guliki hopamo toma: ubi dihatiya:, Epesese hibima: midipi ekaka:te leta boemiya: Gulikinapi hibima: midipa:tamo iba:te ebe kalakalago kolawema:. Ba:bene Apolositi ba:bamo da:nuluhukuya:, puya:te Godokono malemaledo hibima: midipima: deda:hanama:, ebete ba:bi tawakalubi koamo ba:bo nowalubiliya:.<sup>28</sup> Ba:ba tetelo ebete Godokono tabo olamagi helonomoma: neda:te, komo Yunapa:te ebeno taboeno hiya:hiya: komo duhilamema: dewagelenakui, huiyatiya Apolositi tawakalubi hiliyonomoeno holoholo hapulu ibino tabo modobolo alukulilamenakui. Iyo, ebete Godokono Buka tabo komokomoeno ipuwa hidamo ba:ma ka:na hawakaliminakui, Ya:suku

ba: Kelisote, Godokono Oemedawala. ☆

## 19

### *Polote Epesese Ko Habalo Da:nemedenami*

<sup>1</sup> Ba:bene Apolositi Kolini habalo ba nemedena, ebete kebe haba da:miya:puya: Polote A:isiya hopoenokomo habahabado petote ba:be atu Epesese ko habamo dito nuluhukuya:. Ba:ba tetelo ebete komo Ya:suku ta:matapi ba:bolo nulamete ☆

<sup>2</sup> ibi na:nikiyalamiya:, “La:le la:eno hibima: midi komo Ya:sutamo dihatima, ba:ba tetelo Godokono Gobogobo a:ka:lawiuima?”

Iba:te huiyatiya na:ga:luya:, “Ao, a Godokono Gobogobote tawakaluba:godolo demedena ba:be komo dopamo kuliha:.” ☆

<sup>3</sup> Huiyatiya Polote ibi nalateda:liya:, “Komopa:te la: beyamo da:wadulateli, pokono mahilamo kododi?”

Iba:te na:huiyuya:, “A beyamo Yonekono mahilamo palaguima:.”

<sup>4</sup> Ba:bene Polote iba:tamo na:goiya:, “Tawakaluba:te ibino kuba ododili ipuwane Godotamo dohobiliya:, Yonete ibi beyamo ba:bema: wadulateliya:, ba:gala ba:be atu tetelo ebete Isalaela tawakalubi na:kiyalamiya:, iba:te ebena gala hapuni da:pena ba:be lumagi hibima: komidima:, ebe ba: Ya:sutula.” ☆

<sup>5</sup> Ba:bene Epesese hibima: midipi ekaka:te ba:be tabo uliti Polote ibi Kodawa Ya:sukunu mahilamo beyamo gala ba:bo kawadulateliya:.

<sup>6</sup> Ba:gala Polote ebena kokoto iba:tamo

---

☆ **18:28:** Oel 9:22 ☆ **19:1:** 1Kol 3:6 ☆ **19:2:** Oel 8:16 ☆ **19:4:** Ma:t 3:11

demowatilamiya:, Godokono Gobogobote ibi hunamo ba hitiga, iba:te helo lawete Hunu Haboeno nopopino hiya:hiya: tabamo ko kalakala adipatelo Godokono tepo ipuwoeno ukui tabo komokomo ba:bo hawakalilamiya:. ☆ 7 Ba: hibila, ba:ba tetelo Godokono Gobogoboeno helote 12 dubatamo ba:ma ka:na hitiguya:.

8 Ba:bema: Polote netewa-kapiya manome Yu tawakalubino baidi ibubulamehole genamamo odolonakui Godokono tabo toleheno ba:bo olamaginakui, ba:bene ba:be tete ga:ga:dopolo Polote iba:go Godote Ko Gawadalagima: deda:na, ba:be komoeno hibi komoma: konomamo olamagiminakuya:. 9 Huiyatiya komo iba:te wato kodakodahibima: ba eda:halame hibima: kamidiya:ha:. Iba:te tawakalubino holoholo hapulu Ya:suku Hibima: Midi Gabo kubama: ga:luya:, ba:bema: Polote Ya:sukunu hibi ta:matapi kapiya uwa-tete iba:te hibima: midiha:pa:godone kapimilo ba: dito ikuliya:. Ba:ba tetene tupuimiti iba:te ha:kiya Taila:nasikono Sikulu genamalo da:kapiyuiminakui, Polote komo hegela hiliyonomolo Godokono Buka tabo komokomoeno ipuwa iba:tamo ba:bo olamaginakui. 10 Ba:bema: hibila, ebete netewa gogolo Epesese ko habalo ba emedena, A:isiya hopo konomolo demedehonama: ba:bi Yunapi ba:gala Yuha:pi atumu, ibi hiliyonomate Kodawa Ya:sukunu tabo ba:bo ulihuya:.

### *Sikibakono Kuhino Kuba Ododi Komo*

---

☆ 19:6: Oel 8:17; 10:44,46

11 Ba:ba tetelo Godote Poloko ipuwado komo koko hanohano komo bododilinakui. ☆

12 Ba:ma ka:na tawakaluba:te Polokono wato matumino kaliko ba:gala atuino kaliko ebene apene duwatemenakui, ba:bene iba:te watate temetema:gopa:tamo da:nemowatilamenakui ibino temeteme komate iba:godone ba: dito wiboholamenakui ba:gala kuba gobogobate iba:godone akikulinakuya. ☆ 13-14 Ba:be atu tetelo komo Yu dubate ba:be hopolo ba wapata:lamena tawakaluba:godone kuba gobogobo oelamenakuya; ba:bene iba:te ba:be oko ba owatina komo tetelo Polokono mahilo ba:gala Kodawa Ya:sukunu mahilo ka:lamilo kuba gobogobo ba:bo kiyahalamenakuya. Ba:bene ibi ipuwalo eta Yu dubu Sikibakono sa:ba:ni kuhia:te nemedenama; ibino nabiwi ba: Godotamo hawa:goeno ikamehopino watodawa etala. Eta tetelo ba:bi sa:ba:ni kuhia:te eta dubugodone kuba gobogobo oemema: ba ewagelita, iba:te na:ga:luya, “Polote Ya:sukunu komoma: dolamaginako, ale ba:be Helodawoeno mahilamo la: bikiyahalama:ta ebegodone nikula:la.”

15 Huiyatiya kuba gobogobote iba:tamo na:goiya; “Ya:suku ba:gala Poloko na iya:tawala, huiyatiya la: puya:tela:ka:?” 16 Ba:bene kuba gobogobagoeno dubuti ko heloago iba:tamo pepategate ibi kubanomamo ba palukuli ibino kaliko pipikulamelelamete, iba:te genamane hawi ka:ka:la:halama:go kikipuiya ba: dito alahutihuya:.

---

☆ 19:11: Oel 14:3 ☆ 19:12: Oel 5:15

17 Ba:bema: Epesese ko habalo demede-honama:, ba:bi Yu tawakalubi ba:gala Guliki hoponapi atumu, ibi hiliyonomate ba:be komo duliya: iba:te konomamo toletolehote Kodawa Ya:sukunu mahilo hunamo ba:bo adipatiya: ✧

18 Ba:ba tetelo hiliyonomo tawakaluba:te Ya:suku hibima: miditi, ba:bene iba:te tawakalubino holoholo hapuamo pelamete ibino kuba ododili komokomo ba:bo pehawakalilamiya:. 19 Ba:gala ba:be atu tetelo komo giwali ododilipa:te ibino giwali iya:tawaha buka wadahete tawakalubi hiliyonomate ba ulamita koa:mo ba: dito pepuhamidahaliya:. Ba: hibila, iba:te da:kubahilamiya: ba:bi bukoeno huiya kuititi konomola, deha:potoha:, iyo, ba:bi buka hiliyonomoeno huiya da:ka:lamiholiya: ba: 50 taosene manima: ediya:. 20 Ba:bema: ba:moe ododi gabodo Godokono tabote helonomoma: ba eda: ba:be hopo konomamo ba:bo tuya:.

*Epesese Ko Habalo Ko Mauba Komote Polotamo Duluhukuya:*

21 Ba:moi komate da:wibohuya:, ba:ba tetelo Polote nopo bihatiya: Ma:sadoniya ba:gala Guliki hopodo petote Yelusalema ko habamo gala kakanuluhukuma:. Ebete na:goiya:, “Na ubila Yelusalemalo tete nanekele nemedete, ba:bene na Loma ko haba umima: kotoma:nemo.” ✧

22 Ba:bene Ma:sadoniya hopamo toheno Polote ebene owalubipi netewa Timotiko ba:gala Elastasiko ba:be hopamo dopamo noelamiya:, huiyatiya ebete A:isiya hopolo tete nanekele gala

kakemedema: goelo iba:go katuya:ha. <sup>23</sup> Ba:bene ba:ba tetelo Ya:suku Hibima: Midi Gaboma: Epe-sese ko habalo eta ko kubanomote ba:ma ka:na uluhukuya: ✧

<sup>24</sup> Ba:bolo eta dubuti nemedenami, ebene mahilo Dimitiyasitila, ebe ba: siliba ilinamo ida:da:li ododilidawala. Ba:ma ka:na ebete ebene ko bisnisi ipuwalo eta habali ida:da:li Atimisiko mabuma: ebe adikumino genama hegehege siliba ilinamo dododilinakui, ebe ba:gala ebene okopa:te tawakaluba:tamo kolowamilo koko mani buwatanakuya:, iyo, tawakaluba:te ba:bi hegehege genama mana:mo uwatete ibino genama gulu patapata hunamo ba nimiya:te Atimisiko emalagidololo ebe ba:bo adikuminakuya:. <sup>25</sup> Ba:bene eta hegelalo Dimitiyasiti ebene okopi ba:gala komo ida:da:li ododilipi, ibi hiliyonomago tabo koga:lama: ka:lamiti iba:tamo na:goiya:, “Dubala:, la: iya:tawahala aeno bisnisi ipuwalo a koko maninomo bododilinakoma:, iyo, ba:moe ba: aeno ka:ka:la. <sup>26</sup> Huiyatiya ba:moe dubu Polote bada komo kododina, la:le la:eno baida:mo uminakomata ba:gala galamo ulihonakomata. Ebete na:goenako tawakaluba:te kokotamo dododilinaka ba:bi ida:da:lino helo kitanaha:, hibi Godo keba ka:nala:ka: eba ka:naha:. Ba:bema: aeno Epesese habalo ba:gala ba:moe A:isiya hopo konomolo tawakaluba:te ebene tabo uliti hibima: ga:late ibino ida:da:li adikulame ipuwane ohobila:huya:. <sup>27</sup> Diyala, ale eta komo ododihino tatalila tawakaluba:te aeno bisnisi ododi komo kubama: da: ga:lamena:,

---

✧ 19:23: 2Kol 1:8



ba:gala atu tetelo iba:te Atimisiko Adikumino Hiya: Genamamo alehawamina komoma: diya:da:temena:. Ba:be mabuma: ba:ma tetelo tawakalubi hiliyonomate aeno A:isiya hopolo ba:gala ba:moe hopo konomolo dadikuminaka, ba:be aeno ida:da:li Atimisiko ebena helo konomo kowibomema:ne!”

<sup>28</sup> Ba:bema: ulihopi hiliyonomate ba:be taboma: konomamo maubahaleta ga:ga: ekelalameheno iba:te na:ga:luya:, “Epesese- napino Atimisiko, ebe aeno Kodawanomola!”

<sup>29</sup> Ba:bene ibino helo komote haba konomamo da:tuya:, habalubi hiliyonomate konomamo maubahaliya:. Ba:ba tetelo puya:te maubahala:go da:tolamitiya: iba:te Ma:sadoniya hoponapi netewapi Ga:iyasiko ba:gala A:listakasiko heloamo nuwatete habalubino tabo ga:la habamo gahugahulu dito wadimuya:taliya:, mabu ibi netewapi ba: Polokoba: wapata:nama:

✧ <sup>30</sup> Ba:bema: Polote ubila tawakalubi ipuwamo tote ibi hidohido tabamo konegelebadilamema:, huiyatiya Ya:suku ta:matapi ipuwalo ebena mabuluba:te ebe na:duhimiya:, <sup>31</sup> ba:gala ba:be A:isiya hopeno gabomani dubu ipuwalo komo Polokono mabuluba:te atumu ebe toemeholo tabo ebetamo na:poemiya:, “Ama: habalubino tabo ga:la habamo akapa:la:!”

<sup>32</sup> Ba:bene ba:ba tetelo habalubino kapiyuimi ipuwalo ko mauba komote hibinomolo uluhukuya:, komopa:te ga:ga:lo eta tabo ga:lanakui, eta tabo ga:lanakui, ba:ba ka:na ewagelitiya:, ba:gala atu tetelo komopa:te

✧ **19:29:** Oel 20:4; 27:2; Kol 4:10; Pai 24

ukui bilibilima: eda:hutiya:, mabu iba:te kiya:tawahuya:ha: tawakaluba:te kapiyuimi habamo badama: ka:pelamiya:. <sup>33</sup> Ba:bene komo Yu dubate ibino eta lumagi A:lesandatamo helo ba ikame, ebete tawakalubino dopo hapulu mahigate kokoto ba:bo a:midahuya: tawakaluba:te tabo ga:la kekelalamema:, mabu ebe ubila iba:tamo owalubi tabo kolamagima:. <sup>34</sup> Huiyatiya iba:te ebe umihote, ebete Yu lumagima: deda:na ba:be komo iya:tawahate ibulunomo kapimilo ga:ga: gala na:katupuimiya:, “Epesesenapino Atimisiko, ebe aeno Kodawanomola!”

Ba:bene iba:te tete ga:ga:nomo ba:ba ka:na ba ewagelita, <sup>35</sup> eta gabomani dubu, ebe ba: Epesese haboeno kukala iya:tulamedawala, ebete ibi tatabuilamete iba:tamo na:goiyya:, “Epesese dubala:, hiliyonomo tawakalubi iya:tawahala, aeno Epesese ko haba ba: Kodawa Atimisiko Adikumi Genamoeno hopola. Ba:gala ibi iya:tawahala, ba:be habali ida:da:lino talona nakola konomo Hunu Habane atamo ya:lo peguya:, ka:lo ba: aeno habalo bitana ale hidamo kuminama:. <sup>36</sup> Ba:bema: numa:la:, mulu iya:tawa lumagigodolo helo kitanaha: Atimisikono komoma: ha:da tabo goema:. Ba:be mabuma: la: ukui bilibilihino tatabalo na:pola:nala:, daedae ukui eta kuba komo akododa:la:!

<sup>37</sup> “Ba:bema: la: ba:moi dubu netewapi ba:mamo badama: ka:magahaleoma? Iba:te Atimisiko Adikumino Genamalo pilo komo kododiha:, ba:gala iba:te aeno ida:da:lino komoma: eta kuba tabo kaga:laha:. <sup>38</sup> Ba:bema:

Dimitiyasiko ba:gala ebeno okopi, iba:godolo mauba komo eta lumagitamo hibilo ditana, wadiyala iba:te aeno gabomani dubatamo na:tolama:mena: tabo anagiya:midapino holoholo hapulu konolowabeletihuima:.

<sup>39</sup> Ba:gala la: eta komo umi ubi dihatitama, wadiyala komo habaluba:te la:go pekapiyuimiti tatabalo kopega:lama:nemata, Loma gabomaniti atamo helo dikaa:mena ba:ba ka:na. <sup>40</sup> Ba:bema:nale la: begoelamemata, la: hidamo! Ale ka:lo kebe komo kododima:, Loma gabomana:te dulimina:, diyala, iba:te ba:be komo haba kubahimi komoma: da: ga:lamena:, ba:bene iba:te atamo kuba huiya hibinomolo kikaa:mema:na:mabu aeno mauba komo ipuwalo hibi komo kitanaha:.” <sup>41</sup> Ba:bene ebeno tabo olamagi da:wibuya:, Epesese haboeno kukala iya:tulamedawate tawakalubi hiliyonomo ibino genamamo ba: dito oelameholiya:.

## 20

### *Polote Ma:sadoniya Ba:gala Guliki Hopamo Gala Da:katuya:*

<sup>1</sup> Ba:bema: Epesese habanapino ko mauba komote da:wibuya:, Polote Ya:suku ta:matapi ebetamo ka:lamiti ibi komo tabamo ba owalubili yawo tabo goete Ma:sadoniya hopamo ba:bo tuya:.

<sup>2</sup> Ba:bene ebete ba:be hopo konomolo ba nepata:, ebete sose tawakaluba:tamo owalubi tabo hiliyonomo olamaginatote Guliki hopamo ba: dito nuluhukuya:.

<sup>3</sup> Ebete ba:bolo netewa-kapiya manome ba nemedede, ba:bene ebete Siliya hopamo palai

boga:go toma: goiya:. Ba:ba tetelo komo Yu dubate huiyatiya ebe anakapumima: nopo da:tamotiya:, Polote ba:be komo uliti ebenu ukui hiya:ma: miditi Ma:sadoniya haka gabodo gala na:kapiya:. <sup>4</sup> Ba:ba tetelo ba:moi dubate Polokoba: tolamiya:, Beliyanapi Pilasikono gudu Sosipatako, ba:gala Tesalonaikanapi dubu netewa A:listakasiko ba:gala Sekandasiko, ba:gala Debinapi Ga:iyasiko, ba:gala Timotiko, ba:gala A:isiya hoponapi dubu netewa Tikikasiko ba:gala Topimasiko, iyo, ba:moi dubate Poloko bana tolamiya:. <sup>5</sup> Ba:bene iba:te dopamo tolamete Talowase habamo nikuliti a ba:bo nelatia:mitiya:, <sup>6</sup> huiyatiya Pilipai ko habalo paibo hegela da:peniwibuya:, ba:ba tetelo a komopa:te Hunamo Mahigaha: Palawa Baa: Poko ododiti, ba:bene ko palai boga:go Talowasa:mo tolamete Polua:tamo ba:bo nikuliya:ma:. Ba:ba tetelo ale iba:go kapimilo sa:ba:ni hegela ba:bolo nemediya:ma:.

*Polote Eta Dulu Talowase Habalo Godokono Tabo Dolamaginiya:*

<sup>7-8</sup> Ba:bene Satade dulu ale Ya:suku emalagidolo baa: nahama: eta hunu genamalo ditanami ba:be ko habamo da:kapiyuiminiya:ma:, ba:be kapiyuimi bahilo wuiki alo hiliyonomate wamotehoniya:. Ba:bene Polote eta hegelalo toma: ba ewagelena, ebete Godokono tabo olamagi ga:gima:tepanate iwa tetenomamo ba:bo nuluhukuniya:. <sup>9</sup> Ba:ba tetelo a ipuwalo eta uli ape dubuti na:lutiya:, ebenu mahilo Yutikasitila, ebete alulu tetelo ba luta ko unomote ba:bo laweniya:. Ba:bema: Polote

tabo ga:ga:nomo ba olamagina Yutikasiko uti da:laweniya:, ebete ba da:da:gahana ba:be toela genama hununi hopamo ba:bo peganiya:, ba:bene komo tawakaluba:te pepalaganate ebe da:padipateniya: hoenomo bepuminiya:.  
<sup>10</sup> Huiyatiya Polote da:pihitiganiya: ebene ape Yutikasikono bodolo hunamo pemowatiminate ebe ba a:pa:watamena na:goeniya:, “La: katoletolehonala:, ebene ka:ka: bitama:na!”  
<sup>11</sup> Ba:ba tetelo Polote gala kanodolonate Ya:suku emalagidolo baa: wakamihonate ale kapimilo ba:bo nahaniya:ma:, ba:bene tete ga:ga:nomolo ebete ago tabo ba olamagimina hegela ba:bo owalohuya:. Ba:bene Polote a miya:poete ba:dito tuya:, <sup>12</sup> huiyatiya Yutikasiti gala ka:ka: da:kalaweniya:, ebene tawakaluba:te ba:bema: ko kalakalago ebe ebene genamamo ba:bo magatuya:.

*Polua:te Talowase Habane Mailitase Habamo Da:tolamiya:*

<sup>13</sup> Ba:ba tetelo Polote A:soso habamo dopamo tuya: haka gabodo, huiyatiya a komo ba:bamo ko palai boga:go tolamiya:ma:, mabu Polote a ba:ma ka:na kiyaa:miya: ale ebe ba:bolo konatopima:. <sup>14</sup> Ba:bema: ale eba:go A:soso habalo da:naluguya:ma:, ebete ale da:tolamiya:ma: ba:be boga:mo ololote a hiliyonomate kapimilo Mitilina habamo ba:bo na:hiwaliya:ma:. <sup>15</sup> Ba:bene Mitilina habane katolamete eta hegelalo Kiyosi kiyamo nikuliti, ba:bi kiyoenno dododo tolamete eta hegelalo Samoso habamo na:hiwalete, eta hegelalo Mailitase habamo dito nikuliya:ma:. <sup>16</sup> Ba:ba

tetelo Polote ebeno nopo ba:ma ka:na ihatiya:, ebete ko palai boga:go ba to Epesese ko haba dito konegogoloma:, mabu ebe ubihinola ba:be A:isiya hopolo tete ga:ga:lo nemedede, huiyatiya ebe ubila Yelusalema ko habamo tiyolo tote Pentekose Poko\* ebe hulupida: kododima:.

*Polote Epesese Sose Watowatopa:tamo Ebeno Kuititi Tabonomo Dolamagiya:*

<sup>17</sup> Ba:bene Polote Mailitase habane tabo benoemiya: Epesese sose watowatopa:tamo iba:te ebetamo kopelamema: ☆ <sup>18</sup> Ba:bi watowatopa:te ebetamo da:pikuliya:, ba:ba tetelo ebete iba:tamo na:goiya:, “Na dopo tetenomolo A:isiya hopamo da:pimo, ba:be hegela tupuimiti komo hegela hiliyonomo ipuwalo la:godolo kebako emede ka:pemedenamimo, la: ba:be komo iya:tawahala. ☆ <sup>19</sup> Ba:ma ka:na na ha:kiya na hopamo ihatelo Kodawa Ya:sukunu oko ba powatina ihi baida:go pepata:namimo, mabu Yunapa:te natamo temeteme ba ikanamena na anakapunamema: ewagelenama: <sup>20</sup> Huiyatiya ba:be tete ga:ga:nomolo la: kowalubilima: Godokono tabo olamagima: na katoletolenamiha:, ba:bema: komo hiliyonomo tetelo nale hawakala bahilo ba:gala la:eno hiya:hiya: genama gulu la: ba iya:tulame nale eta kapiya komo kotanakuiha: <sup>21</sup> Iyo, ba:ba tetelo na Yu tawakalubi ba:gala Yuha:pi atumu,

---

\* **20:16:** Buka ka:lamiholewawa, ama: ubi dihatemena: ba:moe Yu tawakalubino eta Pokoeno ipuwa kiya:tawama:, wadiyala ama: ba:moe atu Oelamepi Buka 2:1 komoeno owalubi tabo numiya:.

☆ **20:17:** Oel 18:21 ☆ **20:18:** Oel 18:19

ibi hiliyonomo a:kiyalamenakuimo, iba:te ibino kuba ododili ipuwane Godotamo ohobila:hate Kodawa Ya:suku hibima: komidima:.

<sup>22</sup> “Ba:bema: ka:lo la: numa:la:, na Godokono Gobogobote da:kiyanami ba:be komamo papamiwatate Yelusalemamo toma: ewagelemo, huiyatiya na iya:tawaha: ba:bolo natamo bada komate dikulihomena:.” <sup>23</sup> Huiyatiya Godokono Gobogobote na diya:tunami ba:be kapiya komo biya:tawanamo, hiliyonomo habahabalo du genamoeno temeteme ba:gala komo kodakoda komate na belatinamena. ☆ <sup>24</sup> Huiyatiya naeno ka:ka: nitanana, nale koamo a:kemalagidolamo. Kodawa Ya:suti natamo ya:lo dikanamiya:, ba:be oko ba: Godokono Hido Tabo olamagi okola, ba:bema: ba:be tabo olamagi ipuwalo nale Godokono malemale komo hawakalimima: oko kuitita:mo hibinomolo konuluhukuma:nemo. ☆

<sup>25</sup> “Ba:moe komo ba: hibila, Godote Ko Gawadalagima: deda:na, nale ba:be komo la: ipuwalo olamaga:go pata:namimo. Huiyatiya naeno mabuluba:la:, ka:lo na niya:tawutamo la: hiliyonomate naeno holoholo gala a:kuma:mata, <sup>26</sup> ba:bema: ka:lo hegelalo nale la: bikiyalamemata, la: ipuwalo eta lumagino ka:ka:te da:nalatidimini, ba:be komote naeno kubama: a:keda:mene. <sup>27</sup> Ba: hibila, Godote tawakalubi hiliyonomatamo ebena ubi keba ka:na kihatena iba:te kododilinama:, nale ba:bi hiliyonomo komokomo la:tamo olamagima: katoletolenamiha:, ba:bema: nale la: ba iya:tulame eta kapiya komo kotanakuuha:.

---

☆ **20:23:** Oel 9:16; 21:11 ☆ **20:24:** Oel 21:13; 2Tim 4:7

28 “Ba:bema: watowatopa:la:, la: ha:kiya la: ba:gala la:eno sipi-goegoe hiliyonomo hidamo nulamenala:, mabu Godokono Gobogobote la: ibi ulamepima: a:midilia:ta. Iyo, wadiyala la: Godokono sose tawakaluba:tamo hidohido baa: nikalamenakuya:la:, mabu ebete ebenu hawa:mo ibi uwatiya: iba:te ebenu gugudima: keda:hanama:. ☆ 29 Na iya:tawala, nale la:godone duluhukumu, ba:ba tetelo helohelo tumu gahagahate la: ipuwamo pa:pa:la:hate la:eno sipi-goegoe kubanomamo kopaloholema:na:. ☆ 30 Ba:gala la:eno tawakalubinomo ipuwalo komo dubate mahila:halete Godokono hibi taboenu ipuwa komokomo ohoba:midalete huiyatiya ha:da taboma: komidilima:na:, Ya:suku hibima: midipi kuba emogabuimi gabamo komagatalema:. 31 Ba:bema: la: uliholo nemedeniya:la: ba:gala naenu komo akadodala:! Ba: hibila, nale netewakapiya gogo ipuwalo naenu ihi baida:go du ba:gala hegela hiliyonomolo la: hiliyonomo iya:tulamenakuimata. ☆

32 “Ba:bema: ka:lo nale la: Godokono kokotamo miya:temata, ebenu malemaledo la:tamo da:pi ebete ba:be tabamo la: hidamo kobuiya:minalenama:. Iyo, ebe modobola la: kokodakoduilamema:, ba:bene ebete ya:lo ebenu talona tawakalubima: da:midiliya:, ba:bi tawakalubi ba:gala la:, ebete ebenu hidohido komo la: hiliyonomatamo kapimilo kikalameholema:na:ta, ebete dopamo

☆ 20:28: 1Tim 4:16; 1Pit 5:2-4 ☆ 20:29: Ma:t 7:15; Yon 10:12

☆ 20:31: 1Tes 2:11



hibinomolo keba ka:na ka:goiya: ba:ba ka:na.  
<sup>33</sup> Numa:la:, nale la: ipuwalo eta lumagino  
 mani ba:gala pupulino ilina naeno ukuia:mo  
 kuhiliminakuiha: ✧ <sup>34</sup> La: iya:tawahala,  
 na ha:kiya ba:moi kokoto netewamo nale  
 oko ba owatina, na ha:kiya na ba:gala  
 nago da:wapata:lamenama: aeno modoboha:  
 komokomo a:modobuilamenakuimo. ✧ <sup>35</sup> Ba:ma  
 ka:na nale hiliyonomo ododili komokomo  
 ipuwalo la: iya:tulamenakuimata, la:le hiya:hiya:  
 oko kodakodalo ba owatiho mani uwatete awaepi  
 ba:bo kowalubilinama: Iyo, Kodawa Ya:suti  
 dopamo kebe tabo ka:goiya:, wadiyala la: ba:be  
 tabo gala na:kemalagidolala:, mabu hibila, ebete  
 ba:ma ka:na goiya;

‘Ilina uwate tetelo  
 hopo haboeno kalakala bitana,

huiyatiya eta lumagitamo ikame tetelo  
 Godokono kalakalate ama: ipuwalo  
 konomoma: keda:ma:ne.’ ”

<sup>36</sup> Ba:bene Polokono tabo olamagi sose  
 watowatopa:tamo da:wibuya:, ba:ba tetelo ibi  
 hiliyonomate ebe bana pupamo gagahiditi  
 toetoe tabo Godotamo ba:bo adipatiya:.  
<sup>37-38</sup> Ba:bene ibi hiliyonomate boge utihole  
 baha:mo kapimilo da:nepalagutiya:, iba:te Poloko  
 a:pa:watameholo ba:gala ba aboeteho ko tepo  
 temetema:go ihimitiya: mabu Polote iba:tamo  
 ba:ma ka:na olamagiya:, iba:te ebeno holoholo  
 gala a:kuminakamena:.

✧ **20:33:** 1Kol 9:11-12 ✧ **20:34:** Oel 18:3; 1Tes 2:9

## 21

*Polote Yelusalemamo Ba To Hiya:hiya: Haba-habamo Duluhukuhunatuya:*

<sup>1</sup> Ba:ba tetelo ale Epesese hibima: midipa:tamo yawo tabo ga:late kehaha: kolomo a:hiwalenomo na:hiwalete Kosa hopamo ba:bo nikuliya:ma:, ba:bene eta hegela a Lodesa hopo nelawete, ba:bene Patala habamo dito tolamiya:ma:.

<sup>2</sup> Ba:bolo Ponisiya hopamo a:hiwama: ditanuya: ba:be eta ko palai boge ale numiti, ba:ba tetelo a ba:be boga:mo nololote tolame ba:bo netupuimiya:ma:.

<sup>3</sup> Ba:bene ale da:tolamiya:ma: Saipalase hopo numiti pele hapuamo ba a:mida ale Siliya hopamo na:hiwalete, namutudawate ebena boge Taya ko habamo dito nutiya: ebena ilina kokolowamima:.

<sup>4</sup> Ba:be habalo ale komo Ya:suku ta:matapi ohola:go petolamete ibi nulamete sa:ba:ni hegela iba:go ba:bo nemediya:ma:, ba:bene kebe kuba komote Polotamo duluhukumini, iba:te ba:be komo Godokono Gobogoboeno heloamo iya:tawahate ebe na:kiyahamiya: ebete Yelusalemamo a:katoamene.

☆ <sup>5</sup> Ba:bene boge namutudawate atamo kebe tete dikaa:miya:, ba:be tete duluhukuya: ale ibi miya:palema: ga:late boga:mo ba:bo pepalaguya:ma:. Ba:ba tetelo ibi hiliyonomate ibino kamenakamena guguda:go a miya:poema: habane ago pelamiya: boge utihole baha:mo, ba:bene a hiliyonomo kehaha: kolomo dodolo pupamo pegagahiditi Godotamo toetoe tabo ba:bo padipatiya:ma:. Ba:be komo

---

☆ **21:4:** Oel 20:23

da:wibuya;, komopa:te komopa:tamo yawo  
tabo ga:late <sup>6</sup> ale boga:mo ololote iba:te ibino  
genamamo gala dito kawilaliya:.

*Polote Sisaliya Ko Habalo Tete Nanekelero  
Da:nemediya:*

<sup>7</sup> Ba:ba tetelo Taya ko haba miya:pate ale ko  
palai boga:go tolame gala na:katupuimiya:ma;,  
ba:bene Tolameyasi habamo da:nikuliya:ma;,  
ba:bolo hibima: midipi ekaka:tamo kalakala  
tabo nega:late kapiya du iba:go ba:bo  
nelahaniya:ma:. <sup>8</sup> Ba:bene eta hegelalo ale  
Sisaliya ko habamo nikuliti Godokono Hido Tabo  
atedawa Pilipikono genamamo nalehawaminante  
ba:bo nemediya:ma:. Hibila, Yelusalema sose  
tawakaluba:te dopamo sa:ba:ni dubu Godokono  
oko owatima: duwatiya;,  
Pilipiko ba:bi tuputupu  
okopi ipuwalo ebe ba: etala, <sup>9</sup> ba:gala ebegodolo  
ebeno netewa-netewa koko bohelemela:te  
emedenama;,  
Godokono Gobogobote ebena  
hiya:nomo helo iba:tamo ikalamiya: ebena tepo  
ipuwono ukui kohawakalilamenakoma:.

<sup>10</sup> Ba:bene ale komo hegelalo ba:bolo ba emede,  
eta Godokono ukui hawakalimidawa A:gabasiti  
Yudiya hopone atamo ba:bo puluhukuya: <sup>11</sup>  
Ebeta a pua:mete Polokono kamake lawete  
ebe ha:kiya ebena nato kokoto ba matuhulame-  
hole na:goiya;,  
“Godokono Gobogobote ba:ma  
ka:na goita, ‘Yunapa:te Yelusalemalo demede-  
hona, kebe dubuti ba:moe kamake da:pulinako

---

✧ 21:8: Oel 6:5; 8:40 ✧ 21:10: Oel 11:28

iba:te ba:be dubu heloamo lawete Yuha:pa:tamo konikalamema:na: ebe kokubahimima:.’ ” ☆

<sup>12</sup> Ba:ba tetelo a ba:gala komopi ba:moe tabo duliya:ma:, ale Poloko na:toemehuya:ma:, “Ama: Yelusalemamo akatoala:!”

<sup>13</sup> Ba:bene Polote aeno tabo huiyalo na:goiya:, “Natamo badama: kihimiutama? Mabu keka: la:le tepo temeteme natamo ikanamema: dewagelitama? Ba: hibila, nale a:hidomo Yelusalemalo komopa:te naeno ape hala:mo matumihoma:, ba:gala naeno kalakala bitana ba:bolo Kodawa Ya:suku mabuma: hoe.” ☆

<sup>14</sup> Ba:ba tetelo ale Polokono ukui hiya:ma: midi kamodobuya:ha:, ba:bema: ba:be komo dumiya:ma: a na:ga:luya:ma:, “Kubahenola, Godokono ubi komote nuluhukamene.” Ba:bene ale eta tabo kaga:luya:ha:.

<sup>15</sup> Ba:bene ba:be komo da:wibuya: ale aeno ilina hiduilamete Yelusalema ko habamo haka gabodo ba: dito tolamiya:ma:. <sup>16</sup> Ba:ba tetelo komo Ya:suku ta:matapa:te ibino Sisaliya habane a da:buiya:minoenatuya:, iba:te a Nesonikono genamamo dito magatoiya: ale ba:bolo konemedema:. Nesoniko ba: Saipalase hoponapila, dopo tawakaluba:te Ya:suku hibima: da:miidiya: ibi ipuwalo ebe ba: etala.

*Yelusalema Sose Watowatopa:te Poloko Da:tutumutiya:*

<sup>17</sup> Ba:be atu hegela Yelusalema ko habalo demedehonama: ba:bi hibima: midipi ekaka:te a ko kalakalago uwatiya:. <sup>18</sup> Ba:bene eta hegelalo a hiliyonomate Polokoba: Ya:imesiko umima:

---

☆ **21:11:** Oel 20:23; 21:33    ☆ **21:13:** Oel 20:24

da:tolamiya:ma:, ba:ba tetelo ale ebe komo sose watowatopi hiliyonomago ba luta ba:bo numiya:ma:. <sup>19</sup> Ba:bema: Polote iba:tamo kalakala tabo negoete, Godote ebeno oko ipuwado kebe hiliyonomo komokomo Yuha:pi ipuwalo dododilinakui, ebete ba:be komo iba:tamo ba:bo hawakalimiya: ☆

<sup>20</sup> Iba:te ba:moi tabo dulihuya: Godoko milimiholo na:ga:luya:, “Aeno naniwi, kalakala konomola, huiyatiya ba:moe eta komo hidamo numa:, a Yunapi ipuwalo kebako hiliyonomo taosene tawakaluba:te Ya:suku hibima:a:midiya:. Huiyatiya hibila, Godote Moseseko ipuwado aeno iniwala:tamo dikalamiya:, ibi hiliyonomate ba:bi Tutumu Tabo ta:matalema:konomamo emalagidolena. ☆ <sup>21</sup> Ba:bema:komo hibima: midiha: Yunapa:te aeno komo ekakino ukui kubahilamelelanelo dopamo ba:ma ka:na kiyalamiya:, hiya:hiya: muhulu hopolo demedehona ama:le ba:bi Yunapi a:niya:tulamenakata iba:te Mosesekono Tutumu ipuwane kohobila:ma:. Ba:bene iba:te amia:no komoma: eta ha:da tabo bekaga:luya: ba:ma ka:na, ama:le tawakaluba:tamo talona bihate-lamenata ibino dubu guguda:tamo Godokono tama itamida kukala komiya:telamema: ba:gala aeno iniwalino komo hiya:hiya: komokomo kododilima:.

<sup>22</sup> “Ba:bema: a keba ka:na na:kewagelema:? Hibila, iba:te amia:no pe komo kiya:tawahama:na:, <sup>23</sup> ba:bema: a ubila ama: ba:moe komo nododiya:. Aeno kapiyuimi ipuwalo netewa-netewa

dubate ba:pola:na, iba:te dopamo tawakalubino holoholo hapulu tabo olamagimiya: ibino ape Godotamo hibinomolo kikamehoma: ☆ <sup>24</sup> Ibino tete ba: na:pe, ba:bema: wadiyala ama: ibi magatalete ibi hawakala na:nowalubiliya:, hawa:goeno ilina mana:mo uwatete Godotamo ba nikameho ibino tepo ipuwoeno dalowa: kupula:lalamema:. Ba:bene ama: iba:go tote hinibo elepeho iya:tawahapa:tamo mani nikalamiya: iba:te hinibo elepeho komo kuwatema:. Ba:moe gabodo tawakalubi hiliyonomate kiya:tawahama:na: komopa:te amia:no komoma: ha:da tabo da:ga:lana ba:be tabo hibiha:, huiyatiya iba:te kumima:na: ama: atumu Mosesekono Tutumu Tabo ipuwalo bemedenata. <sup>25</sup> Ba: hibila, a sose watowatopa:te dopamo Yuha:pi hibima: midipa:tamo leta oemima:, iba:te Mosesekono Tutumu ipuwalo keba ka:na na:kemedehonamena:. Ba:be leta taboeno komo ba:ma ka:nala, komopa:te ida:da:la:tamo dikalamenaka iba:te ba:bi ilina a:kanahanakamena:, ba:gala kokobe dowa:ga:dililamenaka ba:bi ilina naha talonala mabu hawiti ba:be katene ipuwalo bitana, ba:gala iba:te kamena pilo dubu pilo a:kododilinakamena:.” ☆

<sup>26</sup> Ba:bene eta hegelalo Polote ba:bi netewa-netewa dubu magatalete ebe ba:gala ibino tepo ipuwoeno dalowa: komoma: Godotamo hawa:goeno ilina ba:bo nikamehuya:. Ba:bene ebete Godoko Adikumino Hiya: Genamoeno kala imi ipuwamo nopegate

---

☆ **21:23:** Nabas 6:1-20; Oel 18:18 ☆ **21:25:** Oel 15:29

ibino mahilo ba nimiya:te okodawa ba:bo nikiyamiya:, “Sa:ba:ni hegela da:wibomene, nale ba:moi dubago gala kapete ibino hiya:hiya: komokomoma: kuititi hawa:goeno ilina Godotamo kopikamehoma:nemo.” ☆

*Godoko Adikumino Genamalo Yunapino Maubate Polotamo Duluhukuya:*

<sup>27</sup> Ba:bene sa:ba:ni hegela wiboma: ba tatali, komo Yunapa:te A:isiya hopone dopamo da:pelamiya:, iba:te eta hegelalo Poloko Godoko Adikumino Genamalo ba:bo numiya:. Ba:bema: iba:te kuba ukui lawete ubi bihatiya:, ba:bolo da:pola:nuya: ba:bi tawakalubi hiliyonomatamo helo ikalamete iba:te Polotamo komaubahalema:, ba:bene iba:te Poloko heloamo lawete <sup>28</sup> ga:ga:lo na:ga:luya:, “Isalaela dubala:, la: a nowalubia:la! Hopo konomolo hiliyonomo tawakalubi kubamo da:magatalena, ba:moe ba:be dubula! Ebono iya:tulame ipuwado ebete aeno tawakalubi ba:gala aeno tutumu komokomo ba:gala ba:moe talona genama bekubahilamenako! Ba:gala eta hegelalo ebete komo Yuha:pi ba:moe Godoko Adikumino Genamamo magahete aeno talona haboeno kukala adikamidali!” <sup>29</sup> Iba:te ba:moe tabo bega:luya: mabu eta hegelalo iba:te Poloko ba:gala eta Epesesenapi dubu Topimasiko Yelusalemalo badi wapatitalo dulamiya:, ba:bema: iba:te ba:ma ka:na emalagidoluya:, Polote ibino talona adikamidalete ba:be Yuha: dubu Godoko Adikumino Genamamo a:magata, huiyatiya ba:be komo hibiha:. ☆

☆ 21:26: 1Kol 9:20 ☆ 21:29: Oel 20:4

<sup>30</sup> Ba:ba tetelo Yelusalema ko habalo tawakalubi hiliyonomate ba:be tabo dulihuya:, iba:te hapuhapuni ba:bo pipulila:huya:. Komo iba:te Poloko heloamo pelawete Godoko Adikumino Genamane adimuya:tate, ba:bene genama umipa:te kaloeno gigiho dito kalapilahaliya:.<sup>31</sup> Iba:te Poloko anakapumima: ba ewagelita, Loma gabomanino alaholohopino watodawate ba:bo iya:tawuya: Yelusalemalo alaholo komo konomote uluhukuta.<sup>32</sup> Ba:bema: ba:ba tetenomolo ebete ebene komo hopopi ba:gala alaholohopi dubu uwatete tawakalubino alaholoho komo duhimima: ba:bo pipulila:huya:, ba:bene tawakaluba:te ibino pelame komo dumiya: Poloko anagalimiho ba:dito ekelalamiya:.<sup>33</sup> Ba:bene alaholohopino watodawate Poloko tama:mo pete ebene hopopi na:kiyalamiya:, iba:te ebe lawete auli hale netewamo ebe komatuhumihoma:, ba:gala ebete tawakalubi nalateda:liya:, “Ba:moe dubu potela:ka? Ebete bada kuba kododi?”

<sup>34</sup> Ba:ba tetelo komo tawakalubi hiliyonomate ga:ga:lo eta tabo ga:lanakui, eta tabo ga:lanakui, ba:ba ka:na ewagelitiya:. Ba:bema: iba:te howele konomo ba ododita alaholohopino watodawate ba:be komoeno ipuwa hidamo laweheno ebene hopopi dito kiyalamiya: iba:te Poloko gabomanino genamamo komagatama:, ba:be konomo genama ba: Lomanapi alaholohopino oko genamala ba:gala laha genamala.<sup>35</sup> Ba:bene iba:te Poloko ebamo magatate genamoeno wakolamo ba na:putihole ebene ka:ka: mula:mema: ibino kokotamo ebe hunamo ba:bo adipatiya:, mabu



habalubino mauba komote konomamo uluhuku-tiya:. <sup>36</sup> Ba:ba tetelo ibi hiliyonomate Poloko helo konomago ba ta:mahe alaholohopa:tamo ga:ga:lo na:ga:lanapiya:, “Ebe nanakapuma:la:! Ebe nanakapuma:la:!” ☆

*Polote Yu Tawakaluba:tamo Tabo Olamagima: Alaholohopino Watodawa Da:kiyamiya:*

<sup>37</sup> Ba:bene Loma gabomanino alaholohopa:te Polokoba: ibino konomo genama guamo na:pa:la:haheno, dopamo ebete ibino watodawatamo na:goiya:, “Na eta tabo ama:tamo ba:ka:goemo?”

Alaholohopino watodawate la:wa:lo na:huiyuya:, “O! Ama: Guliki tabo iya:tawala! <sup>38</sup> Ba:bema: eta Isipitinapi dubuti ebene 4,000 dubu dito hopamo magatalete a Loma gabomana:tamo alaholo nopo da:netamoti, ama: ebeteha:. Diyala, ama: da: eta hoponapila:.” ☆

<sup>39</sup> Polote ebene tabo ba huiya na:goiya:, “Na Yunapila, na Silisiya hopoeno Tasase ko habalo hawakaluya:mo, ba:bema: hibila, naeno haba deha:poto habaha:. Na ama: betoemehomata, nale naeno tawakaluba:tamo tabo kolamagima:.”

<sup>40</sup> Ba:bene alaholohopino watodawate mod-oboma: goete, Polote genamoeno wakola hunulu utiti ebene kokotamo tawakalubi ba duhilame, ba:bene ibino tabo ga:la komo dito ekelalamiya:. Ba:ba tetelo ebete Yu tawakalubino tabamo olamagi ba:ma ka:na tupuimiya:,

## 22

<sup>1</sup> “Naeno ekaki, nabi, naeno kuba ododiha: komo la:tamo dolamagimo, la: nulia:la.” <sup>2</sup> Ebete iba:tamo Yu tabamo dolamagitiya:, iba:te uliti tabo ga:lahaheno tatabanomolo pola:nuya:.

Ba:bene Polote gala na:kagoiya:, <sup>3</sup> “Na Yu lumagila, Silisiya hopoeni Tasase ko habalo hawakaluya:mo, huiyatiya na ba:moe Yelusalema habalo apete, ba:bene komo hiliyonomo gogolo Gameliyellate na iya:tunamenakui. Ba:bene ebeno iya:tumi ipuwane Godote aeno iniwala:tamo kebe Tutumu Tabo dikalamiya:, nale ba:bi komokomo kodakodalo ba uwate naeno ape konomo Godokono okamo ba:bo ihatiya:mo, ka:lo la: hiliyonomate keba ka:na kemedeonama ba:ba ka:na. ☆ <sup>4</sup> Ba:bema: komo gogolo nale ba:moe ukuido puya:te Ya:suku Hibima: Midi Gabodo da:wapata:lamenama: iba:tamo koko temeteme ikalamenakuimo. Iyo, nale ibi ipuwalo dubu ba:gala kamenakamena heloamo uwatenakuimo du genamamo dito niya:hekenakuimo, ba:bene komopa:te ibi danakapulamenakui na ba:be komoma: ba:bo kalakalanakuimo. ☆ <sup>5</sup> Ka:lo nale kebe tabo dolamagitamo ba:be taboeni hibi komo Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawa ba:gala komo Ka:nisolo dubu, ibi hiliyonomate iya:tawahala. Iba:te natamo komo leta ikanamehonete Dama:sakase habamo na dito oenamiya: nale aeno Yunapi ekaka:tamo ba:bi leta konikalameholema:. Ba:ba tetelo na ubi bihatiya:mo, nale ba:be habamo ba nuluhuku

---

☆ 22:3: Oel 5:34 ☆ 22:4: Oel 8:3

Ya:suku ta:matapi ba:bolo nuwatete hala:mo matuhulameholete Yelusalemamo magahetele iba:tamo kuba huiya kopikalamema:.”

*Polote Ya:sutamo Keba Ka:na Kohobiguya:  
Ba:be Komo Da:hawakalimiya:*

<sup>6</sup> Ba:bene Polote ebene tabo moga:melo gala na:kagoiya:, “Huiyatiya na hegela tulilo Dama:sakase haba tama:mo duluhuku-natuya:mo, ba:ba tetenomolo Godokono Hunu Habane alo konomote ba pihitiga hegela da:la:wa:hiya keba ka:nala:ka:, na ba:be alote ba:ba ka:na panagogobeya:midadiganiya:. <sup>7</sup> Nale hakamo gate tabo ba:ma ka:na uliya:mo, ‘Solo, Solo! Keka: mabu ama:le natamo koko temeteme dikanamena?’

<sup>8</sup> “Nale na:huiyuya:mo, ‘Kodawa, ama: potela:ka:?’

“Ba:bene ebene huiya tabote ba:ma ka:na piya:, ‘Na ba: Ya:suti Nasaletenapila, ama:le natamo temeteme dikanamena na ba:be lumagila.’ <sup>9</sup> Ba:ba tetelo kebe dubate nago da:tolamiya:, iba:te natamo dolamagitiya: ba:be lumagino tabo madodo hidamo kuliya:ha:, huiyatiya alo kapiya bumitiya:.

<sup>10</sup> “Ba:bene nale na:goiya:mo, ‘Kodawa, ama: bada ubi kihatiuta nale kododima:?’

“Ebate na:huiyuya:, ‘Ama: mahigate Dama:sakase haba ipuwamo na:nopega, ba:bene ama:le kododilima: Godote ebene ubi komo ya:lo tetelo dihatiya:, ba:bi komokomo eta lumagiti ba:bolo kokiyahamema:na:ta.’ <sup>11</sup> Ba:ba tetelo naeno baiditi a:duhunamiya: mabu nale alo konomo bumiya:mo, ba:bema: naeno

mabuluba:te na kokotamo lawenete Dama:sakase habamo dito magataniya:.

<sup>12</sup> “Ba:bolo eta dubu ebeno mahilo A:nanayasitila, ebete Godoko tolemelo Mosesekono Tutumu Tabamo papamiwatanami, ba:gala Yunapa:te ba:be habalo demedehonama: ibi hiliyonomate ebe tuputupudawama: ga:lanama:. Ebete na unamema: da:piya: <sup>13</sup> na tama:mo putiti na:pegoiya:, ‘Naeno ekawi Solo, amia:no baiditi hidamo na:kagahilameholena!’ Ba:ba tetenomolo naeno baiditi da:hidohidohuya: nale ebe hidamo ba:bo umiya:mo.

<sup>14</sup> “Ba:bene ebete natamo na:goiya:, ‘Aeno iniwala:te dadikuminakui, ba:be Godote ama: ya:lo a:ka:miya:ta ama:le ebeno ubi komo kiya:tawama:, ba:gala ebeno Tuputupu Okodawoeno holoholo kumima:, ba:gala amia:no galamo ba:moe Tuputupudawoeno tabo madodo kulima:. <sup>15</sup> Iyo, ama:le ebegodone kebe komokomo kulihui ba:gala kebe komokomo kulamiui, ebe ubila ama:le ba:bi komokomo tawakalubi hiliyonomatamo konolamagima:. <sup>16</sup> Ba:bema: bada ka:latimiuta? Ama: mahigate beyamo aduti komo na:lawa:. Ama:le ebeno mahilo da:ka:mimina:, ebete amia:no kuba ukulalemete kadodolemema:na:ta.’”

*Ya:suti Ebe Yuha:pa:tamo Keba Ka:na Koemiya: Polote Ba:be Komo Da:hawakalimiya:*

<sup>17</sup> Ba:bene Polote tabo moga:melo gala na:kagoiya:, “Nale Yelusalemamo gala da:kapiya:mo, eta hegelalo Godoko Adikumino Genamalo eba:go tabo ba ga:lita naeno baiditi hiya:ma: eda:hanamete hido komo

ba:bo umiya:mo. <sup>18</sup> Ba:ba tetelo Kodawate natamo ba:ma ka:na goiya:, ‘Ama: ka:lonomo Yelusalemane tiyonomolo nuluhukuya:, mabu ba:moi tawakaluba:te ama:godone naeno hibi komo a:kalawa:mena:.’ ☆

<sup>19</sup> “Ba:bene nale na:huiyuya:mo, ‘Kodawa, ba:moenapi iya:tawahala, nale ibino hiya:hiya: baidi ibubulamehole genamalo ama: hibima: midipi dohokenakuimo, nale ibi ba uwate komo alukulinakuimo, komo du genamamo dito niya:hekenakuimo. ☆ <sup>20</sup> Ba:gala ibi iya:tawahala, komopa:te ya:lo gogolo amia:no hibi komo hawakalimidawa Stibiniko danakapumi, nale ba:be komo kalakalago ba umita ebe anakapumipino watuino kaliko bulamelelamitimo.’ ☆

<sup>21</sup> “Huiyatiya Kodawate natamo gala na:kagoiya:, ‘Ba:moe habane ama: nuluhukuya:, mabu nale ama: muhululu demedehona ba:bi Yuha:pa:tamo konoemema:nemata.’” ☆

<sup>22</sup> Tabo ulihopi hiliyonomate Polokono tabo hidonomamo ulihonapiya:, huiyatiya ebete Yuha:pa:tamo Godokono ubilo toma: tabo dolamagiya: ba:ba tetelo mauba konomote iba:tamo uluhukuti ga:ga: ba katupuimi Loma gabomana:tamo gala na:kaga:luya:, “Nanakapuma:la! Ba:moe dubuti na:hoena, ebe wadiyaha: ka:ka:na!” <sup>23</sup> Ba:bema: ibino mauba ipuwalo ba ga:gita iba:te ibino watuino kaliko pipikulamete heloamo hakamo iya:hekete,

---

☆ **22:18:** Oel 9:29-30 ☆ **22:19:** Oel 8:3; 26:9-11 ☆ **22:20:** Oel 8:1 ☆ **22:21:** Oel 9:15

ba:bene haka puhulu uwateholete hunamo ba:bo  
iya:hekeholiya:.

*Polote Loma Gabomanino Pepago Pata: Komo  
Da:hawakalimiya:*

<sup>24</sup> Ba:bema: Loma alaholohopino watodawate  
tawakalubino mauba komo umiti ebene  
alaholohopi dubu na:kiyalamiya:, iba:te Poloko  
gabomanino genama guamo magatate ebe  
giya:pa:pa:mo ba na:na:miga:ti, Yunapa:te  
ebetamo badama: ka:ga:gitiya: ba:be komo  
ebegodone hibilo kiya:tawama:. <sup>25</sup> Ba:bene  
alaholohopi dubate tolamete Poloko  
ka:na:miga:tima: ebene ape da:nehogaminuya:,  
ba:ba tetelo Polote ebe tamelo da:la:nuya: ba:be  
eta gawadalagi na:kiyamiya:, “Talona ba:kitana,  
Loma gabomanino pepago da:pata:na ba:bako  
lumagi dito a:na:miga:tima:? O la: dopamo ebene  
komo hidamo ba:kanagiya:midameoma?”\* ☆

<sup>26</sup> Alaholohopino gawadalagiti ba:moe tabo  
duliya:, ebete ebene watodawatamo gala ka-  
tote ebe ba:bo nalatediya:, “Ama: ba:moe dubu-  
tamo bada komo ododima: kewageliuta? Ama:  
iya:tawala:ka: ebete Loma gabomanino pepago  
da:pata:na?”

<sup>27</sup> Ba:bene alaholohopino watodawate  
Polotamo nuluhukuti ebe ba:bo nikiyamiya:,  
“Ama: hibilo na na:kiyanama:, ama: Loma  
gabomanino pepago ka:pateona?”

---

\* **22:25:** Buka ka:lamihole dawa, ama: ba:moe Polokono tabo eno  
ipuwa iya:tawama: ubi dihatemena:, wadiyala ama: ba:moe atu  
Oelamepi Buka 16:37 komo eno owalubi tabo numiya:. ☆ **22:25:**  
Oel 16:37

Polote na:huiyuya; “Iyo, ba: hibila.”

<sup>28</sup> Ba:bene alaholohopino watodawate na:goiya; “Na atumu ba:bi pepago pata:namo, huiyatiya na ba:bi pepa ko maninomamo uwatiya:mo.”

Polote na:goiya; “Na huiyatiya ba:bi pepa mana:mo kuwatiya:ha:. Nale da:hawakaluya:mo ba:ba tetelo gabomana:te naeno nabiwitamo dito ikamiya:.”

<sup>29</sup> Ba:bene Poloko a:na:miga:tima: da:hidutiya: ba:bi alaholohopa:te ebeno tabo duliya; ba:ba tetenomolo iba:te tole komo lawete ebe miya:pate tama:mo dito utitatuya:. Ibino watodawate atumu na:katoletotetiya: mabu ebete iya:tawaheno Loma gabomanino pepagoeno lumagi auli hala:mo da:matuhumihuya; ebete ba:ba ka:na ibino eta ko kukala badikamidaliya:.

☆

*Yunapi Ka:nisolo Dubate Polokono Komo Danagiya:midamiya:*

<sup>30</sup> Ba:ba tetelo Polote Yu tawakalubino ukuilo iba:tamo bada kuba kododiya; alaholohopino watodawate ubila ba:be komo hibinomolo kiya:tawama:. Ba:bema: eta hegelalo ebete tabo benoelameholiya; Godotamo hawa:goeno ikamehopino hununomo watowatopi ba:gala komo Yunapi Ka:nisolo dubu ibi hiliyonomate kopekapiyama; ba:bene iba:te da:pelameholiya: ebete Poloko du genamane uluhukutiti ibino holoholo hapuamo ba: dito magahiya:.

---

☆ **22:29:** Oel 16:38

## 23

<sup>1</sup> Ba:ba tetelo Polote toleheno Yunapi Ka:nisolo dubu ulameholelo na:goiya:, “Naeno nana:la:, gogo hiliyonomo pete ba:ma teta:mo puluhuku, nale Godokono holoholo hapulu naeno tepo ipuwoeno mulu ukuido tuputupulu ba emedena ebetamo eta kuba kododiya:ha:.” <sup>2</sup> Ba:bema: Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawa, ebeno mahilo A:nanayasitila, ebete Poloko tamelo da:la:mota:hanuya: ba:bi dubu na:kiyalamiya: etate ebe tabone kanagalimima:.

☆

<sup>3</sup> Polote ba:be tabo uliti ebetamo na:huiyuya:, “A:iye! Godote huiyatiya ama: kanagalimima:na:ta! Ama: kuba kala imi tawakaluba:te hido keyakeya tita:goenoma: da:midi ba:ba ka:nala, hunu tama modobola huiyatiya ipuwa abalenomola. Ama: tabo anagiya:midadawoeno oko habalo ba luta, wadiyala ama: naeno komo Mosesekono Tutumu komago modobolo nanagiya:midanama: Ba:bema: mabu keka: ama:le na anagalinamema: da:gaa? Ba:be ododi ipuwalo ama: ha:kiya Mosesekono eta tutumu adikamidala:ta!” ☆

<sup>4</sup> Ba:ba tetelo Poloko tamelo da:la:mota:hanuya: ba:bi dubate ebe na:kiyahamiya:, “Mabu keka: ama:le Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawa diduduputima:? Ama: konomo kuba bododa:ta!”

<sup>5</sup> Polote na:huiyuya:, “Naeno nana:la:, nonolata. Hibila, Godokono Buka tabote ba:ma ka:na itana, ‘Amia:no tawakalubino watowatopi



ipuwalo etoen komoma: kuba tabo akagaa:la:’  
Na iya:tawaha: ebete Godotamo hawa:goeno  
ikamehopino Hununomo Watodawama:  
deda:na.” ☆

<sup>6</sup> Ba:ba tetelo da:kapiyuimiya: ba:bi Yunapi  
Ka:nisolo dubu Polote ulamiya:, hapulu  
Sa:diyusi kapiyuimipila, hapulu Pa:lisi  
kapiyuimipila. Ba:bema: ebete eta ukui  
lawete ebena tabo madodo adipatelo iba:tamo  
na:goiya:, “Naeno nana:la:! Na ba: Pa:lisi  
kapiyuimidawala ba:gala naeno nabi atumu  
Pa:lisi kapiyuimipila! Numa:la:, na hibima:  
na:midinamo Godote ha:laha tawakalubi  
ka:ka:mo kowadiya:paa:latelema:ne, ba:bema:  
la: komopa:te naeno komo huiyatiya kubamo  
anagiya:midanamitamata!” ☆

<sup>7</sup> Ebete ba:moe tabo dolamagiya:, ba:ba tetelo  
Ka:nisolo dubu ipuwalo anagiya:mida komote  
uluhukuti, ba:bene Pa:lisi kapiyuimipi ba:gala  
Sa:diyusi kapiyuimipi iba:te ba:bo olowabeleti-  
huitiya:. <sup>8</sup> Ibino olowabeletihui komoeno  
mabu ba:ma ka:nala, Sa:diyusi kapiyuimipa:te  
na:ga:lanaka Godote ha:laha tawakalubi  
ka:ka:mo a:kawadiya:paa:latela:mene, huiyatiya  
Pa:lisi kapiyuimipa:te hibima: na:midina Godote  
ba:be komo hibilo kododima:ne. Ba:gala  
Sa:diyusi kapiyuimipa:te na:ga:lanaka Godokono  
Hunu Haboeno nopopi puliyala ba:gala  
tawakalubino gobogobo puliyala, huiyatiya  
Pa:lisi kapiyuimipa:te na:ga:lanaka Godote  
ebeno Hunu Haboeno nopopi ododiliti ba:gala

tawakalubino ape gobogobago akododiliya: ☆

<sup>9</sup> Ba:bema: Yunapi Ka:nisolo dubuino olowabeletihui ipuwalo tabo itatihuilu helo tabonomote uluhukutiya:, ba:bene komo Pa:lisi kapiyuimipino Godokono Tutumu Tabo iya:tulamepa:te pakaminate helonomamo na:ga:luya:, “A ba:moe dubugodolo eta kuba kumitaha! Diyala, eta hido gobogobo o Hunu Haboeno eta nopodawate ebetamo Godokono nopo kuda: a:hawakalimiya:!”

<sup>10</sup> Ba:bene Ka:nisolo ipuwalo olowabeletihui komote da:kuya: alaholo tatalila. Ba:ba tetelo alaholohopino watodawate na:toletolitiya: komopa:te Poloko kubamo anagalimiholo anakapumidimina:, ba:bema: Polokono ka:ka: komula:mema: ebete ebeno alaholohopi na:kiyalamiya:, iba:te Ka:nisoloeno kapiyuimi ipuwamo nepalagate Poloko nelawete Loma gabomanino konomo genamamo gala kakamagatama:.

<sup>11</sup> Ba:bene ba:be dulu Kodawa Ya:suti Poloko tamelo putinate ebe na:pegoemeniya:, “Ama: na:kodakoda! Mabua ama: na mabuma: ba:moe Yelusalemalo tabo hidamo dolamaga:ka, ama: Loma ko habamo tote ba:be atu tabo na:kanolamagiya:.” ☆

*Komo Yu Dubate Poloko Anakapumima: Nopo Da:tamotiya:*

<sup>12</sup> Ba:bene eta duiduiyalo komo Yu dubate pekapiyuimiti nopo ba petamote Godokono mahilamo helo tabo ba:ma ka:na pega:luya:,

iba:te baa: nahaheno ba:gala beya nihoheno talonalo pola:nate Poloko anakapumi teta:mo ba:bo kikulima:. <sup>13</sup> Ba:ba tetelo ba:moe nopo da:tamotiya: ba:bi dubate ibino kuititi da:lawiya: 40 a:gogoluya:. <sup>14</sup> Ba:bene ba:bi dubate Godotamo hawa:goeno ikamehopino hununomo watowatopi ba:gala komo Yunapino koko dubatamo tolamete na:nega:luya:, “Aeno ukui kapiyuimiti ale Godokono mahilamo tabo ba:ma ka:na hibilo ga:lama:, ale baa: nahaheno talonalo pola:nate Poloko anakapumi teta:mo ba:bo kikulima:. <sup>15</sup> Ba:bema: wadiyala la: aeno komo Ka:nisolo dubago Loma gabomanino alaholohopino watodawatamo tabo na:noemiya:la:, ebete Poloko genamane puluhukutiti la:tamo komagahema:. La:le ha:da amihome gabodo ebe na:nega:lamiya:la: ba:ma ka:na, la: ubila Polokono komo hidamo kanagiya:midamema: ba:gala ebeno tabo komokomo gala kakulihoma:. Huiyatiya ebete Poloko da:magahemene, la:tamo puluhukuhino a ya:lo kohidoma:nema: ebe gabo tetelo kanakapumima:.” ✧

<sup>16</sup> Huiyatiya ba:ba tetelo Polokono bohelete dalahimiya:, ba:be kuhiti Yu dubate nopo da:tamotitiya: ba:be tabo uliti, diya gabodo Lomanapi alaholohopino konomo genamamo tote Poloko ba:bo nikiyamiya:. <sup>17</sup> Ba:bene Polote alaholohopino eta gawadalagi ebetamo ka:miti ebe na:goemiya:, “Ba:moe uli ape dubu la:eno Watodawatamo na:magata, mabu ebegodolo eta komo bitana Watodawa kokiyamema:.”

---

✧ 23:15: Oel 25:3

18 Ba:bene alaholohopino gawadalagiti ba:be kuhi ebeno watodawatamo magatate na:negoemiya; “Aeno du genamalo da:luta ba:be dubu Polote na a:kiyaname ba:moe uli ape dubu ama:tamo komagahema; mabu ebegodolo eta komo bitana ama: kokiyamema:.”

19 Ba:ba tetelo alaholohopino watodawate ba:be kuhi kokotamo lawete nanekela:mo hiya: baha:mo ebe magatate diya ba:bo nalatediya; “Ama:godolo bada komote kitana na kiyanamema:?”

20 Ebete na:huiyuya; “Komo Yu dubate ukui a:kapiyuimiya: ama: ba:ma ka:na kopikiyamema; ama: dumutu Poloko ba:moe genamane uluhukutiti ibino Ka:nisolo dubatamo komagatama: Ba:ba tetelo iba:te ha:da amiho gabodo ama: ba:ma ka:na kopikiyamema:na:ta, iba:te ubila Polokono komo hidamo anagiya:midamete ebeno tabo komokomo gala kakulihoma: Huiyatiya ba:be tabo hibiha: 21 Ama: ibino tabamo akapapamiwatala; mabu 40 dubu keba ka:nala:ka: ba:bako dubate Polokono to gabolo tanama miya:teholemete ba:bo ba:pola:na, ebe belatimita. Iba:te ukui kapiyuimiti Godokono mahilamo helo tabo ba:ma ka:na ga:laka, iba:te baa: nahaheno ba:gala beya nihoheno talonalo pola:nate Poloko anakapumi teta:mo kikulima: Hibila, iba:te ya:lo hidote ama: belatimitata, ama:le amia:no alaholohopi kokiyalamema: iba:te Poloko ba:bamo komagatama:.”

22 Ba:bene alaholohopino watodawate ba:be kuhi ba noeme na:kiyamiya; “Ama:le na

da:pikiyanama:, ba:be komo komopa:tamo akanehawakalima:la:.”

*Alaholohopino Watodawate Poloko Loma Gabomanino Ko Gawadalagi Pilikisitamo Da:noemiya:*

<sup>23</sup> Ba:ba tetelo alaholohopino watodawate ebeno hopopi gawadubu netewa ebetamo ka:lamiti ibi na:kiyalamiya:, “La:eno 200 kiyokiyo gila:mo alaholohopi dubu, ba:gala komo 70 oso-boga:go da:wapata:lamena ba:bi alaholohopi dubu, ba:gala komo 200 kibila:mo alaholohopi dubu, la:le ibi hiliyonomo uwatete na:hiduya:la: ka:lo dulu 9 koloko tetelo Sisaliya ko habamo kotolamema:. <sup>24</sup> Ba:gala komo oso-boge Poloko mabuma: modobolo nuwata:la:, ebete ibi hunamo emedete kotoma:. Na ubila la:le ebe aeno Loma gabomanino kapela Ko Gawadalagi Pilikisitamo olalatihino hidamo na:magatuya:la:.”

<sup>25</sup> Ba:bene ba:ba tetelo alaholohopino wato-dawate leta ododiti tabo ba:ma ka:na miya:tiya:,

<sup>26</sup> Naeno Hidonomo Ko Gawadalagi Pilikisi, ama: nolata. Na Kolodiyasi Lisiyasiti ba:moe leta ama:tamo poememo.

<sup>27</sup> Pote ama:tamo ba:moe letago da:puluhukumini, ba:moe dubuino komo ba:ma ka:nala. Eta hegelalo Yunapa:te ebe heloamo lawete anakapumima: dewageliti, nale komo alaholohopi uwatete ibino helo ipuwane ebe ba:bo uluhukutimo, mabu nale ba:moe komo iya:tawuimo ebete Loma

gabomanino pepago da:pata:na. ☆ 28 Ba:bene ebete Yunapa:tamo kebe kuba kododi, nale ba:be komo hidamo kiya:tawama: ubi ba ihate ebe ibino Ka:nisolo dubuino holoholo hapuamo ba:bema: magatuimo. ☆ 29 Ba:bolo nale iya:tawuimo, iba:te ibino iniwalino tutumuino komokomoma: ebetamo da:maubahaliti, huiyatiya ebete eta ko kuba kododiha: nale ebe hoesa:mo o du genamamo ebema: oemela. 30 Ba:moe komo gala hapuni etate diya gabodo pete na a:pikiyanami, komo Yu dubate ebe kanakapumima: eta gabo bihiduimiya: Ba:bema: nale ba:be komo uliti ebe ama:tamo tiyonomolo poememo, ba:gala nale ebetamo da:maubahaliti ba:bi dubu a:kiyalamimo iba:te amia:no holoholo hapulu ebenu komo kopanagiya:midamema:. Kalakala konomola, ba:moe ba: naeno tabo kuititila. ☆

31 Ba:bema: alaholohopino gawadubu netewapa:te ibino watodawoeno tabamo papamila:te, ebenu leta lawete ba:be dulu iba:te ibino alaholohopa:go Poloko A:ntipatisi habamo dito magataniya: 32-33 Ba:bene eta hegelalo natamo da:tolamitiya: ba:bi alaholohopi dubu hiliyonomate Yelusalema ko haboenu gabomani genamamo gala kawilalete dito kapelamiya:, huiyatiya oso-boga:go da:tolamitiya: ba:bi alaholohopi dubate Poloko ha:kiya magatuya: Sisaliya ko habamo. Ba:bolo iba:te kapela Ko Gawadalagitamoni kuliti ibino watodawoenu leta ba nikame Poloko ebenu umi ipuwamo ba:bo nihatiya: 34 Ba:ba tetelo kapela Ko Gawadalagiti ba:be leta

---

☆ 23:27: Oel 21:30-33; 22:25-27 ☆ 23:28: Oel 22:30 ☆ 23:30: Oel 24:5-8

ka:lamiholete Poloko ba:bo alatediya: ebe kebe honapila:ka:. Ba:bene Polote ebe Silisiya honapima: eda:ma: da:goiya:, Ko Gawadalagiti ba:be tabo duliya: <sup>35</sup> ebetamo gala na:kagoiya:, “Ama:le kuba ododima: da:ga:luti ba:bi dubate mammo da:pikulimina:, ba:ba tetelo nale amia:no komo kanagiya:midamema:nemata.” Ba:bema: ebete ebena komo alaholohopi na:kiyalamiya:, Ko Gawadalagi Heloditi dopamo detiya: iba:te Poloko ba:be hidonomo genamamo magatate ba:bolo konuminatema:.

## 24

*Yunapa:te Pilikisitamo Polokono Ododili Komo Kubama: Da:ga:luya:*

<sup>1</sup> Ba:bene paibo hegela da:wibuya: ba:ba tetelo Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawa A:nanayasiti komo Yu watowatopa:go Sisaliya ko habamo ba:bo pelamiya:. Ba:ba tetelo iba:te eta Loma gabomanino tutumu iya:tawadawa, ebena mahilo Tetalasitila, ba:be dubu magahete iba:te kapela Ko Gawadalagi Pilikisikono holoholo hapuamo kapimilo pikuliya: Polokono ododili komoma: ebe kopega:lamema:.

<sup>2</sup> Ba:bene Ko Gawadalagi Pilikisiti Polote pema: tabo noemete, ebete da:puluhukuya: Tetalasiti Yunapino ubiha: komo Poloko mabuma: Pilikisitamo ba:ma ka:na hawakalimiya:, “Aeno Hidonomo Watodawa, ama: nolata! Amia:no ko gawadalagi ipuwalo a tete ga:ga:nomolo heta:go emedenamima:, ba:gala aeno hopolo hiya:hiya: kubate ikuliho tetelo amia:no mulu ukuilo ba:bi

komokomo a:hiduilamenakata. <sup>3</sup> Ba:bema: hibi-  
 bila, hiliyonomo tetelo ale aeno habahaba hiliy-  
 onomolo ama:godone hidohido owalubi komo  
 ba uwate ama:tamo koamo kalakalahanakoma:.  
<sup>4</sup> Nolata, na tabo a:kaga:gima:mo mabu na ubi-  
 hinola amia:no tete kubahimi, ba:bema: nale  
 ama: betoemehomata ama: kalakalago aeno tabo  
 deha:poto nulia:.

<sup>5</sup> “Ba:moe dubuino komo ale ya:lo umiya:ma:,  
 ebe ba: hiya:hiya: kuba tupuilamedawala, mabu  
 eta Nasalete dubuino kapiyuimi ipuwalo ebe ba:  
 watodawa etala. Ebete ba:moe hopo konomolo  
 da:pata:na, ebena kuba ododili ipuwalo aeno  
 komo Yunapa:te hiya:hiya: hopolo demedehona  
 ebetamo ba maubahale alaholoho komate ba:bo  
 ikulinaka. ✧ <sup>6</sup> Ba:gala eta komo, ebete aeno  
 Godoko Adikumino Genama kubahimima:  
 dewageliti, ale ebe ba:bo lawima:. Ba:ba  
 tetelo a ubila aeno tutumu komodo ebena  
 komo kanagiya:midamema:, ✧ <sup>7</sup> huiyatiya  
 alaholohopino watodawa Lisiyasiti pete agodone  
 ebe heloamo pelawi, <sup>8</sup> ba:bema: a ipuwalo  
 puya:te ba:moe Polokono ododili komoma:  
 kubama: da:ga:lanama:, Lisiyasiti a a:kiyaa:mi  
 ale amia:no holoholo hapuamo kopelamema:.\*  
 Ba:bema: wadiyala ama: ha:kiya ebena ododili  
 komokomoma: ebe nalateda:, ba:bene ba:moi  
 hiliyonomo komo ale da:ga:lama:, ba:be taboeno  
 hibi komo ama: ebegodone kiya:tawama:na:ta.”

<sup>9</sup> Ba:ba tetelo komo Yunapa:te Tetalasikono

---

✧ **24:5:** Oel 17:6 ✧ **24:6:** Oel 21:28-30 \* **24:8:** Oel 24:6b-8a  
 komoeno tabo Lukuti bukamo kamiya:tiya:ha:, huiyatiya ebena  
 buka ododi gala hapuni eta hibima: mididawate miya:tiya:.



tabo moga:melo na:ga:luya: ba:moi komokomo  
ba: hibila.

*Polote Ebeno Kuba Ododiha: Komo Pilikisitamo  
Da:hawakalimiya:*

<sup>10</sup> Ba:bene ba:ba tetelo kapela Ko Gawadalagi Pilikisiti Poloko kokotamo kiyamiya: ebete ebeno tabo olamagi kotupuimima:. Ba:bene Polote na:goiya:, “Kodawa, ama: nolata! Na iya:tawala ama: komo hiliyonomo gogolo aeno hoponapino komokomo anagilamelelamenakuya:ta, ba:bema: nagodolo kalakala bitana naeno kuba ododiha: komo ama:tamo hawakalimima:. <sup>11</sup> Ama: hibi komo ba:ma ka:na kiya:tawama:na:ta, nale Yelusalemamo Godoko adikumima: da:tuimo, ba:ba tetene tupuimiti ba:mamo puluhuku <sup>12</sup> hegelanomote a:peniwibui. <sup>12</sup> Ba:bema: puya:te na kuba ododidawama: da:ga:lita iba:te na Godoko Adikumino Genamalo eta lumaga:go heloamo tabo ga:litalo kunameha:, ba:gala aeno hiya:hiya: baidi ibubulamehole genamalo ba:gala Yelusalema ko habalo na heta:go ba pata: tawakaluba:tamo alaholoho ukui kikalameha:. <sup>13</sup> Ba:bema: nale kubakuba komo nododilinamo iba:te da:ga:lita, ba:be taboeno hibi komo kitanaha:, iyo, iba:te naeno eta kuba hawakalimi modoboha:.

<sup>14</sup> “Numa:, komo Yunapa:te na:ga:lanaka Ya:sukunu Gabo hibi gaboha:. Huiyatiya nale ama: eta hibi komo kokiyamema:nemata, na Ya:suku ta:mata gabodo ba tona, a Yunapino iniwala:te dadikuminakui nale ba:be hibi Godo badikuminakomo. Komo Yunapi keba ka:nala:ka: na atumu ba: ba:ba ka:nala, Mosesete

Godokono Tutumu Tabo da:miya:tiya: ba:gala  
 Godokono Ukui Hawakalimipa:te da:miya:tiya:,  
 ba:bi Buka tabo hiliyonomo ale ba: kapimilo  
 hibima: na:midilinama:. <sup>15</sup> Ba:bema: Godokono  
 hido owalubi komote atamo kuluhukuma: nale  
 naeno Yunapi mabuluba:go na:latiminama:, iyo,  
 a ba:moe komo hibima: na:midinama:, Godote  
 kuba ododilipi ba:gala hido komo ododilipi ibi  
 hiliyonomatamo huiya kikalamea: ha:laha  
 ipuwane ka:ka:mo kowadiya:paa:latelema:ne. ✧  
<sup>16</sup> Numa:, ba:moe mabuma: na ubi konomola,  
 Godoko ba:gala tawakalubi ibino holoholo  
 hapulu nale naeno tepo ipuwoeno mulu ukuido  
 tuputupulu kemedinama:.

<sup>17</sup> “Ba:bema: naeno komo ba:ma ka:nala, nale  
 Yelusalema hopone uluhukuti komo gogolo  
 hiya:hiya: muhulu hopolo nemedenamimo,  
 ba:bene nale naeno hoponomamo gala  
 na:kapimo nale komo awaepa:tamo mani  
 malemalelo kopikalameholema: ba:gala  
 Godotamo hawa:goeno ilina kopikamehoma:.  
<sup>18</sup> Nale Godoko Adikumino Genamalo ba:ma  
 ka:na ba ododita, komo dubate ba:bo unamiya:.  
 Ba: hibila, na ba:be talona genamamo  
 podoloheno, dopamo Godotamo hawa:goeno  
 ilina ikamehote naeno tepo ipuwoeno dalowa:  
 ba:bo ukulalimo, ba:gala nale alaholo komo  
 kotupuimima: eta lumagitamo kuba ukui  
 kikameha:. Huiyatiya na ha:kiya heta:go ba  
 luta, ba:ba tetelo iba:te na unamete heloamo  
 ba:bo pelaweniya:. ✧ <sup>19</sup> Ba:ba tetelo ibi ipuwalo  
 komo Yunapi dubu A:isiya hopolo demedena

---

✧ **24:15:** Yon 5:28-29 ✧ **24:18:** Oel 21:12-28

iba:te a:pola:nuya:, huiyatiya ka:lo ba:bi dubate amia:no holoholo hapuamo kapelameha:. Ba:bema: numa:, nale iba:tamo kuba hibilo nododilitale, wadiyala iba:te ha:kiya ba:be komo ama:tamo ba:pehawakalimina:, <sup>20</sup> huiyatiya ba:moi komo Yu dubate ka:lo da:pikula:, iba:te ibino Ka:nisolo ipuwalo naeno komo ya:lo anagiya:midanamiya:. Ba:ba tetelo iba:te naeno kuba ododi komo numitale, wadiyala iba:te ama: hibilo ba:kiyametana:, <sup>21</sup> huiyatiya numa:, iba:te naeno kuba nipo ohowadiya:. Ba: hibila, nale iba:tamo ba:moe kapiya tabo bolamagimo, ‘Na hibima: na:midinamo, Godote ha:laha tawakalubi ka:ka:mo kowadiya:paa:latelema:ne, ba:bema: komo iba:te naeno komo kubamo anagiya:midanamita.’ Diyala, iba:te ba:moe tabo uliti na ubiha:ma: kuda: eda:huya:.” ✧

<sup>22</sup> Mabū Pilikisiti Ya:suku Hibima: Midi Gaboeno komo hidonomamo ya:lo iya:tawuya:, ba:bema: ebete Poloko ba:gala komo Yunapino tabo ga:la ba duhilame na:kiyalamiya:, “A ba:moe komo ba:mamo miya:pate, alaholohopino watodawa Lisiyasiti da:pemene ba:ba tetelo nale ba:moe komo eba:go gala kakumima:nemo.”

✧ <sup>23</sup> Ba:bene Pilikisiti Poloko duminami ba:be alaholo dubu na:kiyamiya: ebete Poloko hidamo kuminatema:. Ba:gala ebete ebe gala na:kakiyamiya:, “Polote gabomanino genama gulu pata:ma: ama: talona akihata:la:, ba:gala ebenu mabuluba:te ebenu modoboha: komokomo ipuwalo ebe owalubima: da:pelamenakomena: ama: ibi akaduhilamenakala:.”

*Ko Gawadalagi Pilikisiti Godokono Tabo Kulima: Da:toletoliya:*

<sup>24</sup> Komo hegela da:wibohuya: Pilikisiti ebena kamena Dulusilakoba: gala na:kapiya:, ba:moe kamena ebe ba: Yu lumagila. Ba:bene ebete Polote pema: tabo doemiya:, Polote Ya:su Kelisoko hibima: midi komo ebetamo da:polamagiya: Pilikisiti ba:bo uliya:. <sup>25</sup> Ba:ba tetelo Polote tabo ga:ga:dopo dolamagiya:, ebete Godokono tuputupu emede komo ba:gala kateneno ubi komamo papamila:haleha: komo Pilikisitamoma ba:bo hawakalilamiya:. Ba:bene Godote tawakalubino komokomo danagilamelelamemene ba:be Ko Hegeloenoma pe komo Polote dolamagitiya:, Pilikisiti tole lawete ebe na:kiyamiya:, “Ba:ba:la! Ama: na:toa! Na hido tete dumimo ama: pema: tabo gala kakapoemema:nemo.”

<sup>26</sup> Ba:ba tetelo Pilikisiti ubi bihatenami Pologodone koko mani uwatete du genamane ebe dito kuluhukutima:, ba:bema: ebete komo hiliyonoma tetelo tabo boemenakui Polote eba:go tabo kopega:lama:. <sup>27</sup> Huiyatiya netewa gogo da:petohuya: ba:ba tetelo Loma gabomana:te Posiyase Pesitasiko bepoemiya:, ebete Pilikisikono kapela Ko Gawadalagi haba kopelawema:. Ba:ba tetelo Pilikisiti Yu tawakalubi kokalakuuilamema: ubi ba ihate, Poloko du genama gulu miya:pate eta hopamoma ba: dito tuya:.

## 25

*Polote Ebena Kuba Ododiha: Koma Sisakono*

*Holoholo Hapulu Konehawakalimima: Ubi Di-hatiya:*

<sup>1</sup> Pesitasiti ba:be hopoenō kapela Ko Gawadalagi haba da:pelawiya:, ba:ba tetelo netewa-kapiya hegela wibote ebete Sisaliya ko habane Yelusalemamo ba:bo tuya:. <sup>2</sup> Ba:bene ba:bolo Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopi ba:gala komo Yunapino koko dubu iba:te Pesitasitamo tolamete Poloko mabuma: ibino ubiha: komokomo ba:bo nehawakalilamiya:. ✧ <sup>3</sup> Ba:bene iba:te ebe koamo ba toemeho na:ga:lamiya:, “Ale Polokono komo hidamo kanagiya:midamema:, wadiyala ama: ebe ba:moe Yelusalemamo na:magahiya:.” Iba:te ba:ma ka:na da:ga:luya: mabu iba:te nopo ya:lo a:tamotiya: Poloko gabo tetelo kanakapumima:.

✧

<sup>4</sup> Pesitasiti ibino tabo ba huiya na:goiya:, “Ao, Polote Sisaliyalo du genamalo bemedena, ba:gala tatalila nale ba:bamo gala kakatoma:nemo. <sup>5</sup> Ba:bema: la:eno watowatopi komo nago da:tolamemena:, ibino ukui komate ba:be dubuino ododili komoma: keba ka:na ka:pola:na, iba:te ba:bi komo gabomanino tabo anagiya:mida habalo na:nehawakalilama:mena:.”

<sup>6</sup> Ba:ba tetelo Pesitasiti komo a:iti o naini o ta:ni hegela Yelusalemalo emedete Sisaliya ko habamo gala dito katuya:. Ba:bene eta hegelalo ebete tabo anagiya:mida habalo emedete alaholohopi ba:bo kiyalamiya: iba:te Poloko ebene holoholo hapuamo komagahema:. <sup>7</sup> Polote tabo anagiya:mida habamo da:puluhukuya:,

ba:ba tetelo puya:te Yelusalemane da:pelamiya:  
 ba:bi Yu dubate Polokono gunimi hapuni ba:gala  
 tametamene ba pegagahidi, ibi ipuwalo etate  
 mahiganakui, etate mahiganakui, ebe koko  
 kuba ododilidawama: ba:bo ga:lanakuya:.  
 Huiyatiya iba:te kebe komokomo da:ga:lanakui  
 ba:bi taboeno hibi komo hawakalimima:  
 kamodobuya:ha: ☆

<sup>8</sup> Ba:bene Polote ebeno kuba ododiha:  
 komo ba:ma ka:na hawakalimiya:, “Naeno  
 Yu tawakalubino tutumu, ba:gala Godoko  
 Adikumino Genamoeno kukala, ba:gala Konomo  
 Gawadalagi Sisakono tutumu, nale ba:moi komo  
 hiliyonomo ipuwalo eta kapiya kadikanaleha:.”

<sup>9</sup> Ba:ba tetelo Pesitasiti ubila Yu dubu  
 kokalakuuilamema: ba:bema: ebete Poloko  
 na:goemiya:, “Ama: ubila:ka: Yelusalemamo  
 tote, nale amia:no komo ba:bolo hidamo  
 konanagiya:midamema:?”

<sup>10</sup> Polote tabo ba huiya na:goiya:, “Ao, na  
 ubihinola. Ka:lo na ba:moe Sisaliya habalo  
 Konomo Gawadalagi Sisakono eta hidonomo tabo  
 anagiya:mida habalo la:namo. Ba:gala ka:lo  
 ama:godolo Sisakono helo bitana, ama:le ha:kiya  
 naeno komo anagiya:midanamete na du gena-  
 mane dito kuluhukunatenema:, iyo, ama: hibi  
 komo iya:tawanomola, nale Yunapa:tamo eta  
 kapiya kuba kododiha:.” <sup>11</sup> Numa:, nale Loma  
 gabomanino ko tutumu nadikanaletale nale hoe  
 huiya lawema: ba:kalakalana:, ba:bene naeno  
 ka:ka: mula:ma: ba:ka:goena:. Ba:gala ba:moi  
 Yu dubate naeno komoma: da:ga:lita ba:bi tabo

---

☆ 25:7: Oel 24:5-6

hibiha:, ba:bema: la: gabomana:godolo helo ki-tanaha: na ibino kokotamo gala ihatenema:, huiy-atiya na ubi bihatemo Loma ko habamo tote Sisakono holoholo hapulu naeno kuba ododiha: komo ba:bo konehawakalimima:nemo!”

<sup>12</sup> Ba:bema: Pesitasiti ebeno hopopa:go Polokono ubi komoma: ga:late, ba:bene ebete Poloko ba:ma ka:na goemiya:, “Ama: na:gaa:ta Sisatamo kotoma:, ba:bema: hibila, nale ama: ebetamo konoemema:nemata.”

*Pesitasiti Polokono Komoma: Ko Gawadalagi Agilipako Da:kiyamiya:*

<sup>13</sup> Ba:bene komo hegela da:petohuya: Ko Gawadalagi Agilipako ba:gala ebeno naniko Benisiko iba:te Sisaliya ko habamo pete ibino kalakala tabo Pesitasitamo pega:late komo hegela eba:go ba:bo pameda:tepuya:. <sup>14</sup> Ba:bene iba:te tete ga:ga:dopo emedete, eta hegelalo Pesitasiti Polokono komoma: Agilipako ba:ma ka:na kiyamiya:, “Pilikisiti du genamalo da:miya:pui eta dubu ba:malo bemedena. ✧ <sup>15</sup> Nale Yelusalemamo da:tuimo, ba:ba tetelo Yunapino Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopi ba:gala komo ibino kokopi, iba:te ba:be dubuino koko kuba ododili mabuma: na a:kiyanamiya: nale ebe hoea:mo koemema:. <sup>16</sup> Ba:bema: nale ibino tabo ba huiya na:goimo, ‘Ao, a Loma gabomanino komo ba:ma ka:nala. Keba tetelo komopa:te eta lumagi ko kuba ododidawama: da:ga:lamena:, ale ebe dito a:kanakapuma:ma: huiyatiya ale ebetamo tete kikamema:nema: ibino holoholo hapulu ebeno komo hidamo

---

✧ **25:14:** Oel 24:27

kohawakalimima:. Ba:be gabodo a gabomana:te hibi komo umiti ba:be lumagino komo hidamo kanagiya:midamema:nema:.’

<sup>17</sup> “Ba:bema: Yunapa:te ba:be dubu Polokono komo anagiya:midamema: ba:mamo da:pelami, nale ibino tete kakubahimiha:, iyo, eta hegelalo nale tabo anagiya:mida habalo emedete alaholohopi ba:bo kiyalamimo iba:te ebe naeno holoholo hapuamo komagahema:. <sup>18</sup> Ba:ba tetelo nale nemalagidoluimo Yunapa:te ebeno eta ko kuba kohawakalimima:na:, huiyatiya iba:te mahila:halete <sup>19</sup> ibino Godoko adikumino kukala komokomoma: ebe koamo kiyahamiya:. Ba:gala eta dubu ebeno mahilo Ya:sutila, iba:te ebeno komoma: na:ga:luya:, ‘Ebe ya:lo a:hoiya:,’ huiyatiya Polote na:goi, ‘Ao, ebete ba:ka:ka:na.’ <sup>20</sup> Ba:be mabuma: na gabo kumiha: ba:bi komoeno hibi komo keba ka:na na:kiya:tawamo, ba:bene nale Poloko na:goemimo, ‘Ama: ubila:ka: Yelusalemamo tote, nale amia:no komo ba:bolo hidamo gala kakananagiya:midamema:?’ <sup>21</sup> Huiyatiya ba:ba tetelo Polote na na:goenami ba:moe Sisaliya haboeno du genamalo kemedema:, mabu ebe ubila Loma ko habamo tote aeno Konomo Gawadalagi Sisate ha:kiya ebeno komo ba:bo kanagiya:midamema:. Ba:bema: nale ebetamo papamiwatalo na:goimo, hido gabo dumimo ebe Sisatamo ba:bo konoemema:nemo, ba:gala nale alaholohopi dubu na:goelamimo iba:te du genamalo ebeno modoboha: komokomo ipuwalo ebe hidamo kuminatema:.”

<sup>22</sup> Ba:ba tetelo Ko Gawadalagi Agilipate Pesitasikono tabo komokomo ulihote ebetamo



na:goiya:, “Wadiyala:ka: na atumu ba:moe dubuino tabo naeno hibila galamo kulihoma:?”

Ba:bene Pesitasiti na:goiya:, “Kubaha:. Ama: dumutu ebene tabone kulihoma:na:ta.”

*Polote Ko Gawadalagi Agilipakono Holoholo Hapuamo Duluhukuya:*

<sup>23</sup> Ba:bene eta hegelalo Ko Gawadalagi Agilipako ba:gala ebene naniko Benisiko iba:te ibino hidohido tita:gopi kaliko pupuliti, ibino hopopa:te ibi ba awagaminale, komo alaholohopino watowatopi ba:gala Sisaliya haboeno koko dubate ibi ba ta:mahale iba:te gabomani genamoeno tabo ga:la baha:mo ko kalakala diyamago ba:bo piya:. Ba:bene ibi hiliyonomate da:nihiduya:, ba:ba tetelo Pesitasiti komo alaholohopi na:goelamiya: iba:te Poloko komagahema:. <sup>24</sup> Ba:ba tetelo Pesitasiti na:goiya:, “Ko Gawadalagi Agilipa ba:gala la: hiliyonomo ago da:pola:nama, la: nonolata. Ba:moe dubuino komo numa:la:. Ba:moe Sisaliya habalo demedehona ba:gala Yelusalemalo demedehona, ba:bi Yu tawakalubi hiliyonomate ebene komoma: ibino ubiha: komokomo natamo ba wadahe iba:te ga:ga:lo na a:kiyanamiya: ebete na:haa:mene. <sup>25</sup> Huiyatiya nale ebene komo danagiya:midamimo, ebene eta kapiya kuba kumiha: ebe hoea:mo koemema:. Ba:bema: hibila, ebete Sisakono holoholo hapulu ebene kuba ododiha: komo konehawakalimima: na da:goenami, nale tabo ba:bo ihatimo ebe Sisatamo konoemema:. <sup>26</sup> Huiyatiya nale leta ipuwalo ba:moe dubuino komoma: aeno Kodawa Sisatamo kebe tabo na:ka:miya:temo? Naeno

ukui hidamo kitanaha; ba:bema: wadiyala la: ulihopi na nowalubiniya:la:. Ko Gawadalagi Agilipa, nale ama: mamo ba:bema: ka:mimata, ama:le na ba owalubini ba:moe dubuino komo hidamo anagiya:midamete na Sisakono leta hidamo ba:bo kododima:nemo, <sup>27</sup> mabu modoboha: nale du genamalo demedena ba:be lumagino komo leta ipuwalo hidamo hawakalimihino ebe Sisatamo dito oeme.”

## 26

### *Polote Ebeno Kuba Ododiha: Komo Agilipatamo Da:hawakalimiya:*

<sup>1</sup> Ba:ba tetelo Ko Gawadalagi Agilipate Polotamo na:goiya:, “Wadiyala ama: ha:kiya amia:no komo atamo na:hawakalima:.”

Ba:bene Polote ebeno kokoto adipatelo ebeno kuba ododiha: komo hawakalimima: ba:ma ka:na tupuimiya:, <sup>2</sup> “Ko Gawadalagi Agilipa, Yunapa:te nale hiliyonomo hiya:hiya: kuba nododilinamo ga:lanana, huiyatiya ka:lo kalakala kapiyate nagodolo bitana, mabu hido tete natamo ba:a:pe nale amia:no holoholo hapulu naeno kuba ododiha: komo kohawakalimima:. <sup>3</sup> Ba:moe komo ba:hibila, a Yunapino iniwalino kukala ba:gala ibino ododili komokomo ba:gala a ipuwalo kebe komokomoma: dolowabeletihuinakoma:, ama: ba:bi komo iya:tawanomola. Ba:bema: nolata, nale ama: bikiyamemata, wadiyala ama: naeno tabo kalakalago nuliha.

<sup>4</sup> “Yu tawakalubi hiliyonomate naeno emede komo iya:tawahanomola, iyo, na deha:poto tetelo naeno hopolu demedenamimo

ba:gala Yelusalemalo nale da:pemedenamimo,  
<sup>5</sup> ba:be tete ga:ga:nomolo iba:te naeno emede  
 komo numinama:. Ba:bema: iba:te ubi  
 dihatemena:, wadiyala iba:te naeno komo ba:ma  
 ka:na na:hawakalima:mena: na hido Pa:lisi  
 kapiyuimidawa etala. Ba:moe komo ba: hibila,  
 Yunapi ipuwalo a Pa:lisi kapiyuimipa:te ha:kiya  
 iniwalino tutumu komokomo hiliyonomamo  
 hidonomamo papamila:halenakoma:, huiyatiya  
 komo Yunapa:te ba:ba ka:na kewagelenaha:.  
 ✧ <sup>6</sup> Ba:gala eta komo. Ka:lo na amia:no tabo  
 anagiya:mida ipuwalo la:namo, mabu Godote  
 aeno iniwala:tamo hibinomolo da:goiya:, nale  
 ba:be tabo hibima: midilo ebena: owalubi  
 komote atamo kuluhukuma: na:latiminamo.  
 ✧ <sup>7</sup> Ba:gala naeno Ko Gawadalagi, ama: numa:,  
 aeno Yunapino 12 gu tawakalubi hiliyonomate  
 ba: atumu du ba:gala hegela hiliyonomolo  
 Godoko ba adikumina ebena: tabo hibima: midilo  
 ebena: owalubi komo bekalatimina. Iyo, ba:moe  
 komo ba: hibila, ba:bi Yu tawakalubi ba:gala  
 na, ale atu hido komo Godogodone lawema:  
 na:latiminama:, huiyatiya iba:te na ubiha:ma:  
 eda:hate naeno hibima: midi mabuma: nale koko  
 kuba nododilinamo ga:lana.”

<sup>8</sup> Ba:bene Polote gala na:kagoiya:, “La:  
 komo ulihopi, nonolata, mabu keka: la:  
 la:eno ukuilo ba:ma ka:na demalagidolonama,  
 Godote ha:laha tawakalubi ka:ka:mo  
 a:kawadiya:paa:latela:mene? <sup>9</sup> Na dopamo  
 atumu komo kubakuba ukui emalagidole-  
 nakuimo, ba:bema: puya:te Nasaletenapi

Ya:sukunu mahilo hunamo dadipatena ba:bi tawakaluba:tamo nale hiya:hiya: alaholo komo bododilinakuimo, ✧ <sup>10</sup> iyo, nale Yelusalemalo ba emedena ba:ba ka:na ewagelenamimo. Ba:bema: hibila, Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopa:te natamo helo dikanamenakui, nale komo Ya:sukunu tuputupu tawakalubi hiliyonomo du genamamo ba:bo oelamenakuimo, ba:gala tabo anagiya:mida habalo ibino komoma: da:ga:lanakuima: nale ibi hoea:mo oelamema: modoboma: goenakuimo. <sup>11</sup> Ba:gala komo tetelo aeno Yu tawakalubino hiya:hiya: baidi ibubulamehole genamalo nale Ya:suku ta:matapa:te kuba nododilinamo ba goena, ba:bema: na komopa:go iba:tamo koko temeteme ba:bo ikalamenakuima:. Ba:ba ka:na ba ewagelena na ubila iba:te Ya:suku hibima: midi ipuwane ohobila:halete ebeno komo ha:dama: koga:lama:. Ba:bene naeno mauba iba:tamo koenomoma: eda:lo komo hiya:hiya: muhulu hopoeno koko habahabamo tonakuimo ibi ba:bo nekubahilamenakuimo.”

*Polote Ya:sutamo Keba Ka:na Kohobiguya:  
Ba:be Komo Da:hawakalimiya:*

<sup>12</sup> Ba:bene Polote ebeno tabo moga:melo gala na:kagoiya:, “Nale ba:ba ka:na ba ewagelena, eta tetelo Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopa:te komo leta ba:gala ibino helo natamo dikanamiya: nale Dama:sakase ko habamo ba:dito tuya:mo. <sup>13</sup> Nale hegela tuli tetelo komo dubago ba:bamo ba tuta, gabo tetelo alote

---

✧ **26:9:** Oel 8:3

Godokono Hunu Habane pihitigate a ba:bo panagobeya:midadiguiya:, ba:be alo helonomola, ebena helote hegeloeno aloeno helo a:gogoluya:  
<sup>14</sup> Ba:ba tetelo a hiliyonomate hakamo guditi nale eta dawoeno tabo madodo Yu tawakalubino tabamo ba:ma ka:na uliya:mo, ‘Solo, Solo! Keka: mabu ama:le natamo koko temeteme dikanamena? Ama:le nago alaholodawama: deda:na, ama: ha:kiya ama: bekubahiminata. Aba: hibila:ka:, kau-goete ebena namutudawa natamo aliamidama: dewagelemene, namutudawate ebe huiyatiya kukamo gala dito kakana-galimima:ne!’

<sup>15</sup> “Ba:bene nale na:goiya:mo, ‘Kodawawa, ama: potela:ka:?’

“Kodawate naeno tabo ba huiya na:goiya:, ‘Na ba: Ya:suti, ama:le natamo temeteme dikanamena, na ba:be lumagila. <sup>16</sup> Wadiyala ama: na:mahiga, mabu nale ama:tamo uluhukumu nale ama: naeno okodawama: komidima:. Ba:bema: ka:lo ama:le nagodolo bada komo kulama:wa ba:gala nale galane ama: diya:tumihoma, ba:bi hiliyonomo komokomo ama:le komo tawakaluba:tamo konehawakalilamema:na:ta. <sup>17</sup> Ba:bene ama: naeno oko ba nowatina Yu tawakalubino helo ipuwalo nale amia:no ka:ka: ba:mula:menakomata, ba:gala Yuha:pino helo ipuwalo na atumu ama: ba:kowalubinakomata. Ba: hibila, nale ama: ba:bi Yuha:pa:tamo konoemema:nemata, <sup>18</sup> mabu ama:le ibino baidi konepahalamililamema:na:ta iba:te du ipuwane alamo kohobila:halema:. Iyo, iba:te Saitanakono helo ipuwane Godotamo ohobila:hate na Ya:suku hibima: da:midinimina:,

ba:be komodo Godote ibino kuba egebolelamete kadodoholelamema:ne, ba:gala ebete ibi ebene komo tuputupupa:go kapiyama: midiliti eta hido haba iba:tamo kikalamema:ne.’ ” ☆

*Polote Godotamo Kebe Oko Kowatinami Ba:be Komo Da:hawakalimiya:*

<sup>19</sup> Ba:bene Polote ebene tabo moga:melo gala na:kagoiya:, “Ko Gawadalagi Agilipa, Godokono Hunu Habane natamo kebe komote kuluhukuya:, nale ba:be komo umiti ba:bo papamiwatuya:mo.

<sup>20</sup> Ba:ba tetene tupuimiti nale tawakaluba:tamo Godokono tabo ba:ma ka:na olamaginuimo, ‘La:eno tepo ipuwa hiya:ma: midiliti Godotamo nohobila:la:, ba:gala wadiyala la:eno hidohido ododili ipuwado la:eno Godotamo ohobila: komo na:hawakaliminakuya:la:.’ Ba: hibila, dopamo tetelo nale Dama:sakase ko habalo tabo ba:ba ka:na olamagiya:mo, ba:bene Yelusalemamo pete ibi ba:be atu tabo a:kapikiyalamiya:mo, ba:bene nale Yudiya hopo konomamo Godokono tabo olamaga:go tote Yuha:pino hiya:hiya: muhulu hopamo ba:bo nuluhukuya:mo.

<sup>21</sup> Ba:moe mabuni komo Yunapa:te na ubiha:ma: eda:hate, eta hegelalo iba:te Godoko Adikumino Genamalo na heloamo lawenete ubi ba:bo ihatiya: na kanakapunamema:.

<sup>22</sup> Huiyatiya Godokono owalubiti nagodolo nitanui, ba:bema: ka:lo na ba:malo da:la:namo Godote na hibinomolo dopamo diya:tunamiya: nale ba:be komo la: koko tawakalubi ba:gala hegehege tawakalubi la: hiliyonomatamo na:hawakalimitamo. Iyo, dopamo tetelo

☆ **26:18:** Ais 42:16; Epe 2:2; Kol 1:13

Mosesete komo Godokono ukui hawakalimipa:go  
kebe komote uluhukuma: dolamagiminakui,  
na ba: atu komo bekaolamagitamo. <sup>23</sup> Ba:moe  
tabo ba: ba:ma ka:nala, Godokono Oemedawa  
Kelisote da:hoemene, hoe ipuwane ka:ka:mo  
gala da:kamahigamene ebete dopo lumagima:  
keda:ma:ne, ba:bene ebete ka:ka: muleno  
alo ebeno Yunapi ba:gala kapela Yuha:pi ibi  
hiliyonomatamo kohawakalimima:ne.” ☆

*Agilipate Ya:suku Hibima: Komidima: Polote  
Ebe Da:kiyamiya:*

<sup>24</sup> Ba:ba tetelo Kapela Ko Gawadalagi Pesitasiti  
Polokono tabo olamagi ubiha:ma: eda:te  
ebe ba:bo goepatemiya:, “A:iye! Polo, ama:  
daedae lumagilata! Ama: buka ka:lamihole  
kodawanomolata, ba:bema: diyala, amia:no  
iya:tawa komote ama: daedaema: kuda:  
a:midia:ta!”

<sup>25</sup> Ba:bene Polote Pesitasitamo na:huiyuya:,  
“Naeno Hidonomo Kodawa, na daedae lumag-  
iha:. Naeno tabo ba: hibila ba:gala na tuputupu  
ukuinomolo olamagitamo. <sup>26</sup> Ko Gawadalagi  
Agilipate naeno taboeno hibi komo iya:tawala,  
ba:bema: na hilopoheno ebeno holoholo hapulu  
kolamagima:nemo. Nale kebe komokomoma:  
dolamagitamo, ebete ba:bi hiliyonomo komo  
ya:lo iya:tawuya: mabu ba:bi komate diya gabodo  
kikulihuya:ha:.”

<sup>27</sup> Ba:bene Polote gala na:kagoiya:,  
“Ko Gawadalagi Agilipa, Godokono ukui  
hawakalimipa:te dopamo ebeno Bukamo

☆ **26:23:** Luk 24:44-47; 1Kol 15:20

da:miya:tiya:, ama: ba:bi komo hibima: na:ka:midiliuta? Iyo, na iya:tawala ama: hibima: na:midilitata!”

<sup>28</sup> Ba:ba tetelo huiyatiya Agilipate Polotamo na:goiya:, “Ama: natamo bada komo ododima: kewageliuta? Amia:no tabo olamagi ipuwalo ukui ba:kitana, nale ba:moe gopowahi tetenomolo Ya:sukunu eta ta:matadawama: keda:ma:?”

<sup>29</sup> Polote na:huiyuya:, “Ama: Ya:sukunu tabo tete gopowahilo uliti ebe hibima: da:midimina: naeno kalakala hibilo kitanama:ne, o ama: tete ga:ga:dopo emedete hibima: midi komo da:lawemena: na atumu kokalakalama:nemo. Iyo, la: hiliyonomate naeno tabo dulihutama, nale la:eno komoma: Godoko na:toemehonamo la:eno hibima: midi ipuwalo la:le nago kapiyanomoma: keda:hama:. Huiyatiya la: mabuma: na ba:moe kapiya komo ubihinola, nale ba:moi auli hala:go da:pata:namo komopa:te la: ba:bako hala:mo matuhulame modoboha:.”

<sup>30</sup> Ba:ba tetelo Ko Gawadalagi Agilipako, ba:gala ebeno naniko Benisiko, ba:gala kapela Ko Gawadalagi Pesitasiko, ba:gala komo tabo ulihopi, ibi hiliyonomate mahila:halete

<sup>31</sup> tabo ga:la bahini ba tolamita ibi ipuwalo na:ga:luya:, “Ba:moe dubugodolo eta kuba puliyala gabomana:te ebe hoea:mo oemema:, ba:gala modoboha: ebete du genamalo dito emedena.”

<sup>32</sup> Ba:bene Agilipate Pesitasitamo na:goiya:, “Ba: hibila, ba:moe dubuti amia:no tabo anagiya:mida ipuwalo dopamo da:la:nui, ba:ba tetelo ebete Sisakono holoholo hapuamo toma:



ama: kiyameha:tale ale ebe du genamane dito boemena:, huiyatiya ebete aeno Konomo Gawadalagitamo toma: ama: a:kiyamia:ta, ba:be mabuma: ebete ebetamo na:nuluhukamene.”

## 27

### *Polote Loma Ko Habamo Toma: Ko Palai Boga:go Da:tupuimiya:*

<sup>1</sup> Ba:bene Loma gabomana:te a ibino Itali hopamo palai boga:go komagatoema: tabo dihatiya:, ba:ba tetelo alaholohopa:te Poloko ba:gala komo du genamalo demedehonama:, ibi hiliyonomo eta alaholohopino watodawoeno kokotamo ba: dito nimiya:tiya:. Ba:be alaholohopino watodawoeno mahilo Yuliyasitila, ba:gala ebene alaholohopino kapiyuimino mahilo ba: Konomo Gawadalagi Sisakono Kapiyuimipila. <sup>2</sup> Ba:bene eta ko palai bogete A:damitiyama habane uluhukuti A:isiya hopoeno komo kehaha: kolomoeno habahabamo gala kakatoma: dewagelitiya:, ale ba:be boga:mo nololote ba:bo tolamiya:ma:. Ba:ba tetelo eta Ma:sadoniya hoponapi A:listakasiko, ebe Tesalonaika habalo hawakaluya:, ago ba:moe dubuti tuya: ☆

<sup>3</sup> Ba:bene eta hegelalo ale Saidono ko habamo da:nikuliya:ma:, ba:ba tetelo alaholohopino watodawa Yuliyasiti Poloko malemaletelo ebetamo tete bikamiya:, ebete ba:be habalo ebene komo mabulubi nulamete iba:te ebene modoboha: komokomo ipuwalo ebe hidamo kowalubima:. <sup>4</sup> Ba:bene a Saidono habane

---

☆ 27:2: Oel 19:29

gala da:katolamiya:ma:, kehaha: kolomo ba na:hiwale ko huhuti a da:duhia:miya:, ba:bema: Saipalase hopamo nikuliti ba:be hopoenohaha: kolomoeno dododo ba:bo tolamiya:ma: mabu ba:be gabote atamo tatabadopoma: ediya:. <sup>5</sup> Ba:bene ale kehaha: kolomo gala kana:hiwalete Silisiya ba:gala Pa:mapiliya hopo tamedo petolamete Lisiya hopoenohaha: Maila habamo ba:bo nikuliyama:. <sup>6</sup> Ba:bolo eta ko palai bogete A:lesandiya habane Itali hopamo toma: dewagelitiya:, alaholohopino watodawa Yuliyasiti ba:be komo iya:tawate a ba:be bogamo ololoma: dito noea:miya:.

<sup>7</sup> Ba:bene ale ba:be bogago da:katolamiya:ma: ba:ba tetelo huhuino komo umilo a ukuiya ba tolame ko temeteme beniyatawahuyama:. Ba:bene komo hegela da:petohuya: a Sanaidase haba teta:mo nikuliti huhuti a ba:bolo hibilo da:duhia:miya:, a huiyatiya ukui hiyama: miditi tataba gabo ohowadago tolamete kehaha: kolomo ba:bo na:hiwaliyama: Kuliti hopoenohaha: Salamone haka kiyamo. <sup>8</sup> Ba:bene a Kuliti hopoenohaha: kolomo dododo ko temetema:go petolamete eta boge utihole bahi ba:bo numiyama:, ba:be boge utihole bahino mahilo nitana 'Boge Utiholeno Tataba Bahila,' Laseya haba tamelo itana.

<sup>9</sup> A ba:be Kuliti hopamo pelamema: teta ga:ga:nomoma: dediya:, ba:bema: Septemba

manomeno Ko Hegelate\* ba peniwibo ba:be hopo konomolo ko huhuti a:mo ya:lo a:tupuimiya:. Mabu ale kehaha: kolomodo kotolamema: hido tete dotuya:ma:, ba:bema: Polote boge okopi ba kiyalame na:goiya:, <sup>10</sup> “Dubala:, na numitamo a ba:ma tetelo tolamema: dewagelema: ale konolalatiholema:nema:, iyo, bogeno ka:ka: ba:gala ilina ba:gala a tawakalubino ka:ka:te kalatidiholema:na:.”

<sup>11</sup> Ba:ba tetelo alaholohopino watodawate Polote da:goiya: ba:be tabo kuliya:ha:, huiyatiya ebete boge atadawa ba:gala boge namutudawa ibino ubi komamo dito papamiwatuya:. <sup>12</sup> Iyo, ibino tabo ga:la ipuwalo ibi hiliyonomate ubi nihatiya: ba:be haba miya:pate Kuliti hopoenno eta tatali haba Pinikisa:mo konikulima:, mabu iba:te boge da:putiya: ba:be boge utihole bahi modoboha: ko palai bogete huhu tetelo tete ga:ga:nomolo ba:bolo itana. Ba:ba tetelo iba:te nemalagidoluya: Pinikisi haboeno boge utihole bahino magata kodopola, hegelate da:nihitiganako ba:ba hapulu ba itana ba:bema: huhuti ba:be boge utihole bahi koamo a:kalawa:le.

*Huhu Ba:gala Koko Gawiyate Palai Boge Kubanomamo Danagalimihuya:*

\* **27:9:** Septemba manome kuititi hapulu Yunapa:te ibino eta komo ba:ma ka:na ododinaka, iba:te kapiya hegelalo baa: naha-heno ba pola:na ibino kuba ododili komo Godotamo hibinomolo a:hawakalilamenaka ebete ba:bi hiliyonomo komokomo egebole-lamete kadodoholelamema:. Lukuti ba:be komo ba emalagidolo tabo ba:ma ka:na miya:tuya:, ba:moe Septemba manomeno Ko Hegelate ya:lo a:peniwibui.

<sup>13</sup> Ba:ba tetelo ko huhuti da:wibuya: huiyatiya siyale hapuni nanekela:mo da:pa:mutiya:, ba:bema: boge okopa:te kalakala lawete a ba:be habane ikuli hidoma: ga:lalo iba:te bogeno aga mabu magubutiti Kuliti hopeno kehaha: kolomo dododo tolame gala ba:bo katupuimiya:. <sup>14</sup> Huiyatiya iba:te nanekela:mo ba tolamita, konomo huhuti Kuliti hopo hapuni gala kanemahigate ba:bo piya:, boge okopa:te ba:be huhuino mahilo Dibilidubu Hapuino Huhuma: ka:miya:. <sup>15</sup> Ba:ba tetelo huhuti boge da:panagalimiya: okopa:te boge haka hapuamo ohoba:midama: dewageliya: kamodobuya:ha:, ba:bema: iba:te bogeno kiya:li mabu miya:pate huhuti a hakane ko kolomamo ba: dito puluhukua:tiya:. <sup>16</sup> Ba:bene ale kehaha: kolomoeno eta deha:poto haka, ebena mahilo Kolodala, ba:be haka siyale hapudu ba negogoluta tete nanekelelo gawiyate tatabadopoma: ba:bo ediya:. Ba:ba tetelo ale ko palai bogeno ka:ka: mula:meno boge deha:poto ba:bo nihiduiimiya:ma: ba:be bogete ko kolomolo ululukapoma:. Iyo, ale ba:be komo ko temetema:go ba:ma ka:na ododiya:ma:, <sup>17</sup> okopa:te ba:be deha:poto boge ko kolomoeno beyane adipatete ko palai bogeno guamo ihatete hala:mo matumihote ba:bo kodakoduimiya:. Ba:be atu tetelo iba:te komo koko hala:mo ko boge a:wa:digahalo atumu a:kama:homehuya:, mabu iba:te na:toletolehutiya: Libiya hopeno kehaha: kolomoeno beya tetelo ditana, ba:be kulili hakamo huhuti aeno boge datamene. Diyala, bogete ba:be kulili hakamo

da:nemuigamene, gawiyate boge ba:bolo kubanomamo anagalimihote bogete dito da:nepapohola:hamene. Ba:be mabuma: okopa:te ukui bilibilima: ba eda:ha iba:te eta komo ba:ma ka:na kaododiya:, iba:te ko bogeno palai pahamihote boge guamo dito ihatiya:, ba:bene kehaha: kolomoeno gawiyate ha:kiya a ba:bo atoiya:.

<sup>18</sup> Huiyatiya huhu ba:gala gawiya ibino helote kekelalamitiya:ha:, ba:bema: eta hegelalo okopa:te bogeno kolowami ilina hiliyonomo beyamo dito iya:hekiya:, <sup>19</sup> ba:gala eta hegelalo iba:te atumu kaewageliya:, palai bogeno komo hiya:hiya: oko ilina ibino kokotonomamo uwatete beyamo ba: dito kiya:hekiya:. <sup>20</sup> Ba:ba tetelo bogete konomo hawai bubu ipuwado tonami, ba:be mabuma: ale komo hegela ba:gala du hiliyonomolo hegela ba:gala oloki ulameheno konomo huhuti a kubanomamo dalukuinami aeno ka:ka: mula: komoeno ukuiti a:nalatidihoa:miya:.

<sup>21</sup> Ba:bema: boge okopa:te komo hegela hiliyonomolo tole komago ba emedena baa: kanahanakuiha:, ba:bene eta hegelalo Polote ibino holoholo hapulu mahigate na:goiya:, “Dubala:, la: naeno tabo nulihotale ale Kuliti hopoeno haka ba:ka:miya:pana:, iyo, ba:moe bogete ba:ka:kubana: ba:gala ilina hiliyonomate ba:kalatidiholena:. <sup>22</sup> Huiyatiya ka:lo nale la: toelameholelo na:goemo, la: helo gala na:kalawa:la:, mabu bogete kokubama:ne huiyatiya la: ipuwalo eta lumagino ka:ka:te a:kalatida:mene! <sup>23</sup> Na Godokono lumagi

etala, iyo, ebete na ya:lo a:laweniya: nale ebenu okodawama: keda:nama:. Ba:bema: ka:lo dulu ebenu nopodawate natamo puluhukuti<sup>24</sup> na:pegoe, ‘Polo, ama: akatoletola:la:, ama: Sisakono holoholo hapuamo hibilo konuluhukuma:na:ta. Ba:gala Godote ebenu malemalelo eta tabo ba:ma ka:na kagoe, ba:moe bogelo ama:go demedena ebete ama: mabuma: ba:bi dubu hiliyonomoeno ka:ka: komula:lendamema:ne.’ ☆<sup>25</sup> Ba:bema: naeno dubala:, la: helo gala na:kalawa:la: mabu na Godoko hibima: na:miditamo, ebete na da:kiyaname ba:be komote hibinomolo ba:ba ka:na kuluhukuma:ne.<sup>26</sup> Ba:moe komo ba: hibila, gawiyate a atoete kehaha: kolomoeno eta hopamo konemiya:poema:ne, ale aeno ka:ka: mula: komo ba:bo konuwatema:.” ☆

*Ko Palai Bogete Gawiya Koko Ipuwalo Da:papohola:huya:*

<sup>27</sup> A Kuliti hopo da:miya:puya:ma:, ba:ba tetene tupuimiti 14 hegela ba petoho koko gawiyate a Meditala:iniya kehaha: kolomo tetenomodo ba atoe, ba:bene eta dulu iwa tetenomolo boge okopa:te ibino ukuilo haka na:tataliminamo ga:laniya:.<sup>28</sup> Ba:bema: iba:te auli ilina deha:poto hala:mo ma:homenate ko kolomoeno kulukulu da:modoboteniya: 40 mita buminiya:, ba:bene tete nanekele toatepanate gala da:kanemodoboteniya: 30 mitama: eda:niya:.<sup>29</sup> Ba:bene gawiyate a nakolamo na:nitakua:midoenamo ba ga:lana okopa:te konomamo toletolehonate, iba:te boge

☆ 27:24: Oel 23:11 ☆ 27:26: Oel 28:1

gala hapuamo netewa-netewa menemene aga iya:hekemenate hegelate tiyo kowalohoma: Godotamo ba:bo toetohoniya:.<sup>30</sup> Ba:ba tetelo bogeno olalati komo uminate, okopa:te ha:da amiho gabodo a komiya:poenama: iba:te ka:ka: muleno boge deha:poto beyamo ba adipotena a komopi ba:bo kiyaa:meniya:, “Ale boge dopo hapuino aga iya:hekema: kotolamenama:.”

<sup>31</sup> Polote huiyatiya ibino ha:da komo uminate alaholohopino watodawa na:kiyameniya:, “Na niya:tawanamo, ba:moi okopa:te bogelo ago pola:naheno la:eno ka:ka:te kalatidiholema:na:.”

<sup>32</sup> ba:bema: komo alaholohopa:te boge deha:potoeno hale da:niya:hiliminiya: ba:be bogete tawakalubihino ba: dito okoa:taniya:.

<sup>33</sup> Ba:bene owaloho tete da:tataliniya: Polote dubu hiliyonomoeno baa: nahaha: mabuma: tabo helodopamo ba kiyahalamena, ebete ba:ma ka:na goeniya:, “Ba:moi 14 hegelalo la:le la:eno ka:ka: komoma: ukui da:bilibilihonatima, la:le tete ga:ga:nomolo baa: kanahanakuiha:.”

<sup>34</sup> Nale la: ba:bema: kiyahalamenamata, la:le baa: konahama:. Baa: naha ipuwalo la:le helo kolawema:nemata, ba:bene olalatiti la:tamo da:puluhukumini la:eno ka:ka:te a:kalatidihamena:, iyo, ba: hibila, la: hiliyonomo ipuwalo eta lumagino watoeno hinibo eta kapiyate a:kalatida:mene.”

<sup>35</sup> Polokono tabo olamagi da:wiboniya:, ba:ba tetelo ebete ibino holoholo hapulu baa: lawe-nate Godotamo kalakala tabo goe da:wiboniya: baa: adikamidalenate na ba:bo tupuiminiya:,

<sup>36</sup> ba:bema: ibi hiliyonomate ibino tole komo

gobogobamo miya:tenate Polokoba: baa: ba:bo nahaniya;. <sup>37</sup> Ba:be dulu a puya:te ba:be ko bogelo da:pola:nuya:ma:, aeno tawakalubino kuititi ba: 276 tawakalubila, <sup>38</sup> ba:bene baa:te a hiliyonomo da:wigua:meniya:, komo okopa:te bogeno komo kolowami ilina ba:be witi-laisa kodopo kolomamo dito iya:hekeniya:, mabu ibi ubila bogete tutuma: ba eda:na hido haka teta:mo konutinama:.

<sup>39</sup> Ba:bene hegelate dowaalohuya: boge okopa:te kehaha: kolomoeno eta hopo ba:bo umiya:, huiyatiya ibi hiliyonomate ba:be hopo dopamo kuminakuiha:. Ba:ba tetelo iba:te ba:be hopoeno kolomo dodo ba umihuta hido tete ba:bo umiya:, nakola puliyala, kulili haka kapiyate itanuya:, ba:bema: ibino bogete ba:be kulili haka teta:mo konutima: ubi ba ihate iba:te gabo ba:bo ohowadiya:. <sup>40</sup> Ba:be mabuma: iba:te bogeno hiya:hiya: agoeno hale iya:hilimiti kolomolo dito miya:paliya:, ba:gala ba:be atu tetelo iba:te dopamo da:matuhulamiya: ba:bi kiya:lino hale pahalamiti, ba:bene eta deha:poto palai ibino boge dopo hapulu ba:bo adipatiya:, huhuti ibi ba owalubilinato bogete hido kulili hakamo konutima:. <sup>41</sup> Huiyatiya iba:te ba:ba ka:na ba newagelita, bogete hido haka teta:mo nidihino dopamo beyalo ditanuya: ba:be eta kulili haka teta:mo nutiti bogeno dopo haputi ba:bo nekodakoduya:, ba:bema: ba:ba tetelo koko gawiyate bogeno gala hapu kubanomamo ba anagalimihuta bogete papohola:ha ba:bo tupuimiya:.

<sup>42</sup> Alaholohopa:te bogeno olalati dumiya:



nopo ba:bo tamotiya:, iba:te du genamane boga:go da:magaheliya: ba:bi dubu hiliyonomo kanakapulamema:, komo iba:te hakamo niholoholete dito nalahutihokapoma:. <sup>43</sup> Ba:ba tetelo huiyatiya alaholohopino watodawate ubila Polokono ka:ka: komula:mema:, ba:bema: ebete ebena hopopi na:duhilamiya: iba:te ba:bi dubu anakapulamema:. Ba:be atu tetelo ebete ibi hiliyonomo na:kiyalamiya:, ibi ipuwalo puya:te iholohoma: dewagelitiya: iba:te bogene iya:patila:halete hakamo dopamo koniholohoma:  
<sup>44</sup> ba:gala iholoho iya:tawaha:pa:te boge papohola:hale hapuhapamo alukuila:halete ba:bo kona:hiwalema:. Ba:hibila, a hiliyonomate ba:ma ka:na aeno ka:ka:go hakamo modobolo nidimutiya:ma:.

## 28

### *Molota Hopolo Bu Kaluti Poloko Daliwatuya:*

<sup>1</sup> Ba:bene a hiliyonomate olalatihino hakamo da:nidimutiya:ma:, ba:be hopo tawakaluba:te a na:kiyaa:miya: ba:moe kehaha: kolomolo ditana ba:be hopoeni mahilo ba: Molotala. <sup>2</sup> Ba:ba tetelo iba:te a konomamo malemalea:telo haka dodolo koe emadoa:mete a ba:bo ka:miya: aeno ape kotanotanuilamema:, mabu wegolate ba uta a ko gibate ua:mitiya:. ✧ <sup>3</sup> Ba:bene Polote keha piwipiwi nuwatete ba pepaduta, bu kaluti ba:be ipuwane puluhukuti ebe kokotolo paliwatate ba:bo ta:muitanuya:. <sup>4</sup> Ba:bema: Molota honapa:te kaluti Polokono kokotolo ta:muitanalo

---

✧ 28:2: 2Kol 11:27

dumiya:, ibi ipuwalo komopa:te komopa:tamo na:ga:luya:, “Ba: hibila, ba:moe dubuti eta dubu anakapumi. Numa:la:, tawakaluba:tamo kuba huiya dikalamenako ba:be aeno ida:da:lino gobogobote ebetamo kuba huiya ikame! Ebete kehaha: kolomoeno olalati ipuwane dalahula:ka, huiyatiya ebena kuba huiyate eta gabodo ebetamo hibilo a:puluhuku.”

<sup>5</sup> Ba:ba tetelo Polote ebena kokotone kalu danamogamiduya: koa:mo ba: dito guya:, huiyatiya Polokono apa:mo kaluino helote kodoluya:ha:. ☆ <sup>6</sup> Ba:bene tawakaluba:te ebe ba umita ibino ukuilo ba:bo ga:luya:, tatalila ebete kohoema:ne. Huiyatiya tete ga:ga:dopo nipo dumitiya: ba:ba tetelo iba:te ibino ukui hiya:ma: midiliti na:ga:luya:, “Diyala, ebe da: kuba lumagiha:, huiyatiya aeno ida:da:lino gobogobo etate ba:moe dubuino holoholamo atamo kuda: a:puluhuku!” ☆

*Polote Molota Hoponapi Temetema:gopi Da:hiduilamiya:*

<sup>7</sup> Ba:be kehaha: kolomolo ditanami ba:be hopoeno ko gabomani dubuino mahilo ba: Pubiliyasitila, ale kebe haka dodamo ka:nidimutiya:ma: ba:be haka tamelo ebena koko pali haka ba:gala genamate na:pola:ma:nami. Ba:be dubuti a komopi malemalea:telo uwatete a ebena genamamo dito magatoiya:, ba:bene netewa-kapiya hegelalo ebete a hidamo ba ua:menate ba:bo owalubinakui. <sup>8</sup> Ba:ba tetelo Pubiliyasikono nabiwi tawetawete ba uminate

ne hawa:go lihonakui, ba:bema: Polote ba:be kadeleno wata baha:mo tote Godotamo ba netoetoe kokoto ebetamo da:nemowatimiya:, ebete ba:bo hiduya. <sup>9</sup> Ba:bene Polote dododiya: Molota hoponapa:te ba:be komo ulihote, komo hegelalo iba:te ibino temetema:gopi da:magahelenakui Polote Godokono heloamo ba:bo hiduilamenakui. <sup>10</sup> Ba:be mabuma: iba:te a milia:mehoelo malemale ilina hiliyonomo atamo dito ikaa:mehoenakuya:, ba:gala ale eta ko palai boga:go gala tolamema: da:kewageliya:ma:, ba:ba tetelo agodolo kebe ilinate modobolo pola:naheno iba:te ba:bi ilina wadahete boga:mo atumu dito kamiya:tea:miya:.

*Ale Loma Ko Habamo Da:nikuliya:ma:*

<sup>11</sup> Ale Molota hopolo ba emede netewa-kapiya manome da:wibuya:, ba:ba tetelo ale eta ko palai boga:go tolame gala dito katupuimiya:ma:. Ba:bene ko huhuino tete puluhukuhino ba:be bogete dopamo A:lesandiya habane Molota hopamo puluhukuti, ko huhuino wibo tete ba:bo pelatimiya: ba:gala ba:be bogeno wato netewala, ba:moe boge namutudawate Lomanapino ida:da:lino Nedewale Gugudino holoholamo ododiliya:. <sup>12</sup> Ba:bene a ba:be boga:go kehaha: kolomo na:hiwalete Silakuse ko habamo nikuliti netewa-kapiya hegela ba:bo nemediya:ma:. <sup>13</sup> Ba:ba tetelo ale gala katolamete kehaha: kolomo kana:hiwalete Legiyama habamo ba:bo nikuliya:ma:, ba:bene eta hegelalo hido huhuti siyale hapuni da:piya:, ba:be huhuti netewa hegelalo a ba powalubi bogete tote Putiyoli habamo ba: dito nutiya:.

14 Ba:bolo ale komo Ya:suku hibima: midipi ekaki da:nulamiya:ma:, iba:te a na:kiyaa:miya: iba:go kemedema:, ba:bema: ale iba:go sa:ba:ni hegela emedete gala nato gabodo na:katolamiya:ma: Loma ko habamo. 15 Ba:bene komo Lomanapi hibima: midipa:te aeno komo uliti, iba:te gabo tetelo ago alugama: ko habane ba:bo pelamiya:. Ibi ipuwalo dopo tawakaluba:te A:piyase haboeno ilina kolowami habalo ago palugate, ba:gala komopa:te gabo tetelo ago gala na:kapaluguya:, ba:be gabo teteno mahilo ba: ‘Kapela Tawakalubino Netewa-kapiya Laha Genama Tetela.’ Ba:ba tetelo Polote ba:bi Lomanapino holoholo dulamiya: ebete Godotamo kalakala tabo ba goe tepo ipuwalo helo ba:bo lawiya:. 16 Ba:bene ale Loma ko habamo hibilo da:nikuliya:ma:, ba:ba tetelo gabomana:te Poloko na:ga:lamiya: ebete du genamalo a:kemeda:mene, huiyatiya eta genamanomolo ba nemede eta alaholodawa dubu kapiyate eba:go kemedema:ne ebete alahula:kapoma:.

*Polote Loma Ko Habalo Ya:sukunu Komoma: Yunapa:tamo Tabo Dolamagiya:*

17 Netewa-kapiya hegela da:peniwibuya:, Polote tabo ba:bo noemiya: Loma ko habalo demedehonama: ba:bi Yunapino watowatopa:te ebetamo kopelamema:, mabu hibila, iba:te Ya:sukunu hibi komo dopamo kuliya:ha:. Ba:bene iba:te da:pekapiyuya: ebete iba:tamo na:goiya:, “Naeno nana:la:, ba:moe komo ba: hibila, nale aeno Yu tawakaluba:tamo eta kuba

kododiha: ba:gala aeno iniwalino kukala eta kapiya kadikamidaleha:, huiyatiya komo aeno tawakaluba:te natamo ba maubahale iba:te Yelusalemalo na lawenete Loma gabomanino kokotamo ba: dito ihateniya:. <sup>18</sup> Ba:bene komo gogote da:petohui ba:ba tetelo gabomana:te naeno komo ba anagiya:midaname, iba:te na hoea:mo koenamema: naeno eta kapiya kuba kumiha:, huiyatiya ibi ubila na du genamane dito kuluhukunatenema:. ✧ <sup>19</sup> Ba:be mabuma: Yunapa:te gabomana:tamo ibino ubiha: komo koamo hawakalimiya:, ba:bene na gabomanino tabo anagiya:mida habalo ba la:na nale eta gabo kumiha:. Ba:bema: ba:ba tetelo nale naeno ubi komo hawakala ihatimo Sisakono holoholo hapulu naeno kuba ododiha: komo konehawakalimima:, huiyatiya la: nonolata, naeno ukuiti kitanuiha: Sisakono holoholo hapulu aeno Yu tawakalubino komoma: eta kuba tabo konegoema:. ✧ <sup>20</sup> Ba: hibila, nale la:go tabo kolamagimima: tabo ba:bema: poememo. Ba:bema: wadiyala la:le naeno kokotolo ditana ba:moe auli hale numa:la:, mabu a Isalaela tawakaluba:te pokono pe komoma: kalakalago da:latiminama:, ba:be Kodawa mabuma: nale ba:moe matuhulamehole komago emedenamo.” ✧

<sup>21</sup> Ba:ba tetelo Yu watowatopa:te Polotamo na:ga:luya:, “Nolata. Ale ama: mabuma: komo leta Yudiya hopone kuwateha:, ba:gala komo aeno ekaka:te ebene kapelameha: amia:no ododili komoma: eta kuba tabo

a kopikiyaa:mema:. <sup>22</sup> Huiyatiya kalakala konomola, a iya:tawahala hiya:hiya: hopolo komo tawakaluba:te amia:no uli kapiyuimino komoma: kubanomamo ga:lana. Ibino tabo ga:la komo da: hibila: o da: ha:dala:, ba:bema: aeno ubi bitana amia:no tabo komokomo hidamo kulihoma:.” ✧

<sup>23</sup> Ba:bene ba:ba tetelo iba:te eta kapiya hegela ka:miti, ba:be hegelalo dopamo da:pelamiya: ba:bi watowatopa:te ba:gala komo tabo ulihopi hiliyodopo iba:te Polokono genamamo ba:bo pekapiyuimiya:. Ba:bene duiduiya tetene tupuimiti gapogapo teta:mo nuluhuku Polote Godokono Ko Gawadalagi komo ibi ba:bo iya:tulamiya:. Ba:ba tetelo Mosesete Bukamo da:miya:tiya: ba:gala Godokono Ukui Hawakalimipa:te da:miya:tiya:, Polote ba:bi Buka komokomo ba hawakalilamita ebete ibi ba:bo kiyalamiya: Ya:suku hibima: komidima:. <sup>24</sup> Ba:bene komo iba:te Polokono tabo modoboma: ga:late Ya:suku hibima: na:midiya:, huiyatiya komopa:te hibima: kamidiya:ha:. <sup>25</sup> Ba:be mabuma: hegelate ba gapogapohona olowabeletihui komote iba:tamo da:peniya:, ba:ba tetelo iba:te hiya:hiya: tabo ba ga:lana ibino genamamo ba: dito tolameniya:. Ba:ba tetelo Polote hibima: midiha: Yunapa:tamo ba:moe kapiya kodakoda tabo begoeniya:, “Godokono Gobogobote ebene ukui hawakalimidawa Aisayako bikiyamiya:, ebete la:eno iniwala:tamo tote tabo hibinomolo ba:ma ka:na konolamagima:,

---

✧ 28:22: Oel 24:14

26 ‘Amia:no tawakaluba:tamo tote ibi ba:ma ka:na  
na:nikiyalamiya;

‘La: tabo bulinakomata  
huiyatiya a:kiya:tawahanakamata,  
iyo, la: ipuwa bohowadinakomata  
huiyatiya a:kuminakamata.

27 Mabu ba:moe tawakalubino ukui hegabema:  
eda:halamiya;

ibi hibi komo uli ubihinola,  
ba:bema: iba:te galo a:muhilameholiya;  
ba:gala ibino baidi atumu a:mula:haliya.

Ba:bema: iba:te ibino baidi mula:haleha:ma:  
neda:hatale,

ibino baiditi naeno hido komo bulamena;  
ba:gala ibino galote nulihotale,  
iba:te ibino tepo ipuwoeno ukui hidamo  
emalagidolete natamo bohobila:na;  
ba:bema: na modobola ibi nale  
hiduilamema:’ ’”

28 Ba:bene Polote ebena tabo moga:melo gala  
na:kagoeniya; “Wadiyala la: niya:tawahala;  
ba:ma tetelo Godokono ka:ka: mula: komoeno  
tabo ebete ba: Yuha:pa:tamo ikalami, mabu iba:te  
kalakalago uliti kolawema:na: huiyatiya la:leha:”

29 Ba:bema: Polokono tabo olamagi komote  
da:wiboniya; Yunapa:te ebena genamane ba  
tolamena ibi ha:kiya ibi ipuwalo olowabeletihui  
konomago tolameniya:.\*

30 Ba:bene Polote gogo netewa Loma ko  
habalo ba emedena ebete kebe wata genama  
ka:huiyahanami, puya:te ba:be genamamo

---

\* 28:29: Oel 28:29 komoeno tabo Lukuti bukamo  
kamiya:tiya:ha; huiyatiya ebena buka ododi gala hapuni  
eta hibima: mididawate miya:tiya:.

da:pelamenakui ebete ibi kalakalago ba:bo  
uwatenakui. <sup>31</sup> Ba:bema: ba:be tete ga:ga:nomolo  
ebete Godokono Ko Gawadalagi komo  
ba:gala Kodawa Ya:su Kelisokono komo ba:bi  
tawakaluba:tamo hawakala olamaginakui, etate  
ebe kaduhiminakuiha:.



**GODOKONO HIDO TABO**  
**The New Testament in the Tabo Language, Aramia**  
**Dialect, of Papua New Guinea**  
**Nupela Testamen long tokples Tabo (Aramia) long**  
**Niugini**

Copyright © 2006 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Tabo (Aramia) (Tabo)

Dialect: Aramia River

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

---

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

3c340006-f955-5c23-b3a5-6598deca5d75